

Innehåll

Förord	5
Del I	
Inledning	7
Syftet med undersökningen	7
1995 års undersökning av våldsskildringar i sex svenska TV-kanaler	8
1994 års undersökning av våldsskildringar i TV:s nyhetsprogram	10
1997 års undersökning	11
Metod och analys	13
Definition av våldsskildring och våldssekvens	15
Våldsskildringar i nyhetsprogram – en vidare innebörd	16
Analysenhet: våldssekvens	16
Rapportens disposition	17
Resultat	21
Programutbud 1995 och 1997	21
TV-kanalernas programprofiler	22
TV-programmens härkomst	24
Våldsskildringar 1995 och 1997	26
En samlad bild av våldssekvenser	26
Typer av våldsskildringar	30
TV-kanalernas våldsprofiler	34
USA-producerade våldsskildringar	36
Våldsskildringar i barnprogram	40
Sändningstider och våldssekvenser	41
Trailrar	47
Trailrar med våldsskildringar	49
Sändningstider	50
Våldsnyheter	55

Nyhetsändelser i undersökningsperioderna:	55
SVT2 Rapport 1979	55
SVT2 Rapport och TV4 Nyheterna 1993	57
Undersökningsveckan 1997	58
Våldsnyheter: omfattning och karaktär	59
Våldssekvenser under en TV-vecka 1997	82
Del II	
Bakgrund	95
TV som källa till föreställningar om verkligheten	96
Televisionens roll i samhället	98
Perspektiv på våldsskildringar i TV	101
Tre sätt att betrakta TV-verkligheten	103
Mediepåverkan	110
En kulturell fråga	113
Ett informationssamhälle som svarar och ansvarar	117
Ett samhällsmedium med socialt ansvar	119
Nya samhällsekonomiska och teknologiska villkor	123
Allmänintresset och en europeisk audiovisuell marknad	127
Skydd av minderåriga och den mänskliga värdigheten	131
TV-direktivet: En television utan gränser	133
Sammanfattande diskussion	137
En våldskultur i TV-verkligheten	138
Nyhetsprogrammets våldsamma bild av verkligheten	141
TV-verkligheten och allmänintresset	146
Är våld vad tittarna vill ha?	150
Referenser	155
Bilaga: Kodschema	167

Förord

Införandet av satellit- och kabel-TV i Sverige i slutet av 1980-talet innebar en gradvis förändring av innehållet i TV. Utbudet ökade från två licensfinansierade public service-kanaler ”i allmänhetens tjänst” till att även omfatta ett reklamfinansierat utbud i flera nya kanaler.

Under 1990-talet har Vårdsskildringsrådet kontinuerligt följt upp omfattningen av våldsskildringar i detta nya TV-landskap. 1994 publicerades *Vårdsskildringar i TV-nyheter. Produktion, utbud, publik* av Birgitta Höijer om förändringen av s.k. våldsskildringar mellan 1979 och 1993. 1996 publicerades *40 timmar i veckan - en studie av våld i sex svenska TV-kanaler* av Johan Cronström och Birgitta Höijer, vilken var den första jämförande studien av våldsskildringar efter införandet av kommersiell TV.

Med denna nya rapport, *Gränslöst*, sätts både nyhets- och fiktionsprogrammets våldsskildringar in i ett tidsperspektiv, och förändringar och tendenser blir synliga.

Kunskaper och insikt gör det möjligt att blicka framåt. Författaren låter de statistiska fakta som studien ger bilda underlag för en idédebatt om vilken TV vi vill ha i framtiden – och vilket innehåll vi och våra barn ska ta del av. Hur kommer den tekniska och ekonomiska utvecklingen att se ut? Hur kommer kommersialisering, digitalisering och internationalisering att påverka innehållet?

Våldsskildringsrådet vill tacka dem som bidragit till denna studie: Karin Adeström, Ulrika Ringö, Sofia Strohl, Sofi Virgin och Hanna Österlund vid JMK, Institutionen för Journalistik, Medier och Kommunikation vid Stockholms Universitet, som kodat samtliga TV-program, och Peter Petrov som utfört datakörningarna av materialet. Studiens genomförande har skett genom tillgång till material och stöd från Arkivet för ljud och bild och rådet vill också framföra ett varmt tack till ALB och dess personal.

Rapporten ger med sin mångfald av fakta och analys både kunskap och idéer att bygga vidare på. Debatten om innehållet i framtidens TV behöver föras i samspel mellan många intressenter och på många samverkande nivåer; politiskt, ekonomiskt, tekniskt – och inte minst av dem som producerar och konsumerar TV-programmen. Våldsskildringsrådet hoppas att denna skrift kan bli en startpunkt för angelägna samtal, och stimulera till ett ökat engagemang för frågorna.

Christina Linderholm

Ann Katrin Agebäck

Del I

Inledning

*Världen kommer till oss in i våra hem.
Händelser rusar emot oss. Men som vad
rusar de egentligen? Som händelser?
Eller enbart som deras avbildningar?
Eller som nyheter över händelser?¹*

Syftet med undersökningen

Den undersökning som här presenteras är en uppföljning av två tidigare studier av våldsskildringar i TV, presenterade i skrifterna *Våldsskildringar i TV-nyheter. Produktion, utbud, publik och 40 timmar i veckan - en studie av våld i sex svenska TV-kanaler.*² Samtliga undersökningar är systematiska kartläggningar av innehållet i TV. Denna typ av studier brukar betecknas som kvantitativa-kvalitativa innehållsanalyser.

Syftet med denna undersökning är att pröva om resultaten från de tidigare studierna står sig eller om situationen förändrats. I det följande beskrivs dessa kortfattat. Först presenteras den senast genomförda studien, *40 timmar i veckan*.

¹ G. Anders (1992)

² B. Höijer (1994) *Våldsskildringar i TV-nyheter. Produktion, utbud, publik*, Våldsskildringsrådets skriftserie nr 9, Stockholm; J. Cronström & B. Höijer (1996) *40 timmar i veckan - en studie av våld i sex svenska TV-kanaler*, Våldsskildringsrådets skriftserie nr 14, Stockholm.

1995 års undersökning av våldsskildringar i sex svenska TV-kanaler

I denna studie kartlades alla våldssekvenser som sändes under en TV-vecka i februari 1995. Från tidig morgon till midnatt granskades alla program undantaget nyhetsutbudet. De kanaler som ingick i undersökningen var Sveriges Televisions båda kanaler, *SVT1* och *SVT2*, *TV3*, *TV4*, *Kanal 5* och betalkanalerna *TV1000*. Dessa kanaler valdes ut för att de var de mest publikstarka.

De undersökta kanalerna företräder inte enbart sig själva, utan även delar av dagens TV-system. Som licensfinansierade kanaler representerar *SVT1* och *SVT2* den tidigare TV-ordningen från monopoltiden. Sveriges Television ägs numera av en statlig stiftelse.

TV4 har genom överenskommelse med svenska staten tillstånd att sända i marknätet och kan därmed nå 99 procent av den svenska befolkningen. Genom detta sändningstillstånd har staten ett visst inflytande över programverksamheten, trots att kanalen är reklamfinansierad. *TV4* kan därför sägas representera en kommersiell variant av public service-TV. Som huvudägare till kanalen står *MTG Broadcasting*, *Aamulehti Group* och *Marieberg*.

För satellitkanalerna *TV3*, *Kanal 5* och *TV1000* gäller andra villkor än för *TV4*, bl.a. genom att de sänder över satellit, vilket reducerar statens inflytande över programverksamheten betydligt. Både *TV3* och *Kanal 5* sänder från London och lyder därmed under brittisk lagstiftning. Bakom *TV3* står Kinnevik, och *Kanal 5* ägs numera av det USA-ägda företaget *Scandinavian Broadcasting System*. Dessa båda TV-kanaler är reklamfinansierade, med huvudsaklig inriktning på under-

hållning. De representerar i undersökningen de många reguljära satellit- och reklamkanaler som tillkommit i Europa sedan TV-marknaden avreglerades under 1980-talet. TV1000 är en betal-kanal vars huvudägare är *Kinnevik*.

Huvudresultatet av 1995-års undersökning visade att:

- Sju procent av all undersökt sändningstid utgjordes av våldssekvenser. Drygt 40 timmar registrerades under veckan i de sex kanalerna sammantaget.
- Våldssekvenser förekom i de flesta programtyper hela dagen. Mest våldssekvenser förekom i trailrar och fiktionsprogram. Tecknade våldssekvenser utgjorde en betydande andel, 14 procent.
- Den vanligaste typen av våldssekvenser innehöll skildringar av lättare skador, 51 procent. Skildringar av grovt våld, som ger svåra skador eller leder till döden, förekom också i hög grad, 42 procent. En tredjedel av all tid med våldssekvenser innehöll skildringar av dödande.
- Skildringar av lättare skador var proportionellt sett vanligare under morgontimmarna och förmiddagarna, medan skildringar av grovt våld ökade under kvällen. Efter kl. 22 förekommer våldssekvenser med skildringar av grovt våld mest intensivt. Men skildringar av grovt våld förekom tidigare på kvällen i bl.a. trailrar över kommande program.

Satellitkanalerna innehöll mer tid med våldssekvenser än övriga kanaler.

- Mest tid med våldssekvenser sände betalkanalerna TV1000, följd av TV3, Kanal 5 och TV4.
- SVT-kanalerna sände betydligt mindre tid med våldssekvenser än de kommersiella kanalerna.

- TV4 var den kanal som förlagt störst andel av sina våldssekvenser sent på kvällen. TV3, Kanal 5, TV1000 och i viss mån SVT1 visade inte en lika tydlig policy när det gäller sändningar före kl. 21.
- Skillnaderna mellan kanalerna kan bl.a. förklaras av deras programprofiler; närmare bestämt i andelen USA-producerade fiktionsprogram. Vidare spelar antalet trailrar – påannonser för kommande program – en väsentlig roll.

1994 års undersökning av våldsskildringar i TV:s nyhetsprogram

Anledningen till att nyhetsprogrammen utelämnades i 1995 års studie var att våldsskildringarna i SVT2 Rapport och TV4 Nyheterna tidigare granskats i *Våldsskildringar i TV-nyheter*.³ Utifrån syftet att kartlägga *alla typer* av våldsskildringar som nyhetsprogrammen förmedlar, kartlades både verbala och visuella våldsskildringar. Inslag som innehöll verbala våldsskildringar, enbart beskrivningar i ord, skildes dock från nyhetsinslag som innehöll visuella våldsskildringar, och behandlades separat. Huvudintresset fokuserades på visuella våldsskildringar. Undersökningen försökte besvara tre huvudfrågor: Hade våldsnyheterna (dvs. inslag med verbala och/eller visuella våldsskildringar) ökat över tid? Vilken karaktär hade våldsskildringar i nyhetsprogrammen? Hur såg förhållandet ut mellan SVT2 Rapport och TV4 Nyheterna? Materialet bestod av Rapports huvudsändning kl. 19.30 under ett representativt urval av sex veckor utspridda över ett halvår 1979 och 1993. TV4 Nyheternas huvudsändning undersöktes endast under motsvarande veckor 1993. Totalt analyserades 18 veckor.

³ Se B. Höijer (1994).

Resultaten visade att:

- Nyhetsinslag som innehöll våldsnyheter i Rapport hade ökat från 16 till 25 procent från 1979 till 1993.
- De visuella våldssekvenserna hade mer än fördubblats och upptog 15 procent av Rapports nyhetsförmedling 1993.
- Det hade blivit vanligare med starka bilder av döda och svårt skadade offer.
- Någon större skillnad mellan SVT2 Rapport och TV4 Nyheterna kunde inte konstateras.

I rapportens slutdiskussion framhölls det då pågående kriget på Balkan som en bidragande orsak till att våldsskildringarna hade ökat. Andra faktorer som påverkat formen och innehållet i nyhetsförmedlingen var den förändrade teknologin, konkurrensen mellan nyhetsproducenter samt TV-journalisternas egna nyhetsvärderingar.

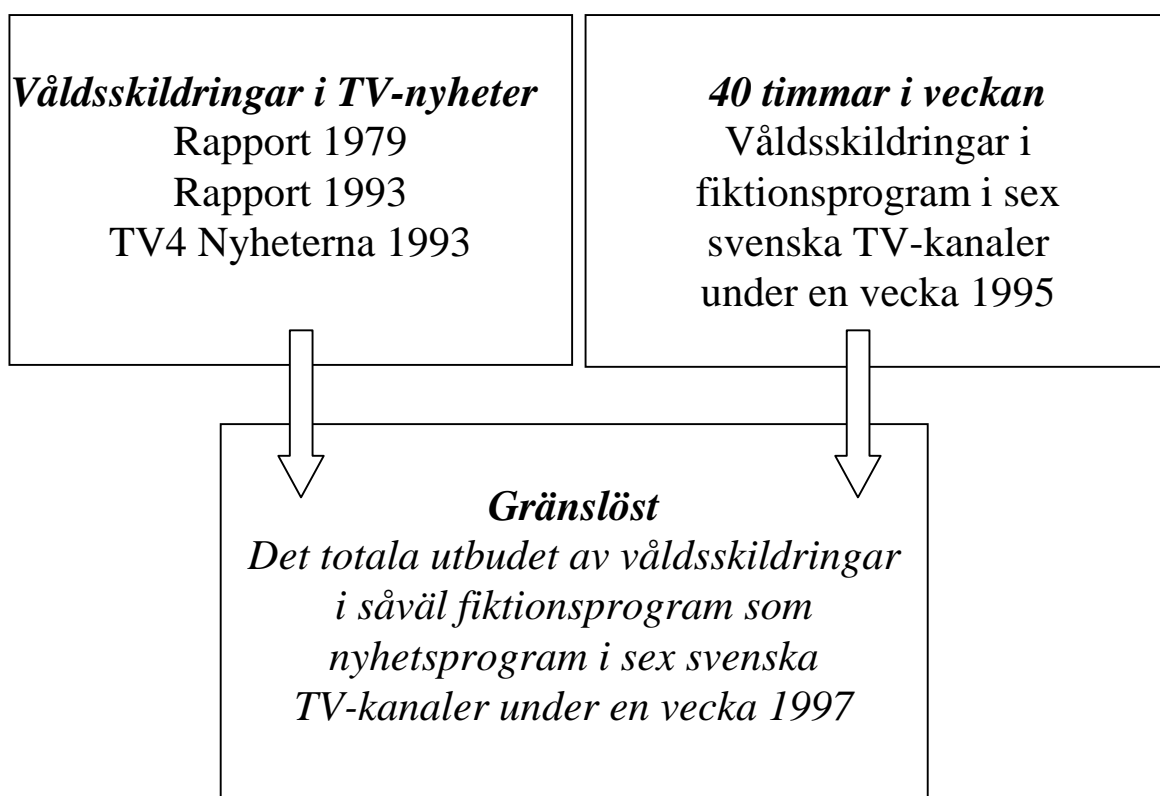
1997 års undersökning

Den uppföljande granskningen av motsvarande utbud 1997, som presenteras i denna rapport, har mot bakgrund av de tidigare studierna till huvuduppgift att följa upp och besvara följande frågor:

- Hur omfattande är den samlade tiden med våldssekvenser i TV? Är den lika omfattande som i 1995 års studie? Finns det skillnader i kanalernas våldsprofiler? Kan 1995 års resultat bekräftas när det gäller sändningstider för program med mycket våldssekvenser?
- Finns det skillnader i och mellan programgenrer? Har TV-kanalerna ändrat sina trailrar när det gäller våldsskildringar?

- Hur omfattande är våldssekvenserna i nyhetsprogrammen? Kan resultatet av 1994 års studie bekräftas? Vilken karaktär har våldssekvenserna? Vilka likheter och skillnader finns det mellan nyhetsredaktioner och mellan nyhetssändningar när det gäller rapportering om våldshändelser?

Figuren nedan illustrerar hur undersökningarna är kopplade till varandra.

Metod och analys

Denna studie är en kvantitativ–kvalitativ innehållsanalys av TV-utbudet i sex kanaler under en vecka. Liksom 1995 års studie behandlar den en enskild TV-vecka. Det är därför inte

fråga om ett representativt urval. Karaktären kan snarare ses som typfallsstudier eller ett utforskande nedslag i en slumpvis utvald period. Det är skärskådandet av våldsskildringar i TV under en vecka som är det primära. Begränsningen till en vecka beror på att det är både tidskrävande och mycket kostsamt att samla in TV-material som sänds över en längre tidsperiod. Vill man dessutom undersöka flera TV-kanaler kompliceras arbetet ytterligare.

Vad gäller TV-kanalernas programtablåer visar erfarenheten att TV-veckorna i stort sett ser likadana ut från vecka till vecka. Det kan förekomma avvikelser, t.ex. under ett TV-evenemang som OS eller inför ett riksdagsval, men det normala är att programtablåerna bygger på regelbundenhet och upprepning. Regelbundenheten i programstrukturen i TV-kanaler underlättar publikens orientering i utbudet, vilket är viktigt i dagens konkurrens mellan TV-kanaler.⁴

Nyhetsstudien från 1994 hade en annorlunda uppläggning. Eftersom nyhetsrapporteringen är mer styrd av yttre händelser som tillfälligt kan inträffa och därmed påverka rapporteringen, gjordes ett slumpvis urval av ett antal veckor över en längre tidsperiod. 1994 års studie av nyhetsutbudet är representativt för SVT2 Rapport och TV4 Nyheterna för de undersökta perio-

⁴ Se E. Gustafssons (1995) intervjustudie av programinköpare på svenska TV-kanaler.

derna. Nyhetsstudien från TV-veckan 1997 är däremot för begränsad för att vara vetenskapligt tillförlitlig. Undersökningens värde består i att resultatet från den tidigare studien kan bekräftas eller avvisas. Vidare ger undersökningen en samlad bild av våldsskildringar i TV:s nyhetsprogram. Det innebär att nyhetsstudien från 1997 kan betraktas som en pilotstudie.

Undersökningsmaterialet har begränsats till att omfatta allt som sändes mellan kl. 06.00 och kl. 24.00. Program som påbörjas före midnatt och löper in på nästa dygn ingår också i materialet.

Samtliga undersökningar har genomförts vid Arkivet för ljud och bild (ALB) i Stockholm. Fem personer anställdes för att koda sändningsmaterialet. Kodningsarbetet tog cirka 12 veckor att genomföra. Själva undersökningen föregicks av en noggrann genomgång av ett kodschema (se bilaga). Förutom provkodningar testades graden av överensstämmelse bland kodningspersonalen. Vissa variabler visade sig vara svårare att bedöma för kodarna. På det stora hela var dock överensstämmelsen tillfredsställande.

Bortfall i sändningsmaterial har förekommit under perioden. Detta beror på att materialet som kanalerna lämnar till ALB inte är fullständigt. Det finns inga skäl att anta att kanalerna medvetet ”plockar bort” vissa program. Luckorna beror snarare på generella brister i dokumentationspolicyn och kan ses som tillfälligheter. Bortfallet har kompensrats genom att programmen dels beställts i efterhand och dels dubbelkodats via repris. Bortfallet har därmed bedömts vara mindre betydelsefullt för resultatet.

Definition av våldsskildring och våldssekvens

Vad man lägger i begreppet våldsskildring kan variera beroende på syfte och perspektiv. Den definition av våldsskildring som använts i de studier som berörts här stämmer överens med den innebörd som etablerats av de flesta medieforskare. Undersökningen utgår ifrån ett våldsbegrepp som betraktar våld som en process, som innehåller ett antal element: (1) en eller flera aktörer och en handling som låter sig beskrivas; (2) en mottagare eller ett offer för handlingen; (3) en konsekvens av den beskrivna handlingen. Den operationella definitionen innebär att A skildrar våld om:

- (i) någon/några avsiktligt utför en handling som (1) dödar, skadar eller tillfogar offer fysiskt lidande, mot dess vilja, eller (2) skadar föremål, eller visar
- (ii) konsekvenser av sådana handlingar som nämns i (i).

Genom att handlingen måste vara avsiktlig kan inte olyckor eller katastrofer betraktas som en våldsskildring. Inte heller s.k. strukturellt våld omfattas av denna definition. Med strukturellt våld avses samhällsliga maktstrukturer, fattigdom, förtryck osv. Psykiskt våld har endast registrerats i de fall då det förekommer i samband med direkt fysiskt våld. *Det är det fysiska våldet riktat mot levande varelser och föremål och konsekvenserna av detta våld* som avses i detta sammanhang. Villkoret har varit att något av de element som omnämns ovan skall framgå i bild. Ett flyganfall där man fäller bomber över en stad, utan att man som tittare får ta del av konsekvenserna av denna våldshandling utgör således en våldsskildring. På samma sätt är en sekvens som innehåller bilder av avsiktligt dödade människor en våldsskildring, även om själva våldshandlingen inte skildras.

Våldsskildringar i nyhetsprogram – en vidare innebörd

I syfte att kartlägga förekomsten av alla slags våldsskildringar i nyhetsprogrammen, omfattar begreppet våldsskildring här även skildringar av våld i text och ord. Genom att hålla isär verbala och visuella våldsskildringar, är det möjligt att jämföra olika typer av våldsnyheter på ett mer generellt plan. Det är många gånger beskrivningarna i nyhetsinslagen som, med eller utan bilder, väcker starka känslor hos tittarna.⁵ I nyhetssammanhang är det således motiverat att även se till det våld som skildras verbalt.

Analysenhet: våldssekvens

En våldssekvens är en händelsesekvens som innehåller våld enligt de avgränsningar som nämnts ovan. Med händelsesekvens avses en scenisk enhet i sändningen – det vill säga en ”logisk” avgränsning i *tid* och *rum* av en händelse, ett skeende eller förlopp. Nedan följer ett exempel som får illustrera vad som avses med en våldssekvens.

En person befinner sig i ett rum, packar en resväska, ringer efter en taxi och lämnar rummet. (..) I nästa scen går personen genom en avgångsterminal på en flygplats, närmar sig incheckningen och ställer ifrån sig väskan. Nästa klipp visar en person som iakttar personen med resväskan. Kameran växlar mellan dem båda. Plötsligt går den iakttagande personen fram, drar upp ett vapen och skjuter den första personen (våldsskildring nr 1 + offer nr 1). Mördaren (aktören) flyr och förföljs av en säkerhetsvakt. Skottlossning uppstår och vakten träffas (våldsskildring

⁵ Se B. Höjjer (1994)

nr 2 + offer nr 2). Andra resenärer kastar sig till marken. Nästa klipp skildrar hur mördaren springer mot utgången och hoppar in i en bil som rivstartar. Nästa scen är förlagd till en polisstation.

Våldssekvensen börjar i det ögonblick resenären befinner sig på platsen där våldet inträffar, det vill säga i avgångshallen. Våldssekvensen avslutas i och med att mördaren lämnar avgångshallen och flyr i bilen. Sekvensen avgränsas med hjälp av det rumsliga villkoret, men också den korta tidsförflyttningen hjälper till att bestämma var i berättelsen sekvensen börjar respektive slutar. En sekvens kan följaktligen innehålla många klipp och kameraväxlingar. Komplicerade sekvenser, t.ex. förflyttningar, drömsekvenser eller parallella handlingar bedömdes som separata sekvenser.

När det gäller nyhetsprogram har inslag med såväl verbala som visuella våldsskildringar, dvs. en *våldsnyhet* utgjort analysenheten.

Den analysenhet som använts för trailrar är också annorlunda. Trailrar innehåller i regel mycket korta sekvenser och där kan det vara svårt att uppfatta tids- och rumsvillkor. I praktiken har det inneburit att vissa våldssekvenser som varit extremt korta slagits samman.

Rapportens disposition

Resultatdelen inleds med en beskrivning av resultaten från 1995 och 1997 års TV-studie, undantaget nyhetssändningarna. Därefter följer resultaten av nyhetsstudierna av SVT2 Rapport och TV4 Nyheterna. I denna del jämförs resultatet från perioderna 1979, 1993 och 1997. Därefter följer en närmare beskrivning av rapporteringen i nyhetsveckan 1997.

Efter avsnittet *Resultat* följer *Bakgrund* som kan ses som en introduktion till förhållandet mellan TV-mediet och publiken. Därefter följer kapitlet *Perspektiv på våldsskildringar i TV*, som pekar på några aktuella frågeställningar. Kapitlet berör bl.a. vad tidigare medieforskning har visat i fråga om mediepåverkan. I det efterföljande kapitlet, *Ett informationssamhälle som svarar och ansvarar*, beskrivs bakgrunden till dagens TV-situation. Det är en bild som naturligtvis inte är uttömmande, men som lägger tonvikt vid den av politiken förändrade synen på televisionens roll i samhället.

Avslutningsvis finns kapitlet *Sammanfattande diskussion*, som diskuterar våldsskildringar i det som kallas TV-verkligheten, vilken innefattar både det fiktiva och det journalistiska berättandet.

* * *

Tabellerna nedan redovisar hela befolkningens TV-tittande, inklusive den del av befolkningen som har tillgång till satellitkanaler. Statistiken gäller för den undersökta veckan 10–16 februari 1997 och är framtagen av Mediamätning i Skandinavien (MMS). Statistiken baseras på resultaten från en TV-panel som rapporterat med s.k. people meters. Panelen, som består av 650 hushåll eller cirka 1400 individer, är representativ för hushåll med tillgång till TV i Sverige.

Tabell 1. Hela TV-befolkningen 10–16 februari 1997

	Räckvidd per dag %	Tittartid per dag tim:min	Tittartids- andel %	Antal tittare 1000-tal	Räckvidd per vecka %	Tittartid per vecka tim:min
Totalt	83.1	02:47	100.0	6 970	96.1	19:28
SVT1	53.7	00:34	20.4	4 505	83.2	03:59
SVT2	51.5	00:41	24.9	4 320	73.9	04:50
TV3	23.8	00:15	8.9	2 000	39.5	01:43
TV4	58.5	00:53	32.0	4 910	85.4	06:14
Kanal 5	18.2	00:11	6.9	1 525	33.5	01:20
Övriga	18.3	00:12	7.0	1 535	33.2	01:19

Källa: MMS

Tabell 2. Satellit-TV-befolkningen 10–16 februari 1997

	Räckvidd per dag %	Tittartid per dag tim:min	Tittartids- andel %	Antal tittare 1000-tal	Räckvidd per vecka %	Tittartid per vecka tim:min
Totalt	83.2	02:53	100.0	4 245	95.3	20:12
SVT1	50.7	00:31	17.6	2 585	80.6	03:34
SVT2	49.0	00:38	21.7	2 500	72.0	04:23
TV3	39.1	00:24	14.0	2 000	64.9	02:50
TV4	54.2	00:44	25.4	2 770	82.4	05:08
Kanal 5	29.8	00:19	10.9	1 525	55.1	02:12
Övriga	27.1	00:18	10.3	1 585	47.6	02:03

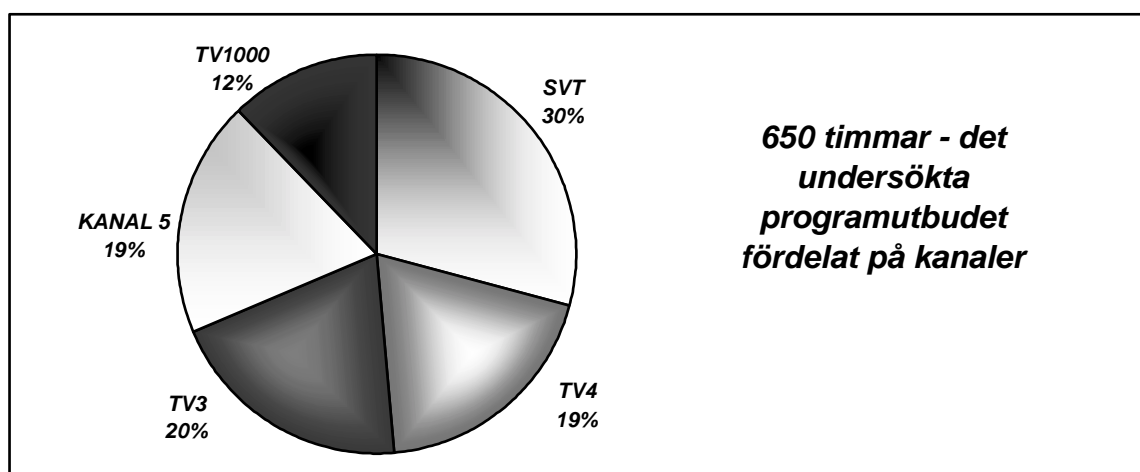
Källa: MMS

Resultat

Programutbud 1995 och 1997

För att ge ett underlag för jämförelse av det undersökta programutbudet de två TV-veckorna, redovisas inledningsvis kanalernas undersökta sändningstid. Fördelningen av sändningstid mellan kanalerna har betydelse, eftersom det påverkar den samlade tiden med våldssekvenser. För att de två undersökningarna skall vara jämförbara krävs att fördelningen mellan kanalerna är överensstämmande. I diagram 1 framgår fördelningen i 1997 års studie. I jämförelse med 1995 års studie ökar SVT:s undersökta sändningstid med 3 procent. Andelen sändningar från TV1000 minskar med 2 procent. I övrigt är förhållandena desamma.

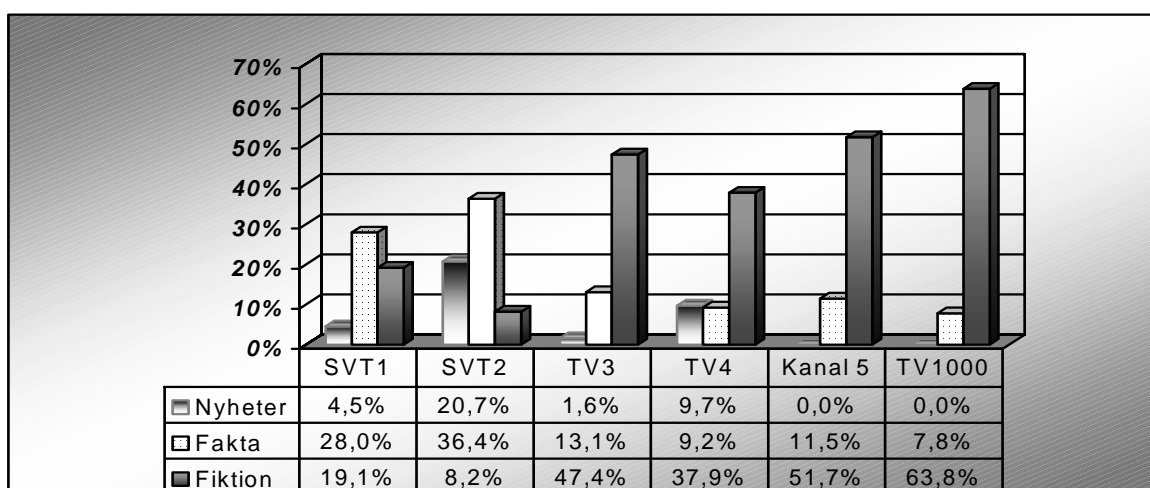
Diagram 1. Fördelning av det undersökta programutbudet mellan kanaler 1997.

TV-kanalernas programprofiler

I jämförelse med 1995 års studie sänds det mer tid med nyheter och faktaprogram 1997. Den samlade tiden med barnprogram är också större i 1997 års undersökning. Trailertiden är däremot mindre. Fiktionsprogram dominerar i båda perioderna och utgör cirka 40 procent av allt som sänds i samtliga sex kanaler. Diagram 2 visar andelen tid med nyheter, faktaprogram och fiktionsprogram i de undersökta kanalerna.

Diagram 2. Andelen tid med nyhetsprogram, faktaprogram och fiktionsprogram i de undersökta kanalernas programutbud 1997. Procent.

Av diagrammet framgår att det är betydande skillnader i programutbudet mellan Sveriges Televisions båda kanaler och de kommersiella kanalerna. SVT har betydligt större andel fakta- och nyhetsprogram.

Vad som avses med faktaprogram har diskuterats i olika sammanhang och uppfattningarna har ofta varit skilda.¹ För en del innebär faktaprogram i stort sett detsamma som informationsprogram, vilka utmärks av att de är upplysande i traditionell mening. Programformatet och innehållet kan variera, men ämnena som tas upp skall behandlas seriöst och betraktas som samhällspolitiskt relevanta. Dokumentärer, politiska magasin, natur- och kulturprogram är exempel på programgenrer som med denna syn tillhör faktautbudet.

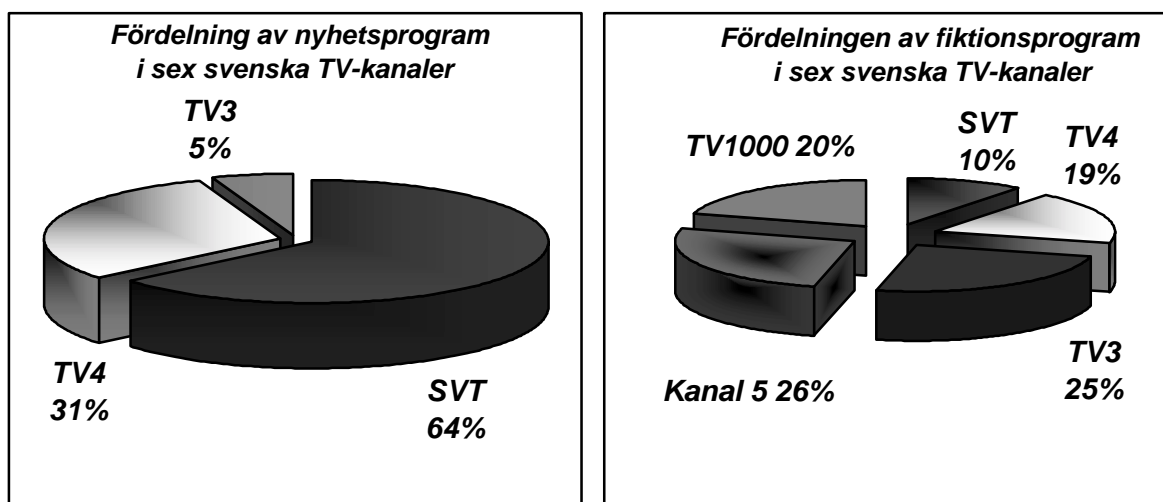
En mer generös syn på begreppet faktaprogram fäster inte lika stor vikt vid att programmen skall ha ett visst format eller programinnehåll, det är snarare den funktion programmet kan ha för tittarna som är avgörande för om det är att betrakta som ett faktaprogram eller inte. Utifrån detta perspektiv kan underhållning blandas med information, åsikter blandas med argumentation, stora allvarliga frågor blandas med triviala. Det har t.ex. diskuterats huruvida de s.k. pratprogrammen, som ofta uppehåller sig kring mer intima ämnen, skall ses som seriöst syftande informationsprogram eller som rena underhållningsprogram.

I denna studie har den mer generösa uppfattningen använts i klassificeringen av kanalernas programutbud. Det förklarar den relativt stora andelen med faktaprogram i flera av de kommersiella kanalerna. I undersökningsveckan sänds bl.a. program som *Renée*, *Ricki Lake*, *Aschberg & Co*, *Oprah Winfrey*, *Lotta*, *Samtal med Helene*, *Mänskligt*, *Tango*, *Svar Direkt* och *Nattöppet*.

En övergripande bild av fördelningen av nyhets- och fiktionsprogram mellan kanalerna ges av diagrammen 3 och 4.

¹ Se t.ex. S. Livingstone & P. Lunt (1994); M. Schudson (1997).

Diagram 3 och 4. Fördelning av sändningstid med nyhetsprogram och fiktionsprogram i sex svenska kanaler under en vecka 1997. Procent.

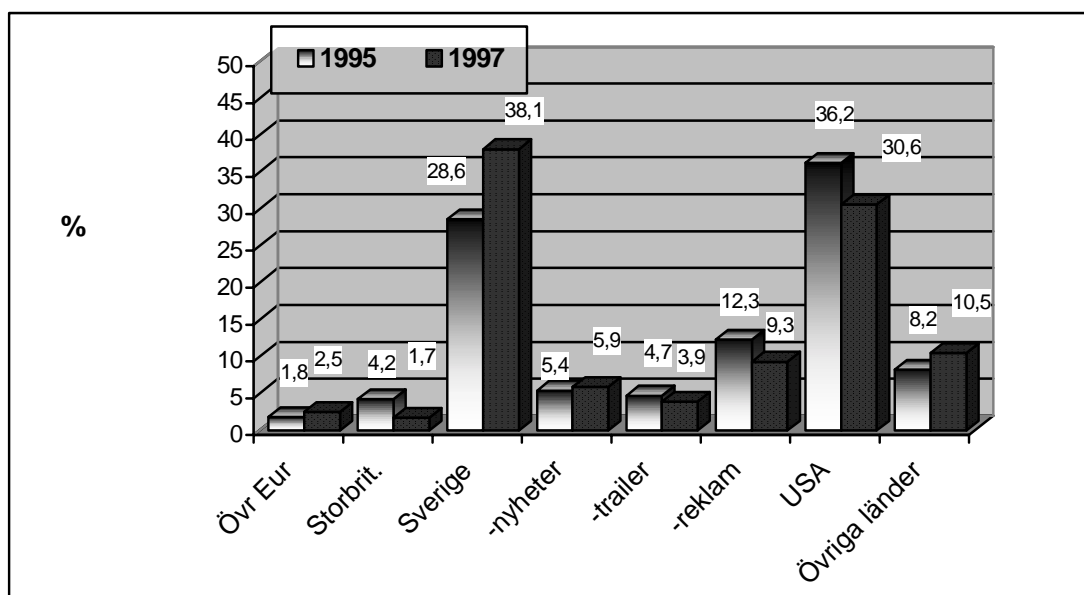
Sveriges Television och TV4 är genom det statliga sändningstillståndet förpliktigade till bl.a. ett visst utbud av nyhetssändningar. Motsvarande gäller inte för de övriga kanalerna. Det är en förklaring till att nästan all nyhetsförmedling återfinns i SVT och TV4. Fördelningen av fiktionsprogram visar en liknande ojämn fördelning mellan kanalerna.

TV-programmens härkomst

Frånsett trailrar, reklamslag och nyheter, sänds det cirka 800 TV-program i den undersökta veckan. Ett sätt att tala om programprofiler kan göras i termer av var programmen är producerade. I den förra studien framkom att ju fler USA-producerade fiktionsprogram en kanal sänder, desto tydligare våldsprofil (se sid. 34) har kanalen. I jämförelse med 1995 års TV-vecka sänds något färre USA-producerade program 1997. Det är endast i Kanal 5 som de USA-producerade programmen ökat. Totalt sett ökar andelen svenskproducerade program,

vilket beror på att det sänds fler s.k. pratprogram och svenska TV-såpor.

Diagram 5. Fördelning av sändningstid med program från olika produktionsorter i samtliga kanaler 1995 och 1997. Procent.

Not: Procentbasen är 37 490 min (1995) och 39 217 min (1997). Minskningen av reklam förklaras av att köp-TV inte ingår i kategorin i samma utsträckning som 1995. Nyheter, trailrar, reklam har räknats som svenskproducerade.

Resultatet från 1997 års studie bekräftar resultatet från år 1995. Programmen som sänds i det svenska TV-utbudet domineras av svenska och USA-producerade program. Program från övriga Europa är fåtaliga. Av denna inledning framgår att förutsättningarna i perioderna är jämförbara både vad gäller förhållandena mellan kanalerna och programutbudet i stort.

Våldsskildringar 1995 och 1997

En samlad bild av våldssekvenser

Den undersökta TV-veckan från 1997 består av 650 timmar TV-sändningar, inklusive nyhetsutbudet. Totalt har 2 624 våldssekvenser registrerats, varav cirka 166 ingår i nyhetsprogram. Den sammanlagda tiden med våldssekvenser uppgår till 2 782 minuter, vilket är cirka 46 timmar. Av dessa utgör visuella våldsnyheter drygt 208 minuter eller 3,5 timmar.

Den första frågan i rapportens inledning gällde omfattningen av våldsskildringar. Resultatet visar att:

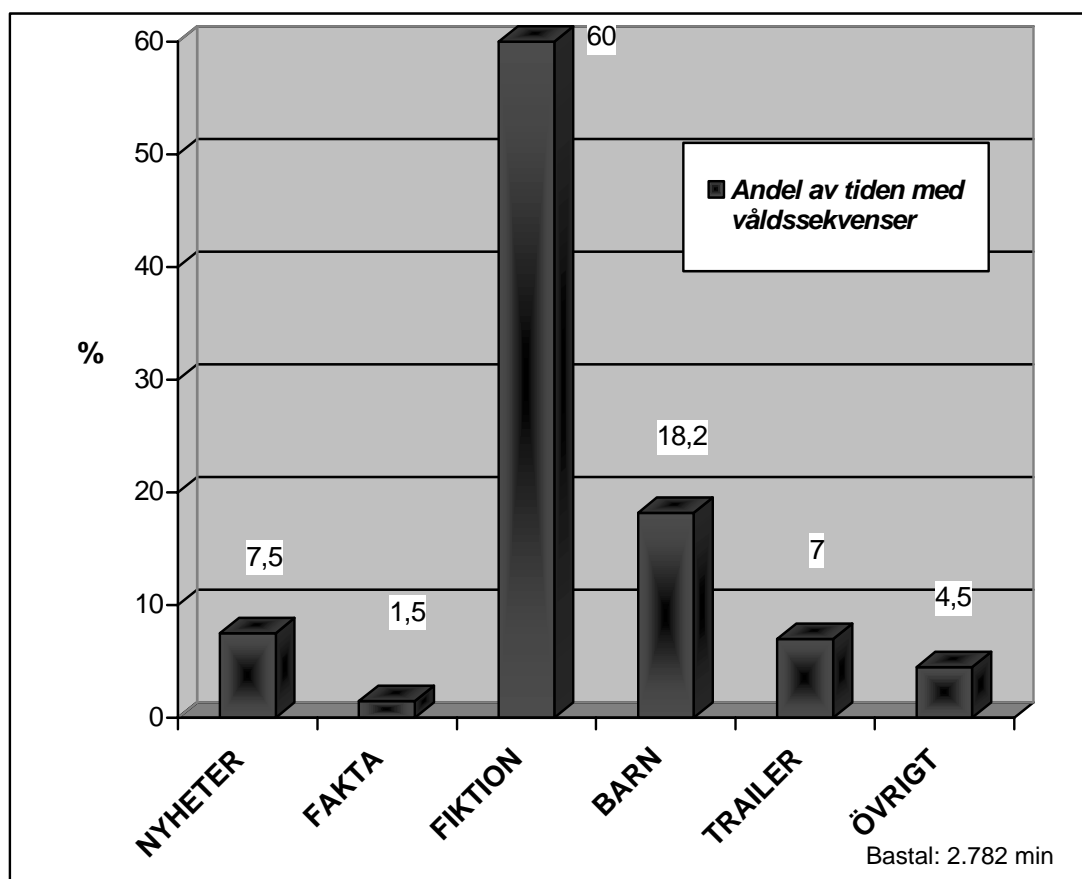
7 procent av all sändningstid i TV utgörs av våldssekvenser i såväl 1997 som 1995 års studie.

Cirka 60 procent av tiden med våldssekvenser förekommer i fiktionsprogram. Våldssekvenser i nyhetsprogram utgör 7,5 procent av alla våldssekvenser på TV. Tecknade våldssekvenser utgör 18 procent, medan våldssekvenser i trailrar upptar 7 procent.

I jämförelse med 1995 års studie ökar andelen tecknade våldssekvenser, samtidigt som andelen våldssekvenser i trailrar

minskar. Detta beror på att det sänds fler barnprogram och färre trailrar i 1997 års undersökta TV-vecka.²

Diagram 6. Våldssekvenser fördelade mellan programgenrer. Procent. 1997.

På frågan om det skildras mer våld i programmen, dvs. om tiden med våldssekvenser i de olika programgenrerna har ökat jämfört med år 1995, kan följande resultat konstateras:

² Jämför med diagram 10, sid. 52, i J. Cronström & B. Höijer (1996). Notera att våldsnyheter inte ingår i 1995 års granskning. När man räknar bort detta utgör fiktionsprogrammets andel av våldssekvenserna ca 65 % i båda perioderna.

- Faktaprogram: endast 1–2 procent av all sändningstid med faktaprogram består av våldssekvenser. Detta gäller för båda perioderna. När våld skildras i faktaprogram är det däremot ofta fråga om skildringar av grovt våld, dvs. svåra skador och dödande.
- Fiktionsprogram: 11 procent av programgenrens samlade sändningstid utgörs av våldssekvenser, proportionellt sett lika vanligt i båda perioderna. Fiktionsprogrammen i de kommersiella kanalerna innehåller mer våldssekvenser än de i Sveriges Television. Det beror på att andelen USA-producerade fiktionsprogram är större i de kommersiella kanalerna.
- Barnprogram: 12 procent av programtiden utgörs av våldssekvenser. De består till största delen av tecknade våldsskildringar. Andelen är ungefär lika stor i båda undersökningsperioderna. Det är intressant att våldssekvenser i barnprogram upptar lika mycket tid som i fiktionsprogram, som riktar sig till en äldre publik.
- Trailrar: Den sammanlagda tiden med trailrar är mindre i 1997 års undersökning. Det gör att programgenrens andel av den sammanlagda tiden med våldssekvenser minskar. Också tiden med våldssekvenser i trailrar minskar, vilket främst beror på att Kanal 5 och TV1000 har reducerat denna.
- Övrigt: här ingår de våldssekvenser som förekommer i alla andra programsammanhang. Ungefär hälften förekommer i nöjesprogram, musikvideor, sport och blandprogram. Den andra hälften förekommer i reklamutbudet. Sammantaget registreras cirka 60 minuter med våldssekvenser i reklaminslag. Huvuddelen av dessa våldssekvenser förekommer i inslag från köp-TV. De våldsskildringar som förekommer i

samband med reklam är till största delen av det lättare slaget. Men det förekommer också skildringar av grovt våld.

Längden på våldssekvenserna varierar mellan programgenrerna. Gemensamt för samtliga programgenrer är att våldssekvensernas genomsnittslängd är kortare i 1997 års studie. Detta skulle kunna tyda på att tempot generellt är högre i 1997 års TV-utbud. Det beror på att den senare perioden innehåller proportionellt sett fler program som är producerade under 1990-talet, samtidigt som det sänds färre program som är producerade längre tillbaka i tiden.

*Tabell 3. Den genomsnittliga längden i sekunder med våldssekvenser i programgenrer 1995 och 1997.**

<i>Programgenre</i>	1995	1997
<i>Fakta</i>	32 sek	24 sek
<i>Fiktion</i>	122 sek	102 sek
<i>Barnprogram</i>	72 sek	60 sek
<i>Trailer</i>	38 sek	31 sek

*Överensstämmelsen mellan kodarna 1997 avvek ± 1 sek (52%), ± 3 sek (37%).

Det utrymme som våldsskildringen upptar i våldssekvenserna varierar mellan programgenrer. Till exempel är faktaprogrammens våldssekvenser förhållandevis korta och liknar därmed de våldssekvenser som förekommer i nyhetsprogrammen. Våldsskildringarna i faktaprogram upptar i regel en stor del av tidsutrymmet av sekvenserna.

Berättandet i fiktionsprogrammen ser annorlunda ut. Fiktionsprogrammets våldssekvenser är betydligt längre än de övriga programgenrernas. En följd av detta är att våldsskildringar

generellt upptar en mindre del av tiden. Trots det upptar våldsskildringarna nästan hela utrymmet i var fjärde våldssekvens. I dessa sekvenser är flera aktörer och flera offer inblandade.

En liten del av våldssekvenserna utgörs av halv-dokumentära skildringar av det slag som förekommer i rekonstruktionsprogram som *Efterlyst* och *Trauma*. Denna uppmärksammade programgenre – s.k. reality-TV – utgör en mycket liten del av alla våldssekvenser i TV.

Typer av våldsskildringar

I den förra studien framkom att den vanligaste typen av våldsskildring är lättare skador eller skador på föremål. Lättare skador innefattar allt från örfilar och knytnävsslag till lätt misshandel. Svåra skador har bedömts vara blodsutgjutelse, medvetlöshet och brutna ben. Näsblod har dock bedömts som en lätt skada. Tabell 4 visar förekomsten av olika typer av skador i TV-program. Procenttalen baseras på *antalet* våldssekvenser. Våldsnyheter är inte medräknade.

Tabell 4. Förekomst av olika typer av skador i våldssekvenser 1995 och 1997. Procent.

Typ av skada		1995	1997
Materiella skador	} "Lättare våld"	38%	21%
Skada av djur		3%	2%
Psykiska skador*		6%	21%
Lättare skador	} "Grovt våld"	51%	44%
Svåra skador		18%	24%
Död/dödande		24%	21%
Antal våldssekvenser		1 924	2 221

Not: På grund av flera våldsskildringar och flera skador i cirka hälften av våldssekvenserna överstiger antalet sekvenser det totala antalet.

*Vissa typer av skador är extra svårt att bedöma, vilket visar sig i bedömningen av psykiska skador.

Resultaten av båda undersökningarna är överensstämmande. Det finns procentskillnader, men det centrala är fördelningen mellan skildringar av lättare våld och skildringar av grovt våld. Som tabell 4 visar innehåller mer än 40 procent av alla våldssekvenser skildringar av grovt våld.

***Hälften av alla våldsskildringar i TV är av det lättare slaget.
En fjärdedel visar svåra skador och en femtedel
skildrar mord.***

I två fall av tre skildras själva våldshandlingen, där tittaren får ta del av *hur* en aktör skadar eller dödar någon eller något. Våldssekvenser som *enbart* skildrar våldets konsekvenser, t.ex. en sönderbombad byggnad eller flera döda kroppar, är inte lika

vanligt. *Endast 9 procent av våldssekvenserna skildrar enbart konsekvenser av våldshandlingar.* I detta avseende är våldsskildringar i TV till stor del styrta av genretillhörighet. I fiktionsprogram består oftast våldsskildringen av själva våldshandlingen. I nyhets- och faktaprogram består våldsskildringen i betydligt högre utsträckning av våldets konsekvenser. Se mer om detta längre fram i rapporten.

Ungefär en femtedel av tiden med våldssekvenser i det fiktiva berättandet innehåller enbart *tecknade våldsskildringar.* Mängden tecknade våldsskildringar förklarar delvis varför lätta skador är så vanliga.

I den förra studien framkom att cirka hälften av alla våldssekvenser innehåller *flera våldsskildringar.* Lika ofta skildras *fler än ett offer* i en sekvens.

Tiden med våldssekvenser som innehåller skildringar av mord minskar från 13 till 11½ timme.

De starkaste våldsskildringarna är oftast de som innehåller svåra skador eller död. Drygt en fjärdedel av den sammanlagda tiden med våldssekvenser skildrar död eller dödande. I jämförelse med 1995 års undersökning minskar emellertid det totala antalet mordsekvenser. Samtidigt registreras det fler sekvenser med skildringar av svåra skador. I fiktionsprogram och i trailrar minskar mordsekvenserna.

I tabell 5 framgår fördelningen av mordsekvenser mellan kanalerna.

Tabell 5. Fördelning av mordsekvenser mellan samtliga kanaler 1997.

	Antal minuter mordsekvenser	% av vålds- sekvenserna i tid	Antal mord- sekvenser	Sekv/dag	Sekv/tim
SVT1	25	16	17	2,4	0,1
SVT2	7	15	10	1,3	0,1
TV3	157	24	109	15,4	0,8
TV4	85	21	70	10,0	0,5
Kanal 5	226	36	155	22,0	1,2
TV1000	190	28	105	15,0	0,8
Totalt	690 min	27 %	466	66,0	3,6

Not: Siffrorna avser antalet våldssekvenser som innehåller mord och inte antalet mord. Med tanke på att hälften av alla våldssekvenser skildrar flera offer kan man utgå ifrån att det skildras betydligt fler mord per dag och timme än vad som här framkommer.

Tabell 5 visar att mordsekvenserna fördelar sig mycket olika mellan kanalerna. Knappt 5 procent av den samlade tiden mordsekvenser sänds i Sveriges Television. Kanal 5 svarar ensam för en tredjedel av all tid med mordsekvenser. Det är också i Kanal 5 som mordsekvenser upptar mest tid – 36 procent – av kanalens våldssekvenser. Det kan jämföras med 15 procent i SVT2. I jämförelse med 1995 års resultat *fördubblar* Kanal 5 sin kvot med mordsekvenser per dag. Som det framgår av tabell 6 reduceras denna kvot i flera av de andra kanalerna.

Tabell 6. Genomsnittet mordsekvenser/dag 1995 och 1997.

Mordsekvenser	SVT1	SVT2	TV3	TV4	Kanal 5	TV1000
Mordsekv/dag 1995	2,4	5,7	18,3	12,4	10,1	22,6
Mordsekv/dag 1997	2,4	1,3	15,4	10,0	22,0	15,0

Skillnaderna mellan kanalerna när det gäller mordsekvenser pekar på att det finns kvalitativa skillnader i kanalernas skildringar av våld. Nedan följer en närmare beskrivning av de enskilda kanalerna och deras våldsprofiler.

TV-kanalernas våldsprofiler

Med våldsprofil menas andelen tid med våldssekvenser av kanalens totala sändningstid. Begreppet är användbart för att kartlägga våldsskildringar i TV på en mer allmän nivå. I den förra studien uppvisade TV1000 och TV3 de tydligaste våldsprofilerna. Sveriges Televisions båda kanaler sände minst tid med våldssekvenser och uppvisade följaktligen den svagaste eller minst skarpa våldsprofilen. I tabellerna 7 och 8 framgår resultaten från de båda undersökningarna. Kanalernas våldsprofil framgår i den skuggade raden.

Tabell 7. Fördelning av våldssekvenser i samtliga kanaler. 1995.

1995	SVT1	SVT2	TV3	TV4	Kanal 5	TV1000	Total
Sändningstid min.	4 470	4 223	7 792	6 505	7 041	5 416	35 447
Våldssekv. min.	188	98	671	392	437	687	2 473
Våldssekv. %	4,2	2,3	8,6	6,0	6,2	12,7	7,0
Antal vålds- sekv.	153	110	545	304	270	536	1 924
Våldssekv./tim	2,1	1,6	4,2	2,8	2,3	5,9	3,3

Tabell 8. Fördelning av våldssekvenser i samtliga kanaler. 1997.

1997	SVT1	SVT2	TV3	TV4	Kanal 5	TV1000	Total
Sändningstid min.	5 441	4 716	7 738	6 665	7 542	4 831	36 933
Våldssekv. min.	160	47	656	403	628	680	2 574
Våldssekv. %	2,9	1,0	8,5	6,0	8,3	14,1	7,0
Antal vålds- sekv.	128	76	601	357	495	564	2 221
Våldssekv./tim	1,4	1,0	4,7	3,2	3,9	7,0	3,6

*Not: Det absoluta talet våldssekvenser är avhängigt av den undersökta sändningstiden för resp. kanal. Eftersom TV1000 ingår med färre sändningsminuter än TV3 är antalet sekvenser mindre, men tiden med våldssekvenser större i TV1000.

Den samlade tiden våldssekvenser i kanalerna är procentuellt sett lika stor båda perioderna. Jämförelsen mellan perioderna visar att SVT1 och SVT2 sänder proportionellt mindre tid med våldssekvenser i 1997 års studie. TV4 intar, med sin oförändrade andel på 6 procent, en mellannivå i förhållande till de övriga kanalerna. TV3 och Kanal 5 sänder i 1997 års studie nästan lika mycket tid med våldssekvenser. Skillnaden i TV3 mellan 1995 och 1997 är mycket marginell, medan Kanal 5 förstärker sin våldsprofil. Betalkanalerna TV1000 har den tydligaste våldsprofilen i båda undersökningarna. Jämförelsen mellan perioderna visar att TV1000 förstärker sin våldsprofil.

Genom att urskilja typer av våldsskildringar och under vilka sändningstider de förekommer, kan våldsprofilen nyanseras. Det finns därför en poäng i att dels skilja mellan skildringar av lätta skador, svåra skador och dödande, och dels skilja mellan det våld som skildras i program som sänds före respektive efter kl. 21.

En annan aspekt som är väsentlig för en kanals våldsprofil är våldsskildringarnas härkomst.

USA-producerade våldsskildringar

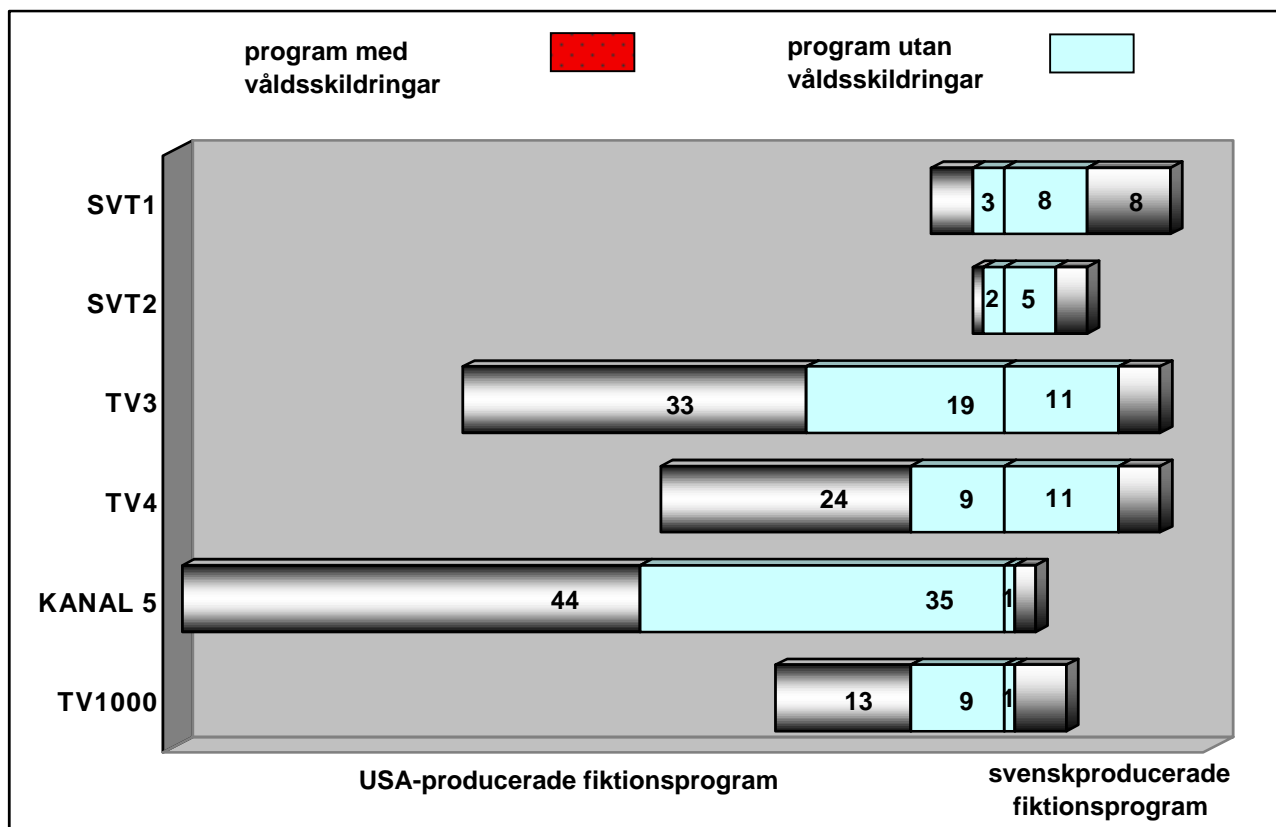
Tidigare framgick att Kanal 5 sänder mer våldssekvenser i 1997 års TV-vecka. Det visade sig dels *kvantitativt* genom att kanalens tid med våldssekvenser ökar, dels *kvalitativt* genom att kanalen fördubblar antalet mordsekvenser. Att Kanal 5 sänder mer tid med våldssekvenser i 1997 års studie beror på att andelen USA-producerade fiktionsprogram har ökat.

Utmärkande för våldssekvenserna i fiktionsprogram är att de till största del innehåller skildringar av våldshandlingar och inte av

våldets konsekvenser, och att det ofta är grovt våld som skildras. Här dominerar USA-producerade fiktionsprogram, som innehåller mer tid med våldssekvenser och större andel skildringar av grovt våld än andra länders fiktionsprogram.

Den undersökta veckan 1997 sändes 63 svenskproducerade fiktionsprogram, varav 26 innehöll någon form av våldsskildring. De våldssekvenser som förekom i dessa svenskproducerade fiktionsprogram utgör 9 procent av alla våldssekvenser i fiktionsprogram. Samtidigt sändes 193 USA-producerade fiktionsprogram, av vilka 116 innehöll våldsskildringar. 75 procent av alla våldssekvenser i det samlade utbudet av fiktionsprogram kommer från USA. Diagram 7 illustrerar förhållandet mellan svenska och USA-producerade fiktionsprogram.

Diagram 7. Antal fiktionsprogram med respektive utan våldsskildringar i USA-produktioner och svenska produktioner i de olika kanalerna. Absoluta tal.

En närmare granskning visar att de USA-producerade fiktionsprogrammen enbart dominerar i de kommersiella kanalerna. Denna vecka var de svenskproducerade fiktionsprogrammen vanligare i SVT-kanalerna än de USA-producerade.

Andelen USA-producerade våldsskildringar ökar 1997. Mellan 70–90 % av våldssekvenserna i fiktionsprogram i TV3, TV4 och Kanal 5 är USA-producerade.

Tabell 9. USA-producerade våldssekvenser i kanalernas programutbud 1995 och 1997.

USA-producerade våldssekvenser	SVT1	SVT2	TV3	TV4	Kanal5	TV1000
Antalet USA-prod. 1995	40	15	255	138	174	188
våldssekvenser 1997	17	12	202	121	263	130
Andelen USA-prod. 1995	26%	14%	47%	45%	64%	35%
våldssekvenser* 1997	14%	16%	63%	42%	69%	38%
Andelen USA-prod. 1995	34%	11%	72%	64%	84%	52%
våldssekvenser i 1997	28%	21%	78%	73%	90%	63%
fiktionsprogram						

* Innefattar trailrar som bedömts vara svenskproducerade, vilket minskar andelen USA-producerade våldssekvenser.

Att 90 procent av Kanal 5:s våldssekvenser i fiktionsprogram är producerade i USA, kan ställas mot att 85 procent av kanalens fiktionsprogram är USA-producerade. Motsvarande siffror för TV3 är 78 respektive 50 procent och för TV4 73 respektive 46 procent. Detta innebär att Kanal 5:s USA-producerade fiktionsprogram innehåller mindre tid med våldssekvenser än TV3:s och TV4:s.

Det är i första hand mängden USA-producerade fiktionsprogram som gör att Kanal 5 förstärker sin våldsprofil.

Våldsskildringar i barnprogram

I barnprogrammen registrerades cirka 500 våldssekvenser den undersökta veckan. De flesta våldssekvenser förekom i tecknade filmer och innehöll till största delen skildringar av lättare skador. *Barnprogrammen i TV1000 och i TV3 innehöll proportionellt mer tid med våldssekvenser än de barnprogram som sändes i de övriga kanalerna.* Detta resultat bekräftar resultatet från den förra studien. Resultatet av 1997 års granskning visar också att skildringar av grovt våld, främst svåra skador, är vanligare i dessa båda kanalers barnprogram.

Eftersom resultatet grundar sig på den samlade tiden med våldssekvenser, och att det till största delen är fråga om tecknade våldsskildringar, påverkas resultatet av andelen tecknade filmer i kanalernas barnprogramutbud. Det innebär att ju fler tecknade filmer som sänds, desto större är risken att våldsprofilen förstärks. Även bland tecknade program dominerar USA-produktioner.

Andelen tecknade våldssekvenser varierar mellan kanalerna. I Kanal 5 utgör de 15 procent av alla våldssekvenser som kanalen sänder. I TV3 och TV4 är motsvarande siffra 20 procent, medan de utgör drygt en tredjedel av TV1000:s våldssekvenser. Detta nyanserar bilden av TV1000:s skarpa våldsprofil.

Sändningstider och våldssekvenser

Den förra studien visade att våldsskildringar förekommer över hela dygnet. Skildringar av grovt våld tilltar senare på kvällen. I de kommersiella kanalerna sändes våldssekvenser i såväl trailrar som fiktionsprogram under barnvänliga sändningstider, dvs. före kl. 21.

Av tabell 10 framgår genomsnittspubliken för varje timme den undersökta veckan 1997. Statistiken är framtagen av MMS och avser samtliga hushåll i Sverige som har tillgång till markbundna och satellitkanaler. Siffror över TV1000 saknas, men kanalen ingår i kategorin övriga kanaler. Tabellen skall läsas horisontellt och visar fördelningen av tittarna mellan kanalerna. Till exempel tittade cirka hälften på SVT1 och SVT2 mellan kl. 18–19. Nästan 25 procent tittade på TV4 under samma tid.

Tabell 10. Den genomsnittliga fördelningen av TV-tittarna mellan kanaler den undersökta veckan. Horisontell procent. Totalsiffrorna i 1000-tal.

Tidsblock kl	SVT1	SVT2	TV3	TV4	Kanal 5	Övriga	Totalt
18.00–18.59	20.8	28.6	11.7	24.7	6.8	7.2	(1 537)
19.00–19.59	13.0	38.7	12.0	24.1	6.0	6.0	(1 990)
20.00–20.59	17.0	27.4	8.5	32.7	7.2	7.2	(2 295)
21.00–21.59	25.0	17.6	18.2	22.2	9.2	7.8	(2 165)
22.00–22.59	18.3	16.8	18.3	21.5	12.9	12.2	(1 310)
23.00–23.59	19.8	12.0	19.2	19.8	14.0	15.2	(755)
24.00–	10.2	5.1	22.0	20.3	25.4	16.9	(295)

Källa: MMS. Tittarsiffrorna har avrundats i närmaste 5000-tal.

Tabell 10 visar att denna vecka hade SVT och TV4 tillsammans cirka tre fjärdedelar av TV-publiken från kl. 18 och fram till kl. 21. Vid 21-tiden övergick fler till att titta på satellitkanalerna. Därefter minskade andelen tittare i både SVT och TV4.

MMS mäter också TV-publiken uppdelad i ålderskategorier. Av tabell 11 framgår hur många 3–15-åringar som tittade på TV fram till kl. 22 den undersökta veckan.

Tabell 11. Genomsnittet tittare i åldersgruppen 3–15 år med tillgång till satellitkanaler under en vecka 1997. 1000-tal.

Tidsblock kl.	SVT1	SVT2	TV3	TV4	Kanal 5
18.00–18.59	169	19	16	17	21
19.00–19.59	63	24	35	58	33
20.00–20.59	26	17	18	134	11
21.00–21.59	17	11	30	47	13

Källa: MMS. Beräkningen grundar sig på data från MMS' people meters-panel från måndag t.o.m. fredag. Siffrorna är genomsnittsberäkningar och har avrundats till närmaste 1000-tal.

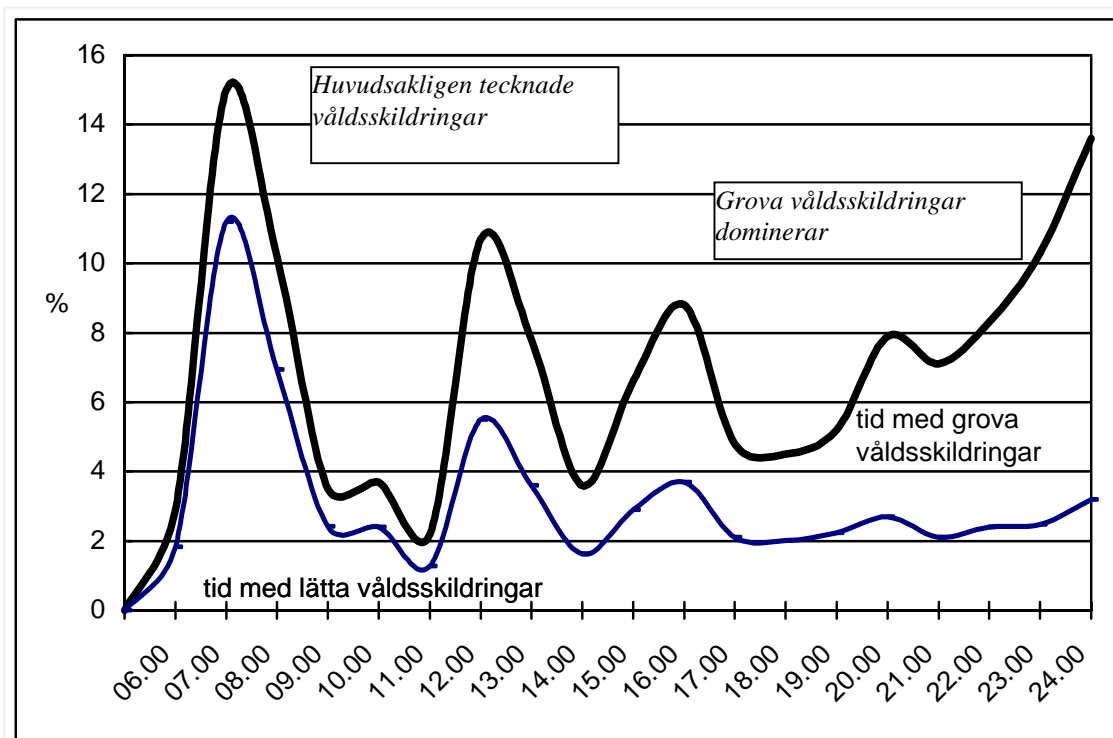
Som framgår minskar antalet unga tittare efter kl. 21. Undantaget denna vecka var TV3. I TV3 ökade genomsnittet i åldersgruppen 3–15 år från cirka 18 000 till 30 000 tittare. Det beror på att TV3 sände program som *Efterlyst*, *Melrose Place*, *Cityakuten* och *Blåsningen*.

Det är underhållningsprogrammet *Fångarna på fortet* som i första hand förklarar det stora publikgenomsnittet i TV4 mellan kl. 20–21.00. Andra program som är populära bland unga tittare och som TV4 sände under denna tid är *Arkiv X*, *Fem i topp* och *Kalla Fakta*.

När det gäller sändningstider med stor omfattning våldssekvenser är resultatet detsamma som i förra undersökningen. Våldsskildringar förekommer över hela dygnet. Under morgonen sänds förhållandevis mycket tid med tecknade våldssekvenser. Senare på kvällen, efter kl. 22, ökar skildringar av grovt våld markant.

Detta framgår av diagram 8. Den övre kurvan anger andelen tid med våldssekvenser av den sammanlagda sändningstiden. Det vill säga den motsvarar spridningen av alla våldssekvenser i TV över dygnet. Den nedre kurvan anger andelen tid med sekvenser som innehåller skildringar av lättare skador respektive grovt våld. Utrymmet mellan kurvorna anger tiden med våldssekvenser med skildringar av grovt våld.

Diagram 8. Fördelning av tid med våldssekvenser som skildrar lätt våld respektive grovt våld i samtliga kanaler 1997. Procent.
 Not: Tiden med våldssekvenser är beräknad på den totala sändningstiden inom resp. timme.

Mellan kl. 07–08 på morgonen upptog tiden med våldssekvenser 15 procent av den samlade sändningstiden. Detta är beräknat på samtliga kanaler. Huvuddelen av det våld som skildrades var av det lättare slaget. Våldssekvenser med skildringar av grovt våld utgjorde under samma tid 4 procent. Det våld som skildras under morgontimmarna är till största delen tecknat. Icke-tecknade våldsskildringar som sändes under samma tid fanns bl.a. i *Zorro*, *Highlander*, *Baywatch Nights* och *Star Trek*. Det våld som skildras i morgonnyheterna ingår inte i beräkningen.

Nästa ”topp” på våldskurvan inträffar vid midnatt. Denna ökning beror i huvudsak på att TV1000 sände ett antal skräckfilmer. Det medför att förhållandet mellan lätta och grova våldsskildringar utjämnas.

I kanalerna sändes under eftermiddagen program som *Pacific Drive*, *Star Trek*, *Stuntmannen*, *Matlock*, *Bakom rubrikerna*, *Falcon Crest*, *Hilbur & Co* och *Babylon 5*. Redan under eftermiddagen är andelen tid med våldssekvenser med grova våldsskildringar större än motsvarande med lättare våldsskildringar.

Våldssekvenserna avtar generellt i program som sänds mellan kl. 17–19. Efter kl. 20 ökar våldssekvenserna och skillnaden mellan skildringar av grovt och lätt våld ökar.

Resultatet visar att det är meningsfullt att skilja mellan vilken *typ av våld* som skildras och under *vilka sändningstider* detta skildras.

Av tabell 12 framgår våldsprofilens spridning i varje kanal.

Tabell 12. Tid med våldssekvenser av den totala sändningstiden specificerat per hel timme, exklusive nyhetsutbudet. Procent.

Tidsblock kl	SVT1	SVT2	TV3	TV4	Kanal 5	TV1000
18.00–18.59	1,6	0,5	4,3	2,9	8,5	13,8
19.00–19.59	3,2	0,6	2,5	1,6	3,2	13,6
20.00–20.59	1,5	0,8	19,0	4,0	9,6	7,0
21.00–21.59	0,8	1,1	9,1	6,4	3,5	10,3
22.00–22.59	5,2	1,0	11,7	7,5	14,4	5,0
23.00–23.59	9,5	0,7	7,2	12,8	18,4	10,0
24.00–	0,8	9,0	23,3	13,0	24,6	12,2
Våldsprofil %	2,9	1,0	8,5	6,0	8,3	14,1

Utan jämförelse med den förra studien pekar 1997 års undersökning av sändningstider på att:

- SVT1 ökar tiden med våldssekvenser efter kl. 22. Det våld som skildras i nyhetsprogram är inte medräknat.
- SVT2 sänder genomgående mycket litet tid med våldssekvenser under större delen av dygnet.
- TV3 ökar tiden med våldssekvenser väsentligt i program som påbörjas mellan kl. 20–21. Samtidigt sänder TV3 betydligt mindre tid med våldssekvenser i de föregående tidsblocken.
- TV4 sänder proportionellt mindre tid med våldssekvenser före kl. 21 i förhållande till kanalens totala våldsprofil. Efter kl. 23 ökar våldssekvenserna betydligt.
- I likhet med TV3 minskar Kanal 5 tiden med våldssekvenser i program som startar mellan kl. 19–20. Program som sänds efter kl. 20 innehåller betydligt mer tid med våldssekvenser.
- TV1000 avviker från de övriga kanalerna genom att dels sända förhållandevis mycket tid med våldssekvenser tidigt på kvällen och dels genom att inte uppvisa ett liknande mönster

som de övriga kanalerna när det gäller spridningen av våldssekvenser under olika sändningstider.

Några större skillnader mellan undersökningsperioderna förekommer inte på denna nivå av kartläggningen. Däremot förekommer det skillnader mellan perioderna när det gäller våldsskildringar i trailrar.

Trailrar

Trailrar är ett förhållandevis nytt programfenomen i TV och har ökat i omfattning i samband med att TV kommersialiserades. Den huvudsakliga funktionen med trailrar är att göra publiken uppmärksam på kommande program. En annan funktion är att de fyller ut programtablåer och därmed bidrar till att öka sändningstiden. Sekvenserna i trailrar är i regel mycket korta och avlöser varandra i ett högt tempo. En trailer kan ses som ett sammansatt bild- och ljudfragment som innehåller dramatik i koncentrerad form. Skildringar av våld, sex och explosioner är vanliga i trailrar.

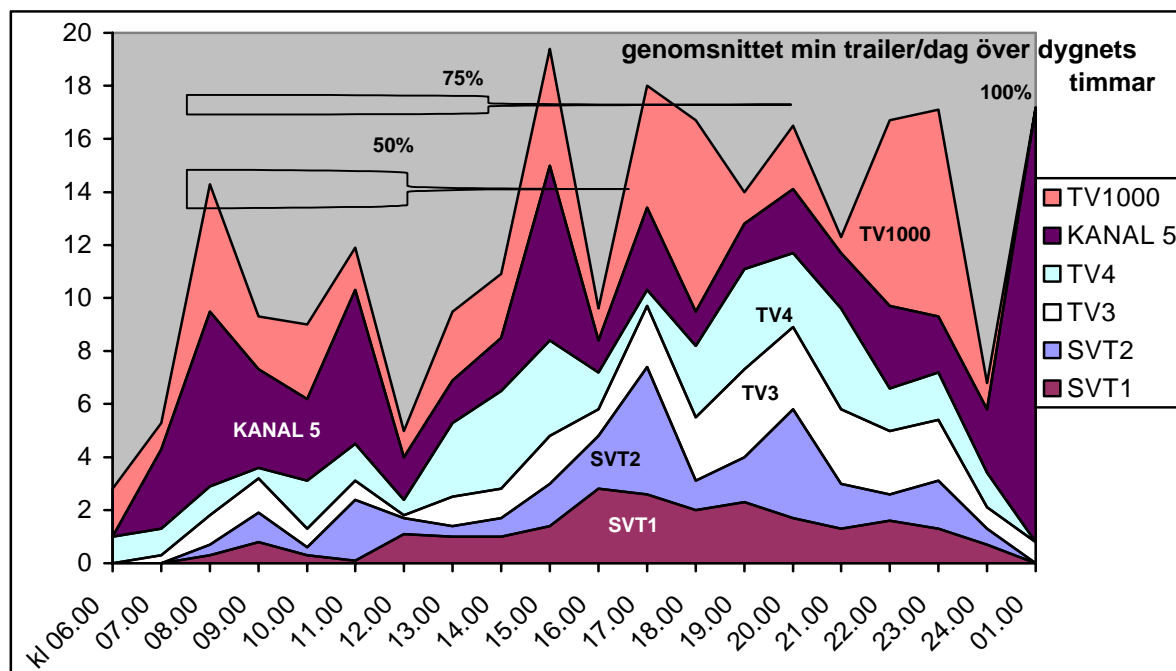
I den förra studien registrerades drygt 900 trailrar under en vecka. Sändningstiden med trailrar utgjorde nästan 30 timmar. I dessa trailrar förekom cirka 600 våldssekvenser. Vidare registrerades 60 minuter mordsekvenser i trailrar. TV3 och TV1000 sände flest trailrar med våldssekvenser. Andelen sekvenser som skildrade grovt våld utgjorde en tredjedel av den samlade tiden med våldssekvenser i trailrar. Minst tid med våldssekvenser sände SVT och Kanal 5.³

³ Resultatet av den förra studien har till stora delar senare bekräftats av en undersökning av våld i trailrar som genomfördes hösten 1996 av Granskningsnämnden för radio och TV.

1997 års undersökning visar att trailerutbudet varierar mellan kanalerna. Det skiljer sig bl.a. i fråga om längd. De i genomsnitt kortaste trailrarna sändes i TV3 (59 sekunder), de längsta i TV1000 (199 sekunder). I de övriga kanalerna varierar längden mellan 65–95 sekunder. Vidare framkommer att SVT i båda kanalerna sände cirka 20 trailrar per dag. TV3 och TV4 sände drygt 30 trailrar vardera. Kanal 5 sände i genomsnitt 40 trailrar per dag. I TV1000 är trailrarna längre men inte lika frekventa.

Omfattningen av trailrar i TV-utbudet kan liknas vid ett flöde som länkar samman program. Diagram 9 illustrerar hur detta flöde såg ut en genomsnittlig dag den undersökta veckan. Observera att kanalerna *inte* skall adderas på varandra.

Diagram 9. Trailerflödet: tid med trailer över dygnet i samtliga kanaler. Minuter.

Av diagram 9 framgår att huvuddelen av trailrarna sändes innan förkvällen. Redan vid 17-tiden hade hälften av trailrarna gått ut i eteren och vid 20-tiden hade 75 procent av trailrarna sänts.

Trailrar med våldsskildringar

Tabell 13 anger kanalernas samlade trailerutbud och andelen tid med våldssekvenser i 1995 och 1997 års undersökningar.

Tabell 13. Tid med trailrar och våldssekvenser i trailrar 1995 och 1997.

Trailerutbudet		SVT1	SVT2	TV3	TV4	Kanal5	TV1000
Total tid med trailrar: (minuter)	1995	126	91	592	378	295	287
	1997	157	185	209	269	492	289
Tid med våldssekv: (minuter)	1995	11	3	102	59	47	144
	1997	12	5	34	38	41	66
Andel tid m. våldssekv. %:	1995	9,0	3,8	17,3	15,6	16,0	50,3
	1997	7,6	2,8	16,2	14,1	8,3	25,0
Antal våldssekv:	1995	19	7	211	83	75	185
	1997	17	10	79	67	80	127

I jämförelse med andra programgenrer innehåller trailrar mycket våldssekvenser. Detta gäller inte bara mängden, utan också vilken typ av våld som skildras. Nästan 40 procent av våldsskildringarna i trailrar i TV3, TV4, Kanal 5 och TV1000 innehåller svåra skador eller dödande. I den förra studien sände Kanal 5 en mindre andel skildringar av grovt våld. Enligt 1997 års studie har Kanal 5 kvalitativt anpassat sig till de andra kommersiella kanalerna i detta avseende. Sveriges Televisions båda kanaler sänder färre trailrar och mindre tid med våldssekvenser än de kommersiella kanalerna. Samtidigt ökar omfattningen av trailrar i SVT.

Sammantaget sänds det mindre tid med våldssekvenser i trailrar den senare perioden. Det beror i första hand på Kanal 5 och TV1000. Även de övriga kanalerna har reducerat våldssekvenserna. Frånsett betalkanalerna TV1000, sänder TV3 och TV4 störst andel våldssekvenser i sina trailrar. Det är anmärkningsvärt att Kanal 5 har halverat sin våldsprofil i trailerutbudet, samtidigt som omfattningen av trailrar har ökat kraftigt. Vidare pekar resultatet på att genomsnittslängden på trailrar som innehåller våldssekvenser sjunker i de kommersiella kanalerna, men inte i SVT-kanalerna.

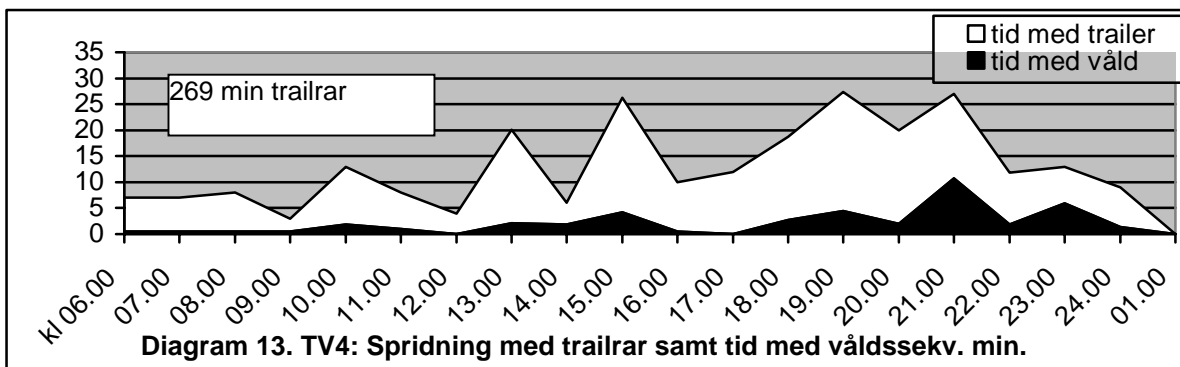
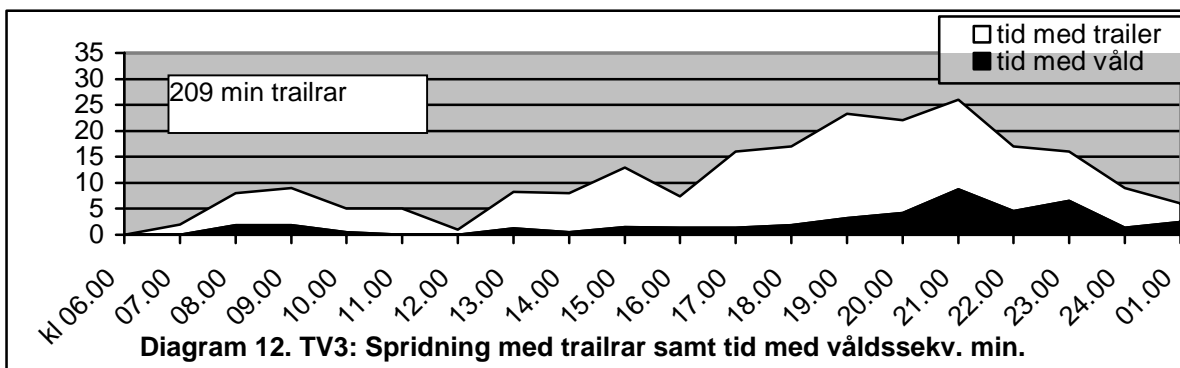
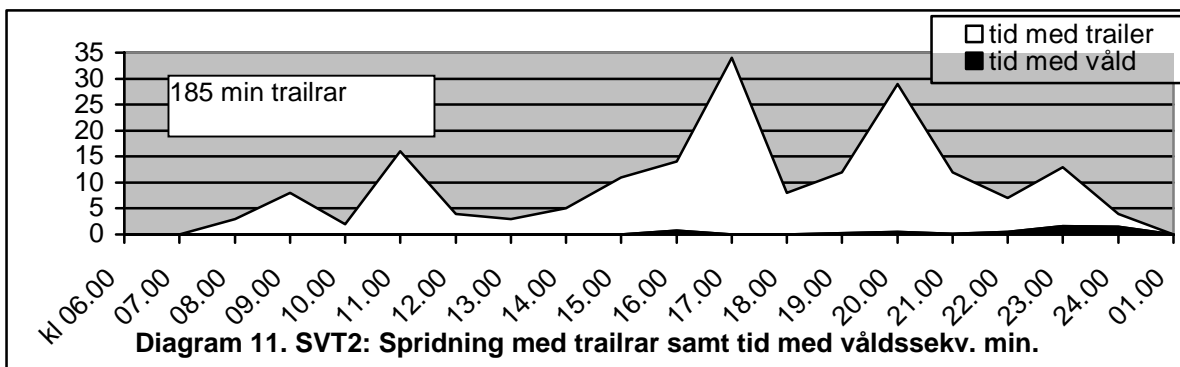
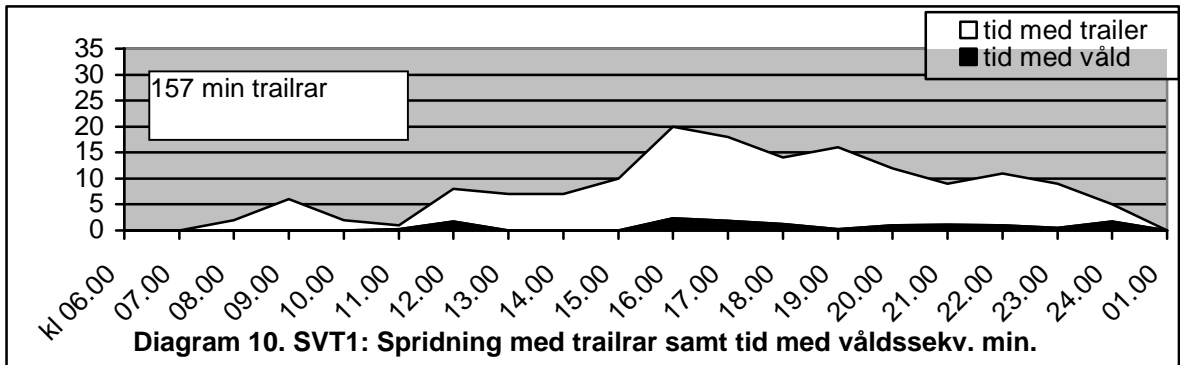
Anledningen till att TV3 och TV4 sände mindre tid med trailrar kan bero på tillfälligheter, programsäsongen eller förändringar i trailerproduktionen.

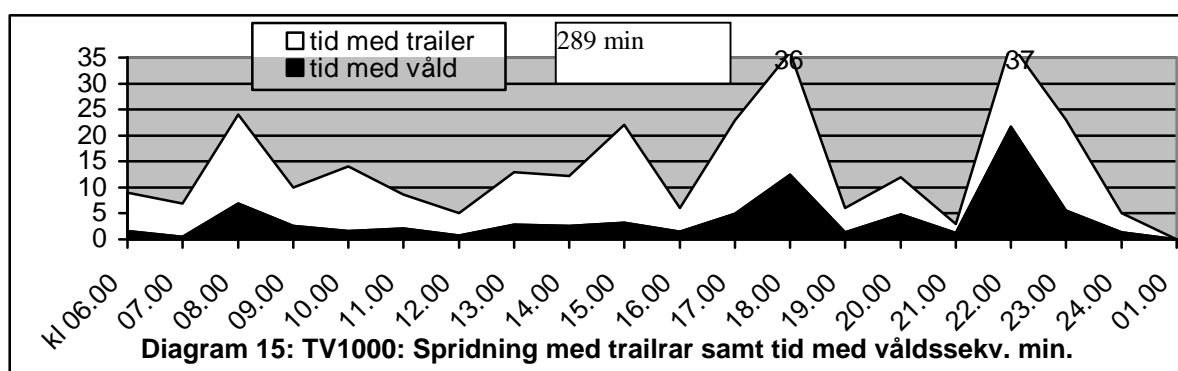
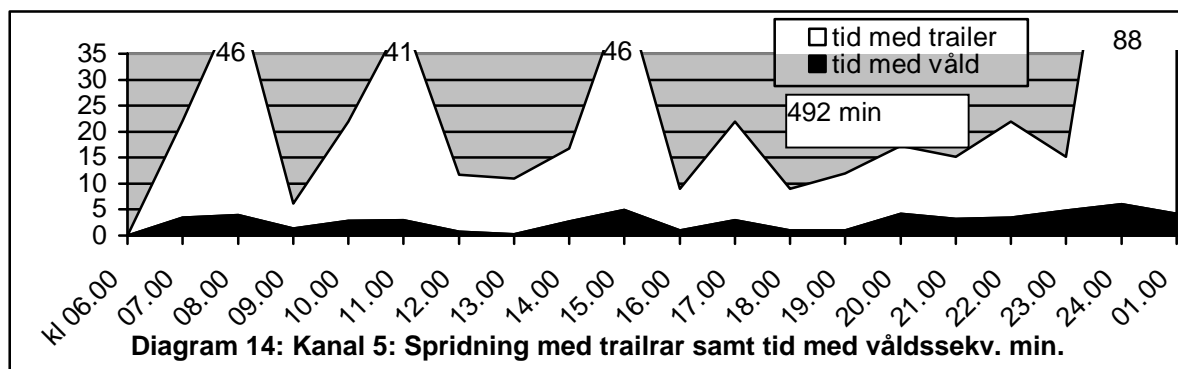
Sändningstider

En relevant fråga är under vilka tider som kanalerna sänder trailrar som innehåller våldsskildringar. Anpassar kanalerna innehållet till sändningstiden, dvs. i vilken utsträckning sänds skildringar av svåra skador och dödande före respektive efter kl. 21.00?

Diagrammen 10–15 visar spridningen av trailrar i respektive kanal för perioden 1997. Tiden med våldssekvenser framgår av det mörklagda partiet i diagrammets nedre del. Diagrammen visar den *absoluta* tiden i minuter.

Diagram 10–15. Spridning med trailrar samt tid med våldssekvenser min.

Av diagrammen framgår att trailrar förekommer under hela dagen. Det sänds proportionellt mer tid med våldssekvenser efter kl. 21. Våldssekvenserna i trailrarna följer samma mönster som det övriga programutbudet, våldssekvenserna intensifieras senare på kvällen.

Genom att jämföra genomsnittstiden med våldssekvenser i trailrar under den tid då många barn tittar på TV, kan frågan om kanalerna har anpassat trailrarna till detta besvaras. Under den känsliga sändningsperioden kl. 18–20 förekom våldssekvenser i trailrar intensivt i den förra undersökningsperioden.

TV3 sände under denna tid 1995 110 sekunder våldssekvenser per timme. TV4 och Kanal 5 sände 35 sekunder våldssekvenser per timme, och TV1000 sände 147 sekunder våldssekvenser per

timme. Genomsnittstiden i SVT:s båda kanaler var 13 sekunder per timme.⁴

Av tabell 14 framgår i detalj resultatet av 1997 års granskning.

Tabell 14. Genomsnittet sekunder med våldssekvenser/timme i trailrar 1997.

	SVT	TV3	TV4	Kanal 5	TV1000
Kl. 16.00–	3 sek	11 sek	4 sek	8 sek	13 sek
Kl. 17.00–	16 sek	11 sek	-	25 sek	42 sek
Kl. 18.00–	12 sek	16 sek	24 sek	9 sek	106 sek
Kl. 19.00–	3 sek	28 sek	29 sek	9 sek	42 sek
Kl. 20.00–	14 sek	35 sek	15 sek	33 sek	41 sek
Kl. 21.00–	3 sek	23 sek	92 sek	27 sek	10 sek
Kl. 22.00–	8 sek	35 sek	7 sek	29 sek	6 sek
Kl. 23.00–	28 sek	55 sek	51 sek	41 sek	115 sek

*Not. SVT1 och SVT2 redovisas gemensamt p.g.a. kanalernas ringa mängd våldssekvenser.

Kanalerna har minskat tiden med våldssekvenser i trailrar under den känsliga tidsperioden mellan kl. 18–20. Har kanalerna på samma sätt anpassat karaktären på våldsskildringarna, dvs. att skildringar av grovt våld till största delen sänds efter kl. 21?

Tabell 15 visar att de flesta trailrar som innehåller skildringar av grovt våld sändes före kl. 21. Det innebär att kanalerna *inte* visar några tydliga tecken på att skilja grova våldsskildringar från lätta med avseende på sändningstider.

⁴ Se J. Cronström & B. Höjjer (1996:64).

Tabell 15. Våldssekvenser i trailrar som innehåller skildringar av dödande och svåra skador före och efter kl. 21. Absoluta tal.

	SVT	TV3	TV4	Kanal 5	TV1000
Före kl. 21	2 (15)	17 (46)	14 (43)	25 (56)	29 (96)
Efter kl. 21	2 (12)	19 (33)	14 (24)	10 (24)	21 (31)
Tot	4 (27)	36 (79)	28 (67)	35 (80)	50 (127)

Not: Det totala antalet våldssekvenser inom parentesen omfattar alla typer av våldsskildringar.

Om man jämför dessa resultat med 1995 har tiden med våldssekvenser i trailrar minskat under de barnvänliga sändningstiderna. Det finns indicier på att TV4 anpassat sitt trailerutbud till den s.k. vattendelaren, på samma sätt som kanalen anpassat det övriga programutbudet till tidsgränsen. TV4 och SVT uppvisar tydliga tecken på att anpassa sitt programinnehåll till vattendelarpraxis. TV3:s och Kanal 5:s förhållande till denna praxis är mera oklar. TV1000:s programpolicy förefaller inte ta någon hänsyn till vattendelaren.

Våldsnyheter

Tidigare framkom att visuella våldsnyheter utgör 7,5 procent av den samlade tiden med våldssekvenser under en vecka i sex kanaler. Endast fiktionsprogram och barnprogram upptar en större andel. Denna del av rapporten fokuserar på nyhetsprogrammen och det våld som skildras i nyhetsinslagen.

Två nyhetsprogram har särskilt granskats, SVT2 Rapport och TV4 Nyheterna. Rapportredaktionens huvudsändning har kartlagts i tre perioder: 1979, 1993 samt 1997. Motsvarande nyhetssändningar från TV4 Nyheterna har kartlagts 1993 och 1997. Resultaten från granskningen av dessa båda nyhetsprogram redovisas först. Därefter redovisas samtliga nyhetsprogram i alla kanaler den undersökta veckan 1997.

Nyhetshändelser i undersökningsperioderna:

SVT2 Rapport 1979

Under första halvåret 1979 var en av de större inrikesnyheterna i Rapport det snöoväder som i januari lamslog stora delar av södra Sverige. I Skåne ryckte försvaret ut för att undsätta människor i glesbygden. Samtidigt uppdagades en händelse som i Rapport rubricerades som "Massmorden på Östra sjukhuset". Ett sjukvårdsbiträde i Malmö hade under en längre tid tagit livet av ett större antal åldringar. Händelsen gavs stort utrymme ett antal dagar och efterspelet pågick en längre tid.

Bland de större utrikespolitiska händelserna i Rapport 1979 var den medlarresa som USA:s president Carter företog i syfte att förmå israeler och egyptier att återuppta fredssamtalen. Samtidigt förhandlade supermakterna i Geneve om SALT-avtalet.

Ett stort ämne under hela perioden var energifrågan. I Europa förekom demonstrationer både mot kärnkraft och kärnvapen. Samtidigt rapporterades om flera olyckor med oljefartyg runt om i världen. Det rapporterades också om ett antal politiska terrorattentat. I Afrika pågick militära konflikter på flera håll och fram mot sommaren intensifierade sandinisterna kampen i Nicaragua.

I synnerhet två våldshändelser präglade utrikesrapporteringen under större delen av perioden. Den ena var revolutionen i Iran. Den andra gällde väpnade konflikter i Fjärran Östern.

Rapporteringen från Iran förmedlades som telefonrapporter och filmbilder. Inslagen berättade om massdemonstrationer, upplopp, utkommenderade säkerhetsstyrkor och ökad oro över vad som skulle hända i det västvänliga oljelandet. Några veckor från det att Shahan flydde landet och exilledaren Ayatollah Khomeini återkom, präglades av stor ovisshet och mycket våld. I samband med Khomeinis återkomst till Iran stormades Israels och USA:s ambassader inför nyhetskamerorna. I Pakistan dödades USA:s ambassadör i ett attentat. Samtidigt meddelades att den nya regimen i Teheran hade sänt ut dödspatruller i världen för att ta hand om fiender till den religiösa revolutionen. I Stockholm intog iranska gäststudenter den iranska ambassaden.

Den andra stora oroshärden fanns i Fjärran Östern, där det pågick strider i Kambodja mellan Pol Pot-regimen och vietnamstödda rebellstyrkor. Dessutom utspelades en militär gränskonflikt mellan Vietnam och Kina. Bilder från dessa händelser var inte lika vanliga som i rapporterna från Iran. Men i likhet med rapporteringarna från Iran beskrivs händelserna som stormaktskonflikter.

Det allmänna intrycket av denna period från 1979 är att den är politiskt turbulent och präglad av social oro. Stormaktspolitiken och energifrågan var två övergripande teman som sammanföll med händelserna i Iran.

SVT2 Rapport och TV4 Nyheterna 1993

I Rapports och Nyheternas huvudsändningar under första halvåret 1993 förekom flera större våldshändelser. I januari genomförde USA-alliansen flygraiden mot Irak. Vidare pågick kriget i forna Jugoslavien. Nyhetsbilderna från Balkan var många och innehöll starka skildringar av våld och av våldets offer. Från Sydafrika rapporterades om våldsamma konflikter mellan olika politiska grupper. Politisk oro och våld rapporterades också från Mellanöstern och Nordafrika. I Algeriet och Egypten utfördes flera terroråd. I New York genomfördes ett sprängattentat mot World Trade Center. En spektakulär händelse utspelade sig inför världens nyhetskameror i staden Waco, Texas. En religiös sekt hade barrikaderat sig mot myndigheterna. Händelsen slutade med att ett stort antal människor fick sätta livet till.

Inrikesnyheterna innehöll flera spektakulära inslag. Bland annat inleddes rättegången mot den s.k. lasermannen, som var miss-tänkt och blev dömd för mord och mordförsök på människor av utländsk härkomst. I Belgien kidnappades en svensk kvinna, som fritogs. Andra händelser första halvåret 1993 berörde teman som sexuella övergrepp, sexturism i Asien och barnpornografi.

Undersökningsveckan 1997

För att få en mer täckande bild av vad som ingick i nyhetsmedierna denna vecka jämfördes rapporteringen i TV med den i två morgontidningar i Stockholm. Bland de återkommande inrikesnyheterna fanns energiuppgörelsen mellan socialdemokraterna och centern. Under hela veckan yttrade sig olika intressenter om den tilltänkta avvecklingen av kärnkraftverket Barsebäck. Andra politiska nyheter var a-kasseuppgörelsen mellan socialdemokraterna och LO. Vidare presenterades resultatet av två opinionsundersökningar; en väljarbarometer i vilken moderaterna passerar socialdemokraterna och en attitydundersökning angående EMU.

De icke-politiska nyheterna denna vecka präglades till viss del av temat våld mot kvinnor. Detta aktualiserades av att överåklagaren beslutat att inleda ytterligare en förundersökning i det s.k. Sara-målet, där en ung kvinna med invandrarbakgrund bragts om livet av nära släktingar. Samtidigt dödades en ung kvinna i Malmö av sin f.d. make. Att kvinnan hade utländskt ursprung bidrog till att händelsen fick stor uppmärksamhet. Till dessa två händelser kom ytterligare en med starka beröringspunkter till de två tidigare. En följd blev att våld mot unga kvinnor med invandrarbakgrund tematiserades i pressen och delvis även i TV.

Större utrikespolitiska nyheter denna vecka var bl.a. kommunalvalet i Frankrike, där högerextremisten Le Pen hade framgång. I USA tillsattes utrikesminister Albright. På Balkan tillspetsades frågan om staden Brckos framtid. Vidare skakades Spanien av två terrorattentat. I Albanien utspelades kravaller

med många civila skadade. I den kinesiska provinsen Xinyang uppstod oroligheter på grund av etniska konflikter.

* * *

Dessa tre undersökningsperioder skiljer sig i flera avseenden, inte minst vad gäller förutsättningarna för att kunna dra slutsatser av studien. Urvalet i perioderna 1979 och 1993 är representativt för SVT2 Rapports och TV4 Nyheternas sändningar. För nyhetsveckan 1997 gäller andra förutsättningar. Den studien skall ses som ett nedslag i en TV-vecka, som samtidigt kan bekräfta de tidigare resultaten. Det är i kraft av sitt unikum som undersökningsperioden från år 1997 kan karaktärisera nyhetsjournalistiken i TV och dess förmedling av våldshändelser.

Våldsnyheter: omfattning och karaktär

Inslag med våldsnyheter

I det följande redovisas resultatet från undersökningen av SVT2 Rapport och TV4 Nyheterna. Tabell 16 är en bastabell över samtliga tre undersökningsperioder. Av tabellen framgår den totala sändningstid som nyhetsinslagen utgör. Vidare framgår det totala antalet inslag, samt antalet inslag som innehåller våldsnyheter. De två nedre raderna anger dels andelen inslag som innehåller våldsnyheter, dvs. verbala och/eller visuella våldsskildringar, dels andelen inslag med enbart visuella våldsskildringar.

Tabell 16. Inslag i SVT2 Rapport och TV4 Nyheterna och omfattningen av våldsnyheter.

	SVT2 Rapport 1979	SVT2 Rapport 1993	SVT2 Rapport 1997	TV4 Nyh 1993	TV4 Nyh 1997
Total sändningstid (min.)	1 270	1 254	294	864	150
Totalt antal inslag	526	613	83	496	92
Antal inslag m. våldsnyheter	85	152	17	139	26
Andel inslag m. våldsnyheter %	16%	25%	20%	28%	28%
Andel inslag m. visuell vs. %	7%	15%	14%	14%	18%

Av tabell 16 framgår att andelen inslag som innehöll våldsnyheter ökade i Rapport från att år 1979 ha utgjort 16 procent till att år 1993 utgöra 25 procent av alla inslag som förmedlades. I 1997 års undersökning utgjorde våldsnyheter 20 procent av nyheterna i Rapportens 19.30-sändning.

Tabell 16 visar att andelen inslag i Rapport som innehöll visuella våldsskildringar fördubblades mellan 1979 och 1993. Denna nivå ligger kvar den senare perioden 1997.

Av tabell 16 framgår det också att andelen inslag som innehöll våldsnyheter 1993 var något större i Nyheterna än i Rapport. Visuella våldsskildringar var ungefär lika vanligt i Rapport som i Nyheterna. 1997 sände Nyheterna en större andel visuella våldsskildringar.

Tabell 17 visar att inslag med visuella våldsskildringar är vanligare de senare undersökningsperioderna. Det gäller för både Rapport och Nyheterna.

Tabell 17. Andelen inslag som innehåller verbala respektive visuella våldsskildringar. Procent.

	SVT2 Rapport 1979	SVT2 Rapport 1993	SVT2 Rapport 1997	TV4 Nyh 1993	TV4 Nyh 1997
Endast verbal våldsskildring	56	40	29	50	35
Verbal och visuell våldsskildring	44	60	71	50	65
%	100	100	100	100	100
Antal inslag	85	152	17	139	26

Nyheter om våldshändelser förmedlas oftast i samband med visuella våldsskildringar. Tidigare var verbala våldsskildringar vanligare.

De inslag som innehåller våldsnyheter handlar inte uteslutande om våldshändelser. De kan förmedla andra slags händelser som inte nödvändigtvis motiverar våldsskildringar. I mer än hälften av inslagen bedömdes våldsskildringen tillhöra inslagets huvudtema. I de resterande inslagen bedömdes våldshändelsen ha underordnad betydelse. En betydande andel av de inslag där våldsskildringen var av underordnad betydelse, syftade framför allt till att ge publiken bakgrund till en aktuell händelse.

Tabell 18. Våldshändelsens betydelse i inslaget. Procent.

	SVT2 Rapport 1979	SVT2 Rapport 1993	SVT2 Rapport 1997	TV4 Nyh 1993	TV4 Nyh 1997
Våldshändelsen är huvudtema i inslaget	59	61	53	65	62
Våldshändelsen är inte huvudtema	41	39	47	35	38
%	100	100	100	100	100
Antal inslag	85	152	17	139	26

I kartläggningen ingick att fastställa var våldshändelsen utspelar sig. Våldshändelser som inträffat i Sverige och övriga Europa dominerade. I Rapport har andelen svenska våldsnyheter ökat med 10 procentenheter jämfört med den första perioden 1979. Av tabell 19 framgår att våldsnyheter till stor del utgörs av händelser i Nordeuropa och övriga Europa. Andelen våldsnyheter från områden utanför Europa, som Afrika, Fjärran Östern samt regionen kring Persiska viken, har minskat i jämförelse med 1979.

Tabell 19. Den geografiska platsen för våldshändelsen. Procent.

Område för våldshändelsen	Rapport 1979	Rapport 1993	Rapport 1997	TV4Nyh 1993	TV4Nyh 1997
Sverige	18	28	29	30	39
Nordeuropa*	5	13	6	14	0
Övriga Europa**	8	27	51	29	46
Mellanöstern	8	3	12	3	0
Iran (+ Irak)	21	6	0	4	0
Fjärran Östern	20	7	0	5	4
Afrika	13	9	2	8	0
Nordamerika	2	7	0	6	0
Övriga Världen	5	1	0	1	12
%	100	100	100	100	100
Antal inslag	85	152	17	139	26

*Avser övriga Norden, Tyskland, Belgien, Nederländerna och Storbritannien.

**Avser övriga Väst- och Östeuropa. Balkan utgjorde 22 procent i Rapport och Nyheterna 1993. I perioden från år 1997 utgjorde Balkan 24 resp. 27 procent.

Tabell 19 visar att tre områden upptog ungefär lika stort utrymme i våldsnyheter i de olika perioderna. Rapporteringen om statskuppen i Iran 1979 och från de väpnade konflikterna i Kambodja och Vietnam upptog vardera cirka en femtedel av alla våldsnyheter den första perioden. Andelen våldsnyheter från Balkan upptog lika stor andel under perioden 1993. Våldsnyheter från Balkan var cirka hälften så vanliga som de från Sverige/Nordeuropa. Det var proportionellt sett vanligare med starka visuella våldsskildringar från Balkan, men de svenska/nordeuropeiska våldsnyheter utgjorde en dubbelt så stor andel.

Vidare framgår att våldsnyheter från Sverige utgjorde lika stor andel i både Rapport och Nyheterna. På denna nivå är likheterna mellan nyhetsprogrammen påfallande.

Ämnen och våldsteman

Av tabell 19 framgick att inrikesnyheter och nyheter från Europa upptog en större andel våldssekvenser i programmen. Det rapporterades fler våldshändelser från Sverige i de senare perioderna 1993 och 1997; andelen svenska nyheter med våld har alltså ökat. Det indikerar att bevakningen av inrikesnyheter har ändrat karaktär i jämförelse med Rapports förmedling 1979. Ökningen av andelen svenska våldsnyheter speglar en förändring i nyhetsvärdering. Denna förändring visar sig i granskningen av våldsnyheter, men gäller förmodligen generellt. Ämnen och våldsteman i inslagen speglar både karaktären på händelserna och den värdering som redaktionen gör.

Av tabell 20 framgår fördelningen av ämnen i våldsnyheter.

Tabell 20. Ämnen i våldsnyheter. Procent.

Ämne	Rapport 1979	Rapport 1993	Rapport 1997	TV4Nyh 1993	TV4Nyh 1997
Politik	25	21	58	20	50
Ordningmakt*	11	12	17	9	4
Kriminalitet	16	28	13	32	27
Krigsskådeplats	13	14	0	14	0
Politiskt våld	28	12	6	14	15
Övrigt**	7	12	6	10	4
%	100	100	100	100	100
Antal inslag	85	152	17	139	26

*Avser bl.a. kravaller och polisiära ingripanden.

**Kultur/ underhållning/ sociala frågor.

Tabellen visar att de flesta våldsnyheter behandlade ämnena *kriminalitet* och *politik*. Kriminalitet avser olika typer av våldsbrott. Politik omfattar både inrikes och internationella händelser. Inrikespolitik kodades oberoende av geografiskt område.

Rapport ökade andelen inslag som behandlade kriminalitet från 16 procent 1979 till 28 procent 1993. I TV4 Nyheterna innehöll en påtagligt stor andel av nyheterna kriminalitet.

Att ämnet politik är vanligt i våldsnyheter beror på att våldshändelser ofta beskrivs som politiska konflikter. Det beror också på hur journalistiken framställer politiker, politiska händelser och historien i allmänhet. Det finns en vana inom journalistiken att rikta intresset mot tidigare konflikter och potentiella konflikter. Men orienteringen mot konflikt och konfrontation har inte alltid varit utmärkande för journalistiken.

Parallellt med att TV-mediet etablerades som en viktig informationskanal förstärktes detta drag i nyhetsjournalistiken.

Ett exempel på en politisk våldsnyhet: En nyhet innehåller ett politiskt utspel om svensk vapenexport. Med utgångspunkt från detta konstrueras ett inslag i vilket det ingår visuella våldsskildringar. Inslaget huvudtema är debatten om vapenexport, dvs. en politisk sakfråga. Våldsskildringarna i inslaget illustrerar ett undertema till sakfrågan, nämligen de konsekvenser som vapenexporten kan medföra.

Undersökningen visar ett samband mellan ämnet politik och förekomsten av arkivbilder i våldsnyheter. De visuella våldsskildringar som ingår i inslagen är med andra ord inte alltid tagna från den aktuella händelsen.

De flesta våldsnyheter handlar om våldsbrottslighet eller politik. Var femte våldssekvens innehåller arkivbilder, dvs. bildsekvenser som nyhetsredaktionen har sänt vid tidigare tillfälle.

Ämnet *politiskt våld* innebär att journalisten beskriver våldshändelsen med politiska förtecken. I denna studie har detta bl.a. innefattat våldshändelser som terrorattentat, flygkapning, mord osv. Tabell 20 visar att andelen inslag i Rapport som behandlade politiskt våld minskade från 28 procent år 1979 till 12 procent år 1993. Nyhetsstudien 1997 bekräftar denna tillbakagång.

De våldshändelser som rapporterades från Sverige och Nord-europa behandlade till största delen kriminalitet och ordningsmakt. Det gäller för samtliga perioder. Våldsnyheter från Balkan 1993 bedömdes i stor utsträckning ingå i antingen

ämnet internationell politik eller ämnet krigsskådeplats. Ämnet politiskt våld förekom samma period till största delen i inslag från Mellanöstern.

På en annan nivå av kartläggningen kodades ett specifikt våldstema för varje enskilt inslag. Utifrån en grov indelning skiljdes skildringar av militärt våld från skildringar av civilt våld. Det senare våldstemat innefattar ämnen som våldsbrottslighet, ordningsmakt och politiskt våld. Tabell 21 anger andelen med olika typer av våldsteman. Dessa våldsteman är sammansatta av mer specifika våldsteman än de som redovisas i tabellen.

Tabell 21. Våldsteman i våldsnyheter. Procent.

Typ av våldstema	Rapport 1979	Rapport 1993	Rapport 1997	TV4Nyh 1993	TV4Nyh 1997
Militära våldsteman*	46	41	18	37	12
Kollektiva samhällsteman**	24	22	53	21	35
Grova våldsbrott***	16	18	24	22	35
Sexualbrott****	1	9	6	7	0
Övriga teman*^*	13	11	0	14	19
%	100	100	100	100	100
Antal inslag	85	152	17	139	26

*Innefattar strider/anfall/avrättning/krigets offer.

**Upplopp/attentat/vandalism/bomb/sabotage.

***Mord/dråp/grov misshandel.

****Incest/pedofili/våldtäkt.

*^*Rån/kidnappning/gisslan/kapning.

Av tabell 21 framgår att det till största delen rapporterades om våldshändelser i det civila samhället. Andelen militära våldsteman har minskat i jämförelse med 1979. Andelen nyheter som behandlade sexualbrott var större i Rapport de senare under-

sökningsperioderna. Andelen nyheter som behandlade grova våldsbrott ökade i båda programmen.

Gärningsmän och offer

I undersökningen kartlades också aktören bakom våldshändelsen. Detta gjordes utifrån den information som programmet förmedlade. På grund av en annorlunda utformad variabel saknas data från 1997.

Tabell 22. Aktörer i våldsnheter. Procent.

Aktörer	Rapport 1979	Rapport 1993	Nyheterna 1993
Civil aktör	19	40	42
Militär/rebell	60	43	43
Blandat	12	6	7
Framgår ej	9	11	9
%	100	100	100
Antal inslag	85	152	139

Andelen civila aktörer ökade i Rapport 1993. Denna ökning bekräftar att civilt våld har ökat i nyhetsprogrammen. I perioden 1979 dominerade militära aktörer. Fjorton år senare var det nästan lika vanligt med civila aktörer. En närmare granskning visar att det till största delen är män som utför våldshandlingarna i inslagen.

När det gäller våldets offer dominerade civila offer i samtliga undersökningsperioder. Skildringar av våldets offer har blivit tydligare.

Tabell 23. Offer i våldsnyheter. Procent.

Offer	Rapport 1979	Rapport 1993	Rapport 1997	TV4Nyh 1993	TV4Nyh 1997
Civilt offer	40	61	29	58	31
Militär/rebell	18	15	12	9	4
Blandat	14	15	12	17	8
Föremål	4	6	41	7	57
Framgår ej	24	3	6	9	0
%	100	100	100	100	100
Antal inslag	85	152	17	139	26

Av tabell 24 framgår vilken status offret har. Beteckningen *människa* är vanligast. Med kategorin *förekommer ej* avses skador på föremål och skadade djur. Skillnaden mellan andelen manliga och kvinnliga offer är mycket marginell i perioden 1993. Andelen nyheter om våld mot kvinnor ökade i Rapport och nivån var densamma i Nyheterna. Att barn och ungdom ökade som offer beror till stor del på en ökning av våldsteman som behandlade sexturism och barnpornografi.

Tabell 24. Offrets status i våldsngheterna. Procent.

Våldsoffrets status	Rapport 1979	Rapport 1993	Ngheterna 1993
Förekommer ej	41	24	24
Barn/ungdom	6	15	10
Kvinnligt	5	13	14
Manligt	11	13	13
"Människa"	33	32	37
Framgår ej	4	3	2
%	100	100	100
Antal inslag	85	152	139

* På grund av en annorlunda utformad variabel saknas jämförande data för perioden 1997.

En följd av att nghetsproducenterna i högre grad *specificerar* vem eller vilka som utsätts för våld är att mängden personuppgifter i inslagen har ökat. I Rapport 1979 är uppgifter om offrens civila status, ålder och namn inte alls lika vanliga som 1993 och 1997.

En bidragande orsak kan vara att sådan information tidigare inte uppfattades som relevant. Det är tänkbart att de beskrivningar som medföljer de bilder som kommer till nghetsredaktionerna såg annorlunda ut tidigare. Detaljerade uppgifter om våldets offer var mindre vanliga därför att innehållet i bilderna var annorlunda, närbilder var t.ex. inte lika vanliga. Att Europa upptar en större plats i de senare perioderna kan också ha haft betydelse för att framställningen av våldets offer blivit tydligare. Den geografiska och kulturella platsen har betydelse för hur inslaget presenteras.

Att inslagen innehåller fler personuppgifter kan vara ett uttryck för att en journalistisk subgenre blivit mer framträdande inom

nyhetsjournalistiken i TV. Denna genre kallas *drabbad-journalistik*. Utmärkande är bl.a. fokuseringen på att framställa känslor både i det som rapporteras och hos mottagaren av nyheten. Genom att redovisa detaljuppgifter om en i övrigt anonym person, kan det s.k. obegripliga våldet göras mer konkret för publiken. Nedan följer ett exempel på drabbadjournalistik.

Studioreportern: ”Idag har inga häftiga strider rapporterats från Bosnien. Bara några enstaka granatattacker. En lugn dag säger vi, men för 4-åriga NV blev det dagen då just han träffades av granatsplitter i Sarajevo.”

Inslagets text: ”Idag var det relativt lugnt i Bosnien, med krypskyttar och granatnedslag i Sarajevo som vanligt. NV, fyra år gammal, han råkade stå i vägen. [närbilder av en gråtande pojke som skadats, han är i famnen på en man] Utanför väntar mamma. Två döda och nio skadade idag, enligt läkare i Sarajevo. NV, han hade tur... den här gången. Men samma granat som skadade N i axeln, den tog livet av ES, en 44-årig kvinna. [figurbilder av en död kvinna liggandes på en gata]... och ES’ son... han sörjer...”[närbilder av en ung man som gråter]⁵.

⁵ Inslaget är hämtat från Rapport 93 05 20 och innehåller drygt 40 sekunder när- och figurbilder av våldets offer i Sarajevo. Initialer har ersatt namnen.

Rapporteringen om våldshändelser

Varje dag inträffar händelser som konkurrerar med varandra om att ingå i nyhetsprogrammets huvudsändningar. Bakom de allra flesta nyhetshändelser står aktörer som har intresse av att deras utspel, kommentar, presskonferens etc. kommer med bland de viktigare händelserna.

Den uppmärksamhet som nyhetsproducenterna ger de händelser som väljs ut översätts med det *nyhetsvärde* som händelsen bedöms ha. Detta bedöms generellt utifrån den grad av relevans och allmänintresse som händelserna kan tänkas ha.

Producenterna kan ge en händelse uppmärksamhet på olika sätt. Ett tecken är det utrymme som ett inslag ges. Av tabell 25 framgår den procentuella fördelningen av korta inslag, s.k. mellankorta inslag och längre inslag.

Tabell 25. Längden på våldsnyheter. Procent.

	Rapport 1979	Rapport 1993	Rapport 1997	TV4Nyh 1993	TV4Nyh 1997
<30 sekunder	26	24	23	30	27
30 sekunder-2 minuter	39	22	29	40	46
>2 minuter	35	55	48	30	27
%	100	100	100	100	100
Antal inslag	85	152	17	139	26

Nästan 25 procent av våldsnyhetererna i Rapport är kortare än 30 sekunder. Det innebär att en fjärdedel kan betraktas som telegramnyheter. Dessa kan både vara bildsatta och sakna bilder. Hälften av alla våldsnyheter är längre än 2 minuter. Framför allt dessa längre inslag har ökat de senare perioderna.

Andelen s.k. mellankorta inslag är större i Nyheterna än i Rapport. Det indikerar att tempot är genomsnittligt högre.

Tidigare framkom att inslag med visuella våldsskildringar har ökat under 1990-talsperioderna. I undersökningen kartlades de bildsekvenser som skildrar våld i tre bildkategorier: *närbild*, *figurbild* och *totalbild*.

En närbild innebär att kameran zoomar in tydliga detaljer av det föremål eller den person som avbildas. En figurbild innebär att avståndet är större än i närbilden. Fokus är på den avbildade figuren, som framställs i hel eller halvfigur. En totalbild innebär att avståndet till det avbildade föremålet är tillräckligt stort för att bilden även skall innefatta delar av omgivningen och rummet. Kodningen av dessa bildsekvenser var hierarkisk. Det innebär att om en bildsekvens innehåller en skildring av t.ex. ett dödsoffer i alla tre bildtyper så har endast en bildtyp registrerats. Principen är att den bildtyp registreras som är närmast det avbildade föremålet. Det betyder att om en sekvens innehåller både en totalbild och en figurbild så registreras endast figurbilden. För en sekvens som innehåller både en figurbild och en närbild registreras endast närbilden.

Av tabell 26 framgår att våldssekvensernas omfattning tredubblades i Rapports nyhetsinslag från 79 sekvenser 1979 till 233 1993.

Tabell 26. Förekomst av olika typer av bildformat som skildrar våld. Procent.

Bildformat som skildrar våld	Rapport 1979	Rapport 1993	Rapport 1997	TV4Nyh 1993	TV4Nyh 1997
Närbilder %	4	17	} 44*	9	} 40*
Figurbilder %	28	21		23	
Totalbilder %	68	62	56	68	60
%	100	100	100	100	100
Antal våldssekvenser	79	233	25	158	26

Not: I tabellen avses antalet visuella våldssekvenser och inte inslag. I 1997 års vecka registrerades totalt 257 visuella våldssekvenser.

*På grund av en annorlunda utformad variabel har närbilds- och figurbildssekvenser slagits samman.

Av tabellen framgår att andelen närbilder är högre i Rapport 1993 jämfört med 1979. Av tabell 26 framgår också att under perioden 1993 sände Rapport både fler våldssekvenser och en större andel närbilder än TV4 Nyheterna.

Ytterligare ett sätt att bedöma den uppmärksamhet som producenterna tillmäter en händelse är att undersöka förekomsten av arkivbilder i inslaget. Arkivbilder i nyhetsinslag kan motiveras med att det saknas bra bilder av en aktuell händelse. Det kan också motiveras med att inslaget syftar till att ge bakgrund till en aktuell händelse.

Tabell 27. Förekomst av arkivbilder som skildrar våld i våldsnyheter. Procent.

Arkivbilder som skildrar våld i våldsnyheter	Rapport 1979	Rapport 1993	Rapport 1997	TV4Nyh 1993	TV4Nyh 1997
Bilder förekommer ej %	55	38	29	50	35
Arkivbilder förekommer ej %	35	39	53	29	58
Arkivbilder med våldsskildring %	10	23	18	21	8
%	100	100	100	100	100
Antal inslag	85	152	17	139	26

Av tabell 27 framgår att de flesta våldsnyheter inte innehåller arkivbilder. Tabellen visar dock att användningen av arkivbilder med våldsskildringar ökade i Rapport 1993. Resultatet från den senaste perioden bekräftar detta. Det innebär att omkring var femte våldssekvens i Rapport har sänts vid ett tidigare tillfälle. Förhållandet i Nyheterna är i stort sett detsamma. Resultatet är intressant med tanke på att tillgången till aktuella nyhetsbilder är betydligt större under 1990-talet än under 1970-talet.

Konsekvensbilder och händelsebilder av våld

Ett sätt att närmare beskriva karaktären på våldsskildringar är att undersöka skildringar av våldshandlingar respektive våldets konsekvenser. I undersökningen skiljdes mellan två typer av bildinnehåll: konsekvensbilder och händelsebilder. Med konsekvensbilder avses bilder som är tagna efter att våldshandlingen har utförts. Bildinnehållet är därför konsekvensinriktat. Exempel på konsekvensbilder är en sönderbombad

byggnad eller bilder av dödade och skadade människor. Med händelsebilder avses bilder som är tagna under det att våldshandlingen utförs, dvs. våldshandlingen sker framför kameran. Exempel på händelsebilder är artillerield, skottlossning eller konfrontation mellan poliser och demonstranter.

Tidigare låg tyngdpunkten i våldsnyheter på konsekvensbilder. På grund av bl.a. tekniska hinder har det tillhört undantagen att kunna förmedla våldshändelser *live*. Den tidigare tolkningen av en socialt ansvarstagande nyhetsjournalistik medförde dessutom en viss återhållsamhet från nyhetsproducenternas sida med skildringar av våldshandlingar.

Att nyhetsprogram till största delen förmedlar konsekvensbilder av våldshändelser ligger i sakens natur och är utmärkande för nyhetsgenren. Fiktionsprogrammets våldsskildringar domineras däremot av våldshandlingar. Det framgick tidigare i rapporten att andelen våldssekvenser som återger våldets konsekvenser endast utgör 9 procent av allt våld som skildras i fiktionsutbudet.

Tabell 28 visar förekomsten av olika typer av skildringar av våldets konsekvenser i nyheter.

Tabell 28. Skildringar av våldets konsekvenser i våldsnyheter. Procent.

Skildringar av våldets konsekvenser	Rapport 1979	Rapport 1993	Rapport 1997	TV4Nyh 1993	TV4Nyh 1997
Förekommer ej i bild	79	56	53	68	54
1–2 dödsoffer i bild	8*	10	6	8	8
Svårt skadade/blod i bild	4	11	29	9	31
Skador på föremål i bild	7	22	12	14	4
Övrigt i bild	2	1	0	1	3
%	100	100	100	100	100
Antal inslag	85	152	17	139	26

* Innefattar flera scener ur TV-filmen *Förintelsen*.

Konsekvensbilder har mer än fördubblats i Rapport 1993 jämfört med 1979 (se differensen under variabeln ”förekommer ej i bild”: $100-79=21$, $100-56=44$). Samtliga typer ökade över tid. Den vanligaste typen av konsekvensbilder var skador på föremål. Bilder av svårt skadade människor och blodsbilder⁶, samt dödsoffer, utgjorde tillsammans lika stor andel. Bilder av svårt skadade och döda har blivit vanligare.

Tabell 29 visar att visuella skildringar av våldets offer var betydligt vanligare under de senare perioderna.

⁶ Endast blod, t.ex. en blodpöl på gatan.

Tabell 29. Skildringar av våldets offer i våldsnyheter. Procent.

Skildringar av våldets offer	Rapport 1979	Rapport 1993	Rapport 1997	TV4Nyh 1993	TV4Nyh 1997
Förekommer ej i bild	87	64	71	75	65
Ett offer i bild	6	18	} 29*	9	} 35*
Två eller flera offer i bild	7	18		16	
%	100	100	100	100	100
Antal inslag	85	152	17	139	26

*Perioden 1997 kodades utifrån andra förutsättningar och kan därför inte urskilja antalet våldsoffer i bildsekvensen.

Våldsnyheter från områden som Afrika, Fjärran Östern och Balkan innehöll proportionellt sett fler bilder av offer än våldsnyheter från andra platser. Våldsnyheter från Sverige innehöll till största delen skildringar av fysiskt våld utan allvarliga skador, våldshandlingar utan bilder av offer, samt skador på föremål. En mindre del av de svenska våldsnyhetererna innehöll förhållandevis starka visuella våldsskildringar från andra delar av världen. En stor andel av dessa våldsskildringar bedömdes vara arkivbilder.

Tabell 30. Skildringar av våldshandlingar i våldsnyheter. Procent.

Skildringar av våldshandling	Rapport 1979	Rapport 1993	Rapport 1997	TV4Nyh 1993	TV4Nyh 1997
Förekommer ej i bild %	68	59	53	64	69
Dödande/svårt skadande %	2 [^]	5	0	3	0
Fys. våld utan allvarlig skada* %	4	11	24	7	23
Våldshandlingar utan offer i bild %	7	11	12	11	4
Våld mot föremål %	7	5	12	8	4
Övrigt** %	12	7	0	8	0
%	100	100	100	100	100
Antal inslag	85	152	17	139	26

[^]Innefattar scener ur TV-filmen *Förintelsen*.

*Misshandel, gatuslagsmål

**Direkta hotbilder/våld mot djur. Variabeln kodades hierarkiskt, vilket innebär att endast en typ av våldsskildring registreras per sekvens.

Av tabell 30 framgår att visuella skildringar av våldshandlingar i Rapport har blivit vanligare.

Nedan följer ett exempel på en våldsnyhet som innehåller visuella skildringar av våldshandlingar. Inslaget sändes för en tid sedan och ingår inte i undersökningsmaterialet. Det är ett exceptionellt inslag på grund av att det innehåller mycket starka bilder.

Nyheten är att Högsta domstolen i USA tidigare har beslutat att den s.k. Brady-lagen strider mot författningen. Lagen är uppkallad efter James Brady som skottsbadades i attentatet mot president Reagan 1981. Brady-lagen innebär ett införande av en

obligatorisk kontroll av vapenköpare och en vänteperiod på fem dagar för vapenköp. Syftet med lagen är att förhindra att vapen säljs till kriminellt belastade personer och till personer som kan handla i spontan affekt. HD fann att den obligatoriska kontrollen inte är förenlig med författningen. Regeln om fem dagars väntetid kvarstår. I inslaget hänvisas till statistik som visar att lagen har varit effektiv. En ”dramatisk minskning av förväntade brott” har kunnat uppvisas. Bakom HD:s beslut står vapenindustrin. I Washington protesterar nu människor genom att symboliskt placera ut tusentals skor som har tillhört dödsoffer i USA. Nedan återges samtliga bildsekvenser i inslaget.⁷

⁷ SVT1 Aktuellt 21.00. 97 10 22.

Beskrivning av bildsekvensens huvudsakliga innehåll	Typ av skildring	Längd sek.
Skottlossning mellan polis och bilist	Våldshandling med offer i bild	19 sek
Skottlossning på öppen gata – poliser tar skydd bakom fordon	Våldshandling utan offer i bild	10 sek
En man skjuts i bröstet och faller	Våldshandling med offer i bild	5 sek
Skottlossning på öppen gata mellan polis och man, mannen träffas	Våldshandling med offer i bild	10 sek
Tungt beväpnade poliser efter strid	Faktaförmedling	2 sek
Bild av monument bestående av demolerade handeldvapen	Faktaförmedling: statistik	20 sek
Attentat mot president Reagan	Våldshandling	4 sek
Bilder av Brady som skadades i attentatet och president Clinton	Faktaförmedling	15 sek
Bilder av handeldvapen	Faktaförmedling	12 sek
Monumentet av förstörda vapen	Faktaförmedling	12 sek
Kvinnor beskriver vapensituationen	Opinionsröster	33 sek
Bilder av tusentals uppställda skor	Faktaförmedling	40 sek
Drabbade anhöriga berättar	Offrens röster	40 sek
Man som skjutits i hemmet berättar	Offrens röster	27 sek
Monumentet av förstörda vapen	Faktaförmedling	4 sek
En sheriff som är kritisk till beslutet berättar om vapenindustrins makt	Opinionsröster	30 sek

De visuella våldsskildringarna kommer i inledningen av inslaget. Fem våldssekvenser skildras i sammantaget 40 sekunder, vilket utgör 20 procent av inslagets totala tidslängd. Det är uteslutande bilder av våldshandlingar och de är mycket starka. Bilderna syftar till att väcka tittarnas uppmärksamhet. Andra bildsekvenser i inslaget har funktionen att skildra våldet mer

symboliskt. I samband med dessa förmedlas fakta om den aktuella vapenlagen och brottsstatistik. Ytterligare bildsekvenser får representera opinionsröster och de anhörigas röster. Tiden med de anhörigas berättelser utgör 30 procent. Den resterande tiden fördelas jämnt mellan opinionsröster och fakta.

Detta inslag är inte utmärkande för våldsnyheter i Sverige. Det kan ses som ett exempel på vilken innebörd och funktion som händelsebilder kan ha i ett nyhetsinslag. Inslaget visuella våldsskildringar kan motiveras av verklighetens våld i USA. Samtidigt pekar berättarstrukturen i inslaget på att de används i syfte att dra till sig uppmärksamhet. Sättet som dessa bilder används på står nära en journalistisk genre, som brukar kallas *Action News*. Det innebär att den journalistiska insatsen till stor del består av att förmedla sensationella händelser som utspelar sig framför kameran. Användningen av sådana bilder i SVT gör att en principiell åtskillnad mellan public service-nyheternas form och innehåll och andra nyhetsprogram inte går att hävda. Inslaget visar också på de teknologiska och kommersiella villkor som sätter ramarna för den dagliga nyhetsjournalistiken i TV. Det allmänna bruket av videokamera har ökat tillgången på händelsebilder och kommersialiseringen har påverkat efterfrågan på bilder som kan förväntas skilja sig från mängden.

Våldsnyheter under en TV-vecka 1997

Den samlade tiden med våldsnyheter

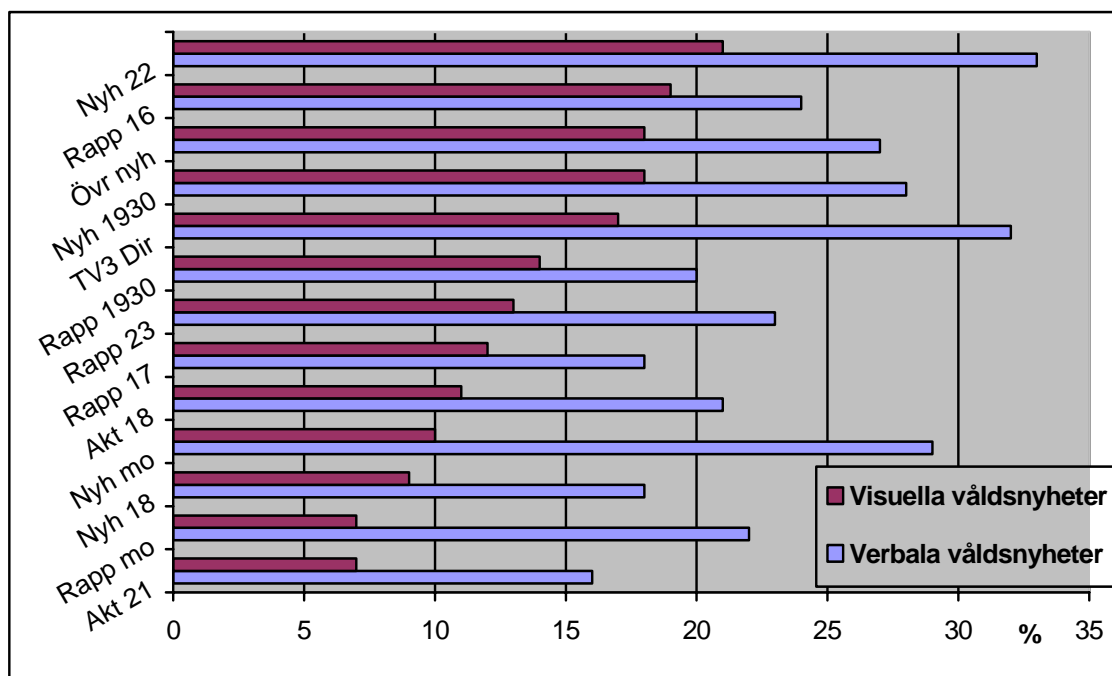
Sammantaget granskades 38 timmar nyhetsprogram under undersökningsveckan 1997. 18 procent av denna sändningstid utgjordes av våldsnyheter. Av 1 600 inslag innehöll 403 våldsnyheter, varav 166 innehöll visuella våldsskildringar.

***Den undersökta veckan 1997 innehöll vart fjärde nyhetsinslag
en verbal eller visuell våldsskildring.***

Rapporteringen om våldshändelser denna vecka behandlade till största delen händelser som inträffade i Sverige och övriga Europa. Drygt 40 procent av alla våldsnyheter förekom i inrikesnyheter. Det näst vanligaste området var Balkan, 20 procent, följt av Sydeuropa, som utgjorde 12 procent. Ämnet kriminalitet dominerade bland ämnena. Krigsnyheter förekom i mycket liten utsträckning. Det vanligaste våldstemat var mord och dråp. Andra våldsteman som förekom i stor utsträckning var kravaller och våldsamma demonstrationer. De svenska våldshändelser som rapporterades var främst våldsbrott som mord, dråp, rån samt misshandel. Våldsnyheterna från Sverige innehöll inte visuella våldsskildringar i lika hög grad som de från områden som Balkan och Mellanöstern.

Av diagram 16 framgår andelen våldsnyheter i respektive nyhetsprogram.

Diagram 16. Andel inslag med verbala respektive visuella våldsskildringar i de olika nyhetsprogrammen. Procent.

Vad gäller andelen visuella våldsskildringar finns betydande skillnader mellan nyhetsprogrammen. TV4 Nyheternas sena sändning, kl. 22, innehåller flest våldsnyheter denna vecka, en tredjedel av inslagen. Mer än en femtedel innehåller visuella våldsskildringar. Minst andel våldsnyheter innehåller Aktuellts 21-sändning. Huvudsändningen från Aktuellredaktionen innehåller proportionellt sett lika stor andel våldsnyheter som Rapportens huvudsändning från perioden 1979.

Med utgångspunkt i andelen visuella våldsskildringar kan nyhetssändningarna delas in i tre grupper: en grupp som sänder lite våldssekvenser, en grupp som sänder förhållandevis mycket våldssekvenser, och en grupp som hamnar mellan dessa två grupper.

Den första gruppen utgörs av de nyhetsprogram vars andel visuella våldsskildringar är mindre än 10 procent. Denna grupp innefattar frukostprogrammen Rapport morgon och TV4 Nyhetsmorgon. Samma grupp innefattar även TV4 Nyheterna kl. 18 och SVT1 Aktuellt kl. 21.

I mellangruppen placerar sig de nyhetsprogram som innehåller mellan 10–15 procent visuella våldsskildringar. Denna grupp utgörs av Aktuellt 18 och de tre sändningarna från Rapportredaktionen.

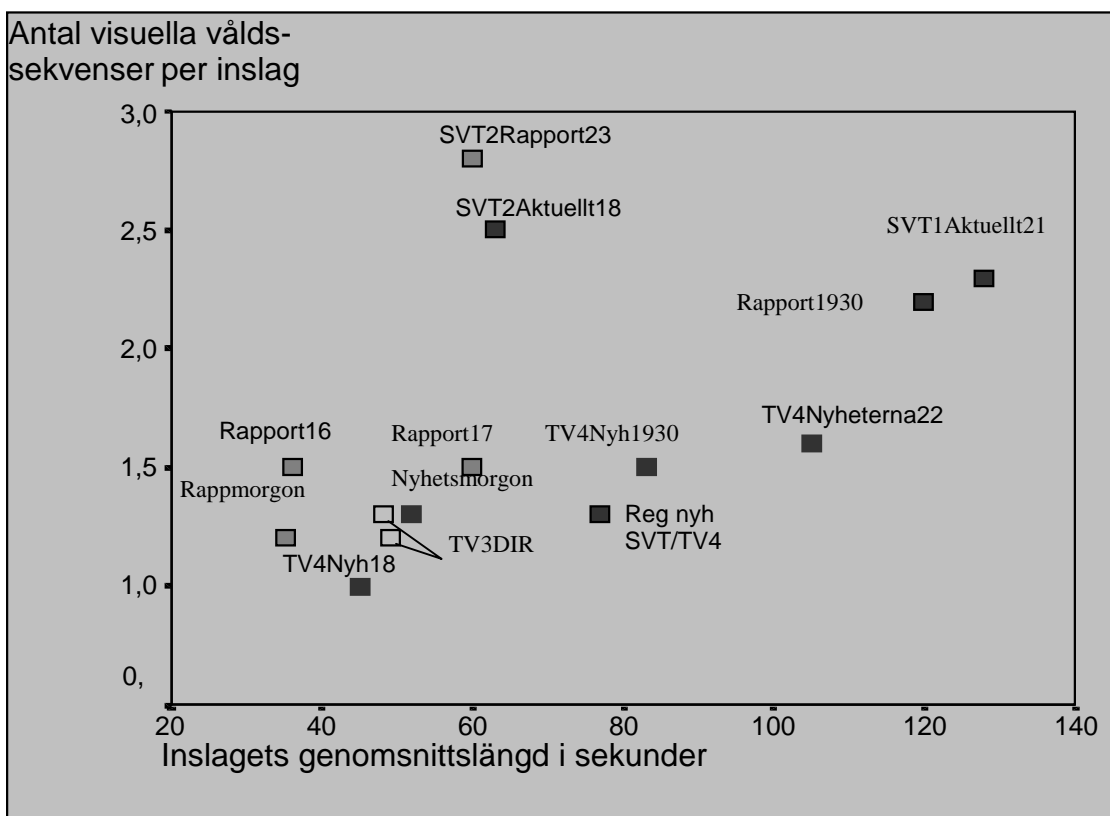
Den tredje gruppen utgörs av de nyhetsprogram som innehåller flest inslag med visuella våldsskildringar, det vill säga en större andel än 15 procent av programmets nyhetsförmedling. I denna grupp placerar sig TV4 Nyheternas båda sena sändningar och Rapport kl.16, samt TV3 Direkts två korta sändningar. I denna grupp ingår också SVT:s och TV4:s regionala nyheter i Stockholmsområdet.

Skillnaderna mellan nyhetssändningarna när det gäller rapporteringen om våldshändelser har dels att göra med vilken sändningstid och funktion programmet har, dels med redaktionens profil och nyhetsvärdering. Våldsprofilen bestäms delvis av om det är en huvudsändning eller en kortare sändning. Vissa nyhetssändningar innehåller mer våldssekvenser än andra, trots att nyheterna kommer från samma redaktion. Det finns även skillnader i karaktären på det våld som skildras i de olika programmen.

Huvudsändningar och korta sändningar

Av diagram 17 framgår spridningen av nyhetsprogram utifrån genomsnittet visuella våldssekvenser i inslagen och inslagens längd. De nyhetsprogram som placerar sig till höger i diagrammet sänder längre inslag, och de som placerar sig i diagrammets övre del sänder fler visuella våldssekvenser än de som placeras i den nedre delen.

Diagram 17. Spridning av nyhetsprogram utifrån antalet visuella våldssekvenser per inslag och inslagens längd i sekunder.

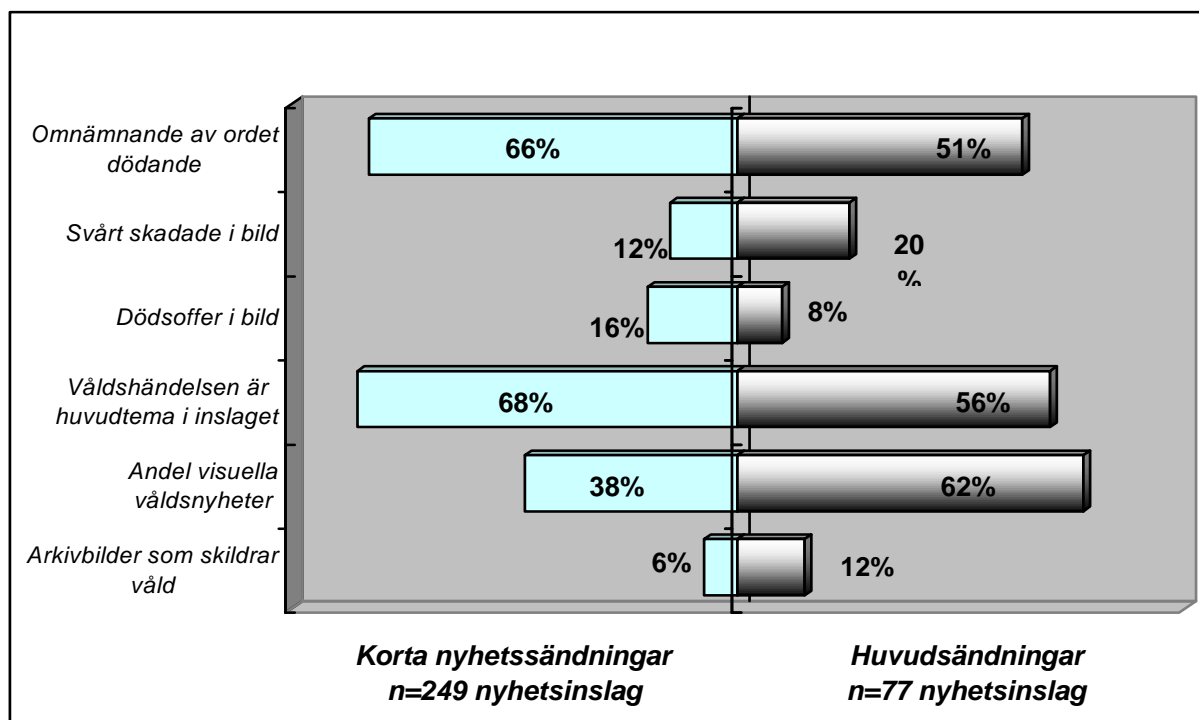

Skillnaderna mellan nyhetsprogrammen beror både på innehållet och på presentationen av inslagen. Innehållet och presentationen speglar i sin tur den profil programmet har i förhållande till andra sändningar från samma redaktion och till andra redaktioners sändningar. Till huvudsändningarnas uppgift hör bl.a. att sammanställa och kommentera de viktigaste händelserna under dagen. De korta sändningarna har en annan funktion, t.ex. uppdatering av händelser, och en försmak av kommande inslag i huvudsändningen samma kväll.

Likheterna mellan Aktuellts, Rapports och TV4 Nyheternas huvudsändningar visar sig i flera avseenden. Gemensamt är att de innehåller en betydande andel våldsnyheter som är längre än två minuter. Våldsnyheterna är längre och innehåller fler visuella våldsskildringar än de korta sändningarna. Möjligheterna att sätta in våldet i ett vidare sammanhang är därför större i huvudsändningarna än i de korta sändningarna. Huvudsändningarna står denna vecka för 19 procent av den samlade tiden med våldsnyheter. Samtidigt upptar dessa sändningar mer än en tredjedel av alla visuella våldssekvenser. I de korta sändningarna är genomsnittet visuella våldssekvenser per inslag lägre med undantag för sena Rapport och Aktuellt 18 (se diagram 17).

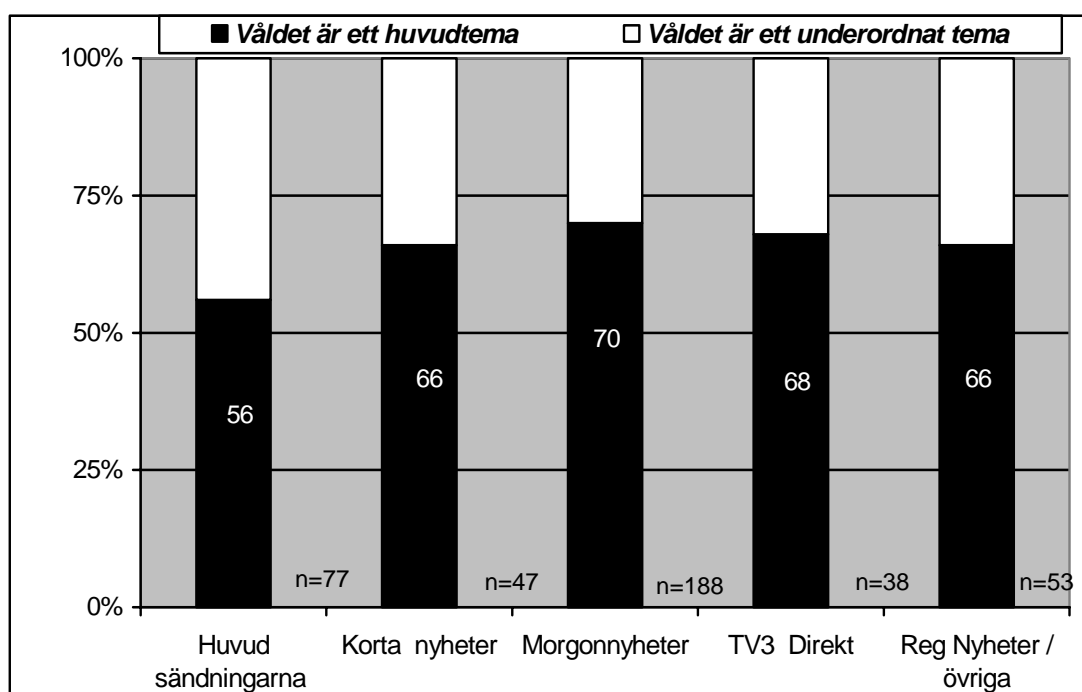
Av diagram 18 framgår våldsskildringarnas karaktär i de korta sändningarna och i huvudsändningarna denna vecka. De korta sändningarna omfattar morgonnyheterna och eftermiddagarnas nyhetsprogram, samt sena Rapport och TV3 Direkt. De regionala nyheterna i SVT och TV4 har utelämnats på grund av att den regionala nyhetsbevakningen skiljer sig från de övriga programmerna.

Diagram 18. Olika typer av våldsskildringar i korta sändningar och i huvudsändningar. Procent.

Av diagram 18 framgår att de visuella inslagen är vanligare i huvudsändningarna. I de korta sändningarna dominerar våldshändelsen oftare inslaget. I huvudsändningarna spelar våldshändelsen oftare en mindre roll. Arkivmaterial med våldsskildringar är vanligare i huvudsändningarna. Däremot är andelen bilder av dödsoffer större i de kortare sändningarna. En närmare granskning av förhållandet mellan de inslag där våldshändelsen har en central respektive en underordnad roll, visar att skillnaden mellan huvudsändningarna och de övriga programmen kvarstår också efter det att de korta sändningarna specificerats ytterligare. I diagram 19 skiljs de båda morgonprogrammen i SVT och TV4, de regionala nyheterna, samt TV3 Direkt från de övriga s.k. korta sändningarna.

Diagram 19. Fördelning av inslag i olika nyhetsprogram där våldshändelsen dominerar respektive är underordnad. Procent.

Genom att huvudsändningarna har större utrymme ökar möjligheterna att sätta in våldet i ett begripligt sammanhang. Det är i huvudsändningarna som de s.k. bakgrundsnyheterna till största delen förekommer, dvs. inslag som syftar till att orientera tittarna om bakgrunden till en aktuell händelse, t.ex. en årsdag av ett attentat eller ett fredsfirande.

Det finns skillnader mellan huvudsändningar och övriga nyhetsprogram också när det gäller *innehållet*. Av diagram 20 framgår att våldsnyheter som behandlar ämnet *politik* proportionellt sett är vanligare i huvudsändningarna. I Aktuellt, Rapports och TV4 Nyheternas korta sändningar är våldsnyheter med ämnet politik inte alls lika vanliga. I dessa sändningar är däremot nyheter som behandlar kriminalitet vanligare, och mest påtaglig är skillnaden mellan huvudsändningarna och de regio-

nala nyheterna. Nyheter om våldsbrott är vanligare i de kortare sändningarna än i huvudsändningarna.

Diagram 20. Fördelning av ämnen i våldsnyheter i nyhetsprogrammen. Procent.

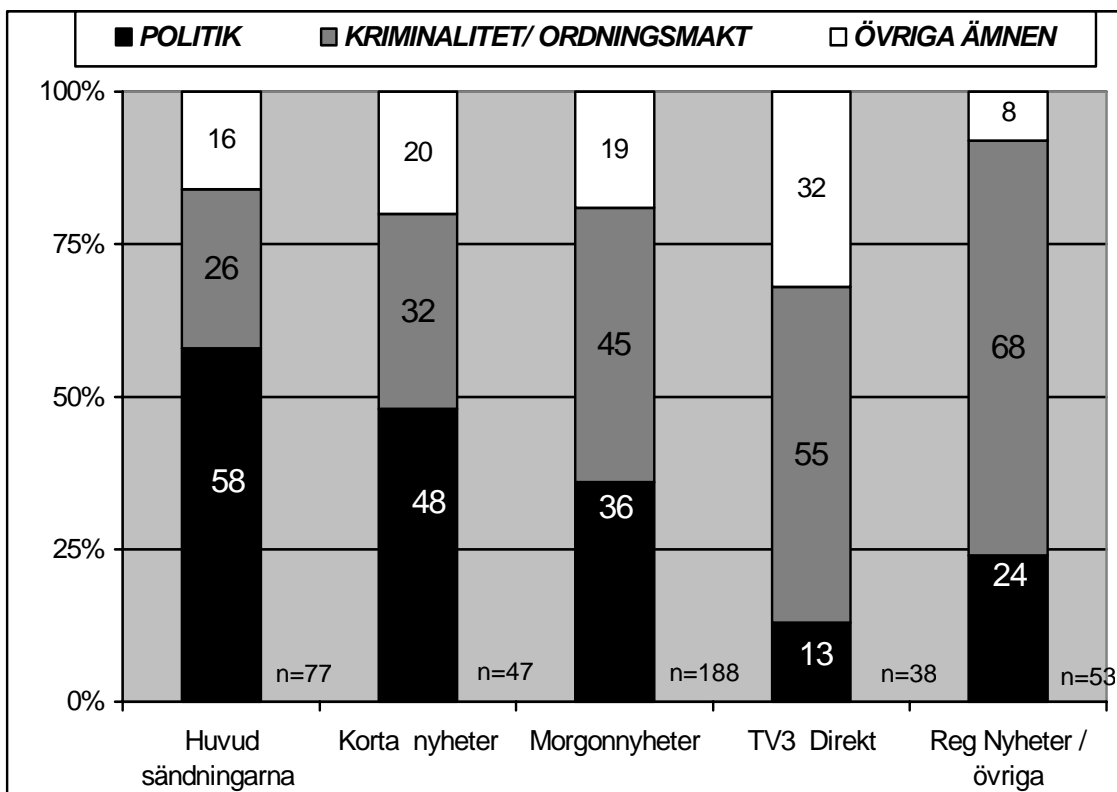
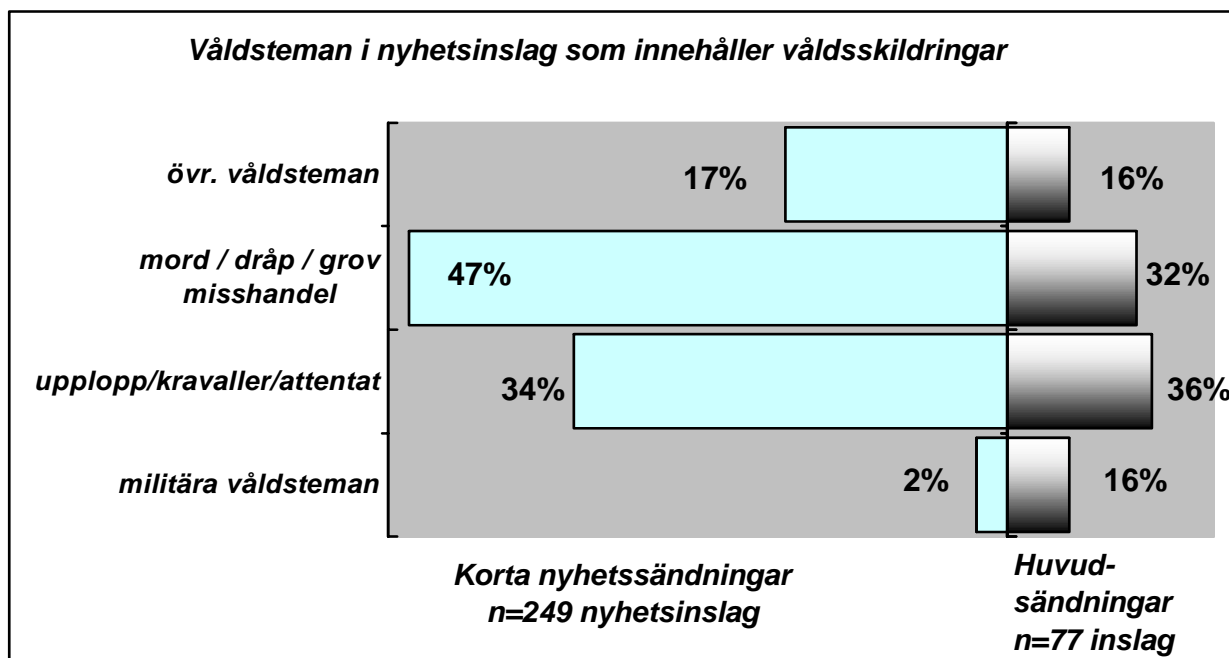

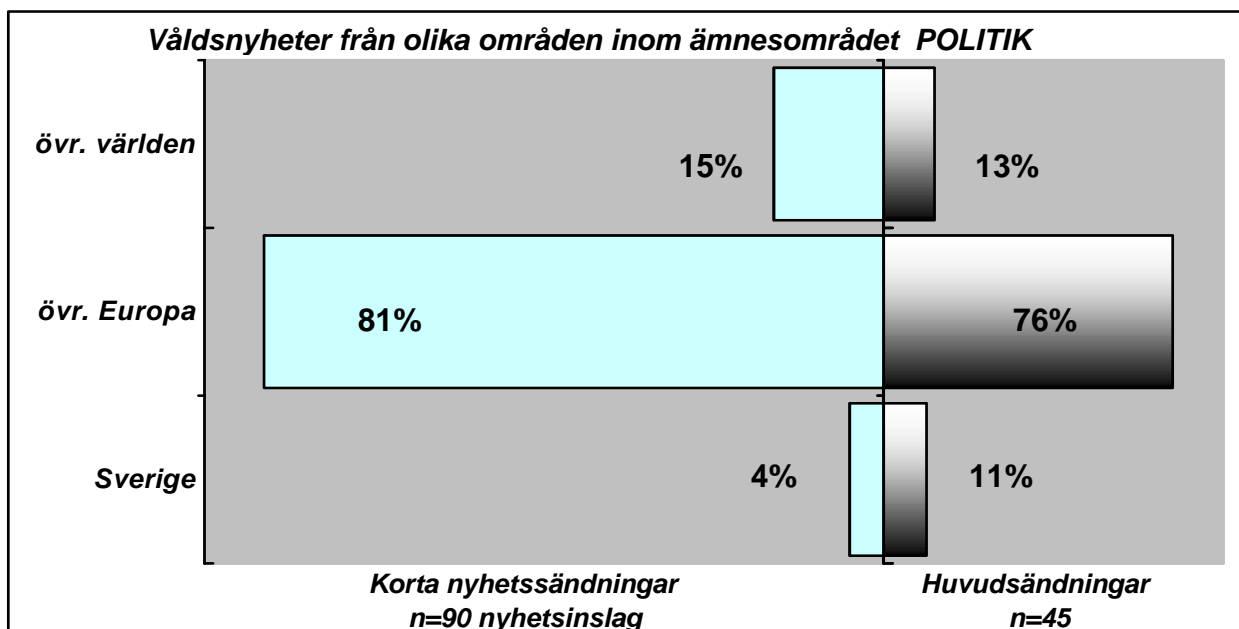
Diagram 21 redovisar fördelningen av våldsteman i de korta sändningarna och huvudsändningarna. I de korta sändningarna ingår inte de regionala nyheterna. Av diagrammet framgår att militära våldsteman som strider, anfall och krigets offer proportionellt sett är vanligare i huvudsändningarna, samtidigt som nyheter som behandlar mord, dråp och misshandel är vanligare i de kortare sändningarna.

Diagram 21. Fördelning av våldsteman i korta nyhetssändningar och i huvudsändningar. Procent.

Sändningarna skiljer sig även på andra sätt. Diagram 22 visar att ämnet politik, som var det näst vanligaste ämnesområdet efter våldsbrottslighet denna vecka, till största delen utspelar sig i Europa. *Våldsnyheter som tillhör ämnet politik domineras av Europa. Denna vecka utspelar sig tre av fyra våldsnyheter i Europa, Sverige inkluderat.*

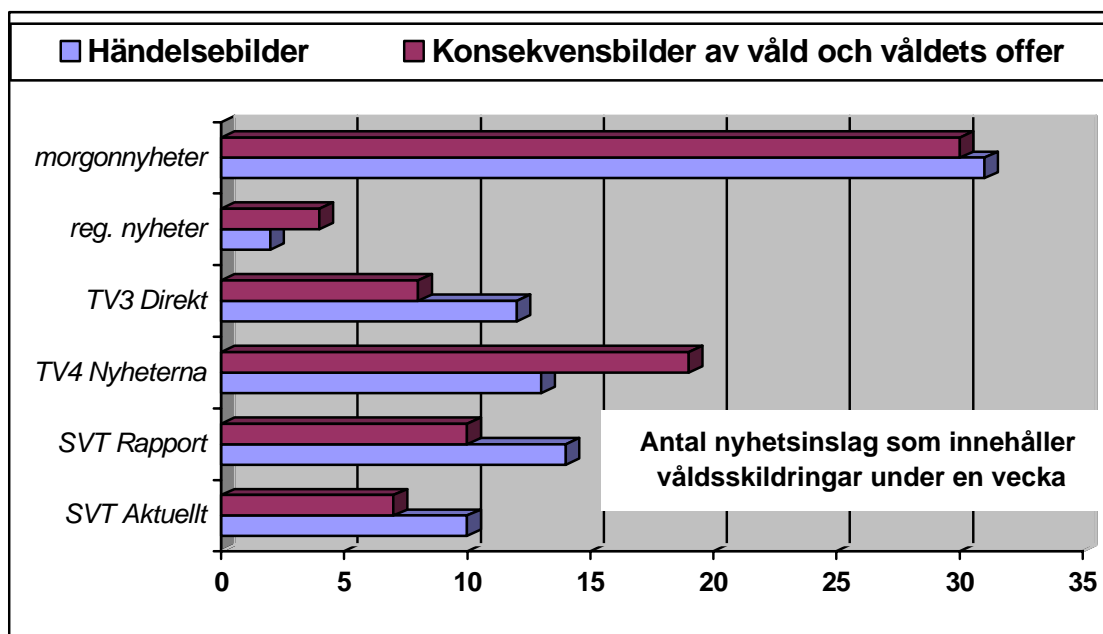
Diagram 22. Våldsnyheter från olika områden inom ämnesområdet politik. Procent.

Visuella skildringar av våldshandlingar och våldets konsekvenser

Vid jämförelse mellan perioderna 1979 och 1993 har visuella skildringar av våldshandlingar proportionellt sett blivit vanligare. Ökningen är mer än 10 procentenheter. Samtidigt är visuella skildringar av våldets konsekvenser dubbelt så vanliga den senare perioden (se tabell 28 och 29). Diagram 23 visar förhållandet mellan visuella skildringar av våldshandlingar respektive våldets konsekvenser i nyhetsveckan 1997.

Diagram 23. Våldsnyheter som innehåller visuella skildringar av våldshandlingar respektive av våldets konsekvenser och offer. 1997. Absoluta tal.

Skildringar av våldshandlingar i nyhetsprogrammen har blivit vanligare, vilket kan bekräftas av 1997 års nyhetsstudie. Förhållandet mellan skildringar av våldshandlingar och skildringar av våldets konsekvenser har utjämnats ytterligare jämfört med perioden 1993. Det är i dag i stort sett lika vanligt att nyhetsprogrammen skildrar våldshandlingar som det var med skildringar av våldets konsekvenser i perioden 1993.

Del II

Bakgrund

Vi lever i en tid som till stora delar kännetecknas av förändring och osäkerhet. Det talas i dag om att det västerländska samhället befinner sig i ett uppbrots- eller övergångsskede, från ett industrisamhälle till ett informationssamhälle, med allt vad det innebär för människors livssituationer och värdeföreställningar. Många människor upplever oro inför den politiska och ekonomiska utvecklingen, för miljön och för ökade motsättningar i samhället, där våldet ofta intar en framträdande plats. Det tycks samtidigt finnas en utbredd misstro mot vad politikerna kan åstadkomma för att förbättra situationen.¹

Medievåldet har ökat i omfattning under senare år.² Parallellt med fortsatt forskning³ pågår arbetet med att öka medvetenheten kring det globala medievåldet runt om i världen. Trots utvecklingen av nya tekniska produkter och nya medier är det TV-mediet som expanderar mest och som i dag dominerar världen över. Antalet TV-apparater på jorden beräknas uppgå till 1,6 miljarder. I sju av tio hushåll i världen finns det minst en TV-apparat.⁴ Det pågående upplysningsarbetet kan ses som ett svar på dessa omständigheter.

¹ M. Elliot (1994)

² C. von Feilitzen (1998)

³ O. Linné (1998)

⁴ R. Lamb (1998)

TV som källa till föreställningar om verkligheten

Massmedierna intar en central plats i samhället och i människors vardagsliv. Det gäller i synnerhet TV-mediet. Det är genom medierna vi får indirekta erfarenheter och kunskaper om världen runt omkring oss. Medieforskarna Dahlgren & Höijer har nyligen i en studie av hur människor upplever kriser och oro påmint oss om att det är mediernas bild av verkligheten som i stor utsträckning bidrar till dessa föreställningar.⁵ Det handlar i första hand om mediernas nyhetsförmedling. Författarna påpekar att de inte anser att medierna i grunden ger en missvisade bild av de problem som samhället står inför, men påpekar att medierna indirekt bidrar till att skapa oro inför verkligheten hos tittarna:

Att medierna har en tendens att uppmärksamma negativa händelser och problem har många påpekat och det brukar förklaras utifrån nyhetsvärderingarna – negativa händelser är helt enkelt ett kriterium på en ”bra” nyhet. Innehållet i den negativa händelsen står då i fokus, och det är självklart att innehållet är den viktigaste aspekten i massmediernas journalistiska utbud. Att förmedla information om händelser och skeenden är nyhetsmediernas främsta uppgift och informationen är av central betydelse för det demokratiska systemet; medborgarna reagerar på och använder sig av informationen. Men det finns mer än enbart faktainformationen i det journalistiska utbudet och detta är också viktigt för att förstå ett fenomen som oro.⁶

⁵ P. Dahlgren & B. Höijer (1997)

⁶ Ibid.

Men nyhetsförmedlingen består inte enbart av information om händelser. Den innefattar också etablerade mönster i framställningsformer och berättarstrukturer – konventioner som underlättar vår förståelse av det som förmedlas.

Mycket av nyhetsutbudet består av återkommande grundteman – konflikter, olyckor och dramatiska händelser, presenterade på likartat sätt i valet av språklig och visuell framställning (...) Med sina teman, tankemallar och förhållningssätt till samhället medverkar journalistiken till att lära ut medborgerliga roller. Som publik, individer och medborgare möter vi mediernas budskap och berättarformer med våra egna personliga och sociala livshistorier och vår tolkning och upplevelse kommer att variera som följd av detta.⁷

Det är en kombination av innehållet i nyheterna och regelbundenheten i framställningssätten som gör det svårt för tittarna att distansera sig från den verklighetsbild som medierna förmedlar.

Televisionen med sitt rörliga bildbevis ger oss tittare indirekta erfarenheter både genom det berättande som förmedlas av nyhetsprogrammen och genom det fiktiva berättandet. Det är en komplex TV-verklighet som förmedlas. Ena stunden är det fiktivt, med indirekt hänvisning till verkligheten och i nästa stund realistiskt återgiven verklighet med indirekt hänvisning till den fiktivt gestaltade världen.

I ett forskningsprogram om televisionens idévärld, som genomfördes vid Stockholms universitet, beskrivs just TV-innehållet

⁷ Ibid.

som en del av samhällets kultur och därmed som en källa till föreställningar och indirekta erfarenheter om verkligheten.

TV-innehållen förmedlar en bild av vad som existerar, vad som är viktigt, vad som är rätt och vad som är gott; det anger ramar för vad som blir tänkbart i det samhälle där det publiceras. Systematiska studier av televisionens samlade utbud kan därför ge kunskap om och förståelse av såväl grundläggande drag i kulturen som de kulturella förändringarnas förlopp. De kan också ge viktiga kunskaper för studiet av andra delar av masskommunikationsprocessen – t.ex. de behov medieanvändningen fyller och de individuella och samhälleliga konsekvenser den har, eller de förhållanden och sociala strukturer som bestämmer mediernas verksamhet.⁸

Televisionens roll i samhället

TV intar en central plats i dagens samhälle. Enligt Nordicom–Sveriges Mediebarometer för 1997, ser 8 av 10 svenskar på TV en genomsnittlig dag. Svenskarna ägnar ungefär två timmar om dagen åt TV. Enligt samma källa upptar läsandet av morgon- och kvällstidningar tillsammans knappt en timme per dag.⁹ Trots det ökade utbudet har TV-tittandet inte förändrats nämnvärt. Ungefär hälften av befolkningen kan fortfarande enbart se SVT1, SVT2 och TV4, som sänds via marknätet. Dessa kanaler har flest tittare.¹⁰ Omkring hälften av befolkningen har, förutom de markbundna kanalerna, tillgång till satellitkanaler som TV3,

⁸ G. Andrén m.fl. (1986)

⁹ U. Carlsson (1998a)

¹⁰ Ibid.

Kanal 5 och en rad andra kanaler. Även om dessa kanaler kan ses av betydligt färre tittare så har tittandet på satellitkanalerna ökat något från år till år.¹¹ De som tittar mest på TV är pensionärer, följda av barn och ungdomar. Det är också barn och ungdomar som ökat sitt TV-tittande under 1990-talet.¹² Enligt en annan svensk studie hävdas att ökningen är störst hos de som har tillgång till satellitkanaler.¹³

Ett uttryck för televisionens centrala roll i samhället är att den kan samla och integrera människor på ett sätt som få andra medier kan. Med sin genomslagskraft är TV opinionsmässigt mycket betydelsefull. Televisionens informationsförmedling besitter stor trovärdighet hos befolkningen. Enligt Elliot hänger detta bl.a. samman med att ju oftare man tittar på TV och ju viktigare man anser att det är med TV-nyheter, desto högre trovärdighet är man beredd att tillskriva mediet.¹⁴

I och med tillkomsten av fler TV-kanaler har TV-publiken splittrats. Men TV kan fortfarande betraktas som ett för befolkningen samlande medium.¹⁵ Det gäller inte bara i fråga om information om sådant som är av stor betydelse för människor i deras vardagsliv. Att enskilda drama- och underhållningsprogram kan väcka häftiga reaktioner och skapa debatt bland människor och i andra medier kan ses som ett tecken på den betydelse TV har.

Detta kan bidra till att förklara varför engagemanget mot våldsskildringar i TV upplevs som angeläget för många. En annan aspekt hänger samman med den traditionella roll som TV

¹¹ O. Findahl (1997)

¹² Ibid.

¹³ L. Filipsson (1997)

¹⁴ M. Elliot (1997)

¹⁵ R. Lamb (1998: 253)

har haft och som delvis kommit att förändras genom kommersialiseringen. I de flesta västeuropeiska länder har programverksamheten ursprungligen byggts på idéer om ett socialt ansvarstagande, vilket har innefattat såväl nyhetsförmedlingen som det övriga programutbudet. Sveriges Television har t.ex. beskrivits som att den verkar i allmänhetens tjänst. I samband med att europeisk TV kraftigt har förändrats under senare år, har innebörden av televisionens tidigare så uttalade sociala ansvar kommit att diskuteras.¹⁶

En aktuell fråga är i vilken utsträckning och på vilket sätt de kommersiella kanalernas programverksamhet kan uppfattas som socialt ansvarstagande. En annan fråga som ofta förekommer i debatter är de traditionella public service-företagens svar på den nya TV-situationen, som inneburit en ökad konkurrens om TV-tittarna. Det är med andra ord mot bakgrund av TV-utbudets tidigare karaktär och jämförelsen med dagens TV-utbud, som frågan om samhällsintresset och TV-företagens sociala ansvar aktualiseras. Att våldsskildringar i medier tycks ha tilltagit understryker denna frågeställning.

¹⁶ Se t.ex. B-P. Lange & R. Woldt (1995).

Perspektiv på våldsskildringar i TV

Våldsskildringar i TV kan betraktas utifrån olika synsätt och på olika nivåer. I det följande skall jag ta upp några aspekter, som tidigare utretts av medieforskaren Sven Ross.¹ Men först något om begreppet *representation*.

Begreppet *representation* avser här det som förmedlas genom TV-mediet. Objektet, eller det som skildras, representerar något som mottagaren tolkar utifrån sina erfarenheter. Dessa erfarenheter bidrar till att avgöra betydelsen i det som representeras.

I detta sammanhang avses skildringar av våldshandlingar som utförs eller redan har utförts, samt de konsekvenser dessa handlingar har för våldets offer. Gemensamt för *våldsskildringar* är att de kan uppfattas som *representationer av våld*. En våldsskildring producerar underlag till föreställningar kring våld. Det är skildringens karaktär, i vilket sammanhang den förekommer, och inte minst vem som tolkar den, som avgör hur dessa föreställningar gestaltar sig.

Denna idétradition är hämtad ur semiotiken, dvs. läran om betydelsebärande tecken. Som TV-tittare är vi mottagare och tolkare av dessa tecken, som representerar *något* vi har föreställningar om. För att dessa föreställningar skall kunna etableras krävs att de vägleds av kulturella, sociala och psykologiska erfarenheter hos såväl individer som kollektiv.

¹ S. Ross (1986)

Ta till exempel ett inslag i TV-nyheterna. Som en konventionsbunden *genre* refererar nyhetsprogrammet till föreställningar om verkligheten – representationer som säger oss att detta har hänt i verkligheten och till detta kan och bör vi ta ställning. TV-nyheterna representerar en del av verkligheten, samtidigt som de representerar producenternas föreställning om vilka händelser som är viktiga och intressanta att förmedla.

För att studera de förutsättningar som ligger till grund för nyhetsprogrammets förmåga att representera verkligheten kan man skilja mellan olika typer av inslag. Nyhetsprogrammen utgörs av konstruktioner vilka t.ex. skiljer sig i fråga om objektiv beskrivning av verkligheten. Inslagen kan betraktas som subgenrer till nyhetsgenren. Förutom att skilja på vilken slags nyhetshändelse som förmedlas, kan man skilja på produktionssätt, liksom på om det är en *hård* faktanyhet eller en mjuk, s.k. *human interest*-nyhet. Är inslaget ett bildsatt telegram, som enbart innehåller sakinformation om en aktuell händelse? Är det ett inslag om ett allmänt tillstånd som kanske saknar direkt anknytning till en händelse? Är det ett rapporterat stämningsslag från någonstans i världen eller ett reportage som syftar till att ge bakgrund till en aktuell händelse? Inslaget har kanske legat färdigt ett par veckor utan att det tidigare funnits någon plats att ta med det i sändningen.

Det finns olika typer av inslag som alla kännetecknas av att de står i nära förbindelse med våra föreställningar om verkligheten. Denna förbindelse med verkligheten gäller i varierande grad för alla iscensättningar. Graden av verklighetsförbindelse bestäms av programgenrens konventioner. Konventioner utvecklas och etableras i samspel med publikens förståelse av

programgenren. Dokumentärprogram, dramadokumentärer, TV-såpor, polisserier och rekonstruktionsprogram som *Efterlyst* osv. representerar föreställningar om verkligheten genom att vara *realistiskt* återgivna berättelser.²

Genom att betrakta en våldsskildring som en representation av våld vill jag betona att den kan generera en rad olika betydelser. Vilka kulturella, sociala och individuella effekter kan representationer av våld i TV ha? Låt mig ta ett exempel från 1995 års studie.

I studien undersöktes bl.a. karaktären på våldsskildringar. Bland annat visade det sig att det huvudsakligen är enskilda, vita, medelålders, manliga personer som utför våldshandlingarna, och att det också är just denna grupp som är offer i våldsskildringarna. Det är sällan en fråga om kampsituationer mellan två jämnstarka personer. I mer än *två tredjedelar* av alla våldsskildringar karaktäriseras kampen av att vara klart ojämn, med en stark och överlägsen aktör och ett offer som inte har någon reell chans att försvara sig. Utgången är med andra ord ofta given. Genom att på detta sätt systematiskt kartlägga våldsskildringar i TV ges möjlighet att se mönster i berättandet.

Tre sätt att betrakta TV-verkligheten

Enligt Ross kan TV-innehållet problematiseras utifrån tre synsätt.³ Det första synsättet rör *innehållet i sig*, det andra *vad innehållet återspeglar* och det tredje *de konsekvenser TV-innehållet kan ha för individer eller samhälle*.

² Se t.ex. S. Hall (1997); G. Kress & T. van Leeuwen (1996).

³ S. Ross (1986: 8-30)

Med hjälp av innehållsanalyser kan den så kallade symbolmiljö som TV-verkligheten utgör kartläggas. TV-innehållet kan då uppfattas som en "text" som verkar tillsammans med andra "texter", som produceras i samhället och kulturen. TV-verkligheten kan jämföras med innehållet i tidningar, filmer, musik etc. Inom medieforskningen har analyser av TV-innehåll gjorts med avseende på bland annat representationer av social skiktning, familj och våld. Syftet kan vara att studera förändringar över tid eller skillnader mellan kulturer. Men TV-verkligheten kan också relateras till en mer individuell nivå. Man talar då om den *internaliserade kulturen*, dvs. studier av de föreställningar och värderingar som invånarna har i förhållande till TV-verkligheten. Denna typ av studie är uteslutande empirisk.

Det andra synsättet, som Ross kallar reflektionsperspektivet, går ut på att TV-innehållet speglar samhället. Representationer av våld i TV kan spegla minst fyra aspekter. Våldsskildringarna kan uppfattas som en spegling av samhället eller kulturen. De kan spegla individers föreställningar och värderingar om TV-verkligheten och verkligheten utanför TV. Vidare kan våldsskildringarna berätta något om TV-mediets underhållningsfunktion och den status som TV antas ha i förhållande till andra medier. Slutligen kan de spegla de bakomliggande faktorer som styr produktionsprocessen av TV-verkligheten.

De två första aspekterna ser våldsskildringarna som ett uttryck för en tidsanda eller ett samhällsklimat. Men TV-mediet bidrar samtidigt, genom att oavbrutet reproducera representationer av våld, till att upprätthålla och konstituera en tidsanda eller ett samhällsklimat. Vilka är de pådrivande krafter som speglar en tidsanda, och samtidigt konstituerar en tidsanda?

De två sistnämnda aspekterna berör produktionen och TV-mediet som sådant. Ross menar att fiktionsutbudet i TV bland annat syftar till att åstadkomma mesta möjliga dramatik till lägsta möjliga kostnad, samt att TV-innehållet bestäms av olika underliggande värden. Ett underliggande värde kan vara kravet på underhållning och dramatik. Ett annat värde kan vara målet att nå ut och tilltala en så stor och bred publik som möjligt. Dessa underliggande värden kan påverka innehållet på olika sätt.

Det är till exempel inte ovanligt att stora filmprojekt i USA prövar olika slut på en testpublik, och det alternativ som publiken finner mest tilltalande avgör sedan hur filmen skall sluta. Ekonomiska hänsynstaganden griper med andra ord in i berättelserna. Produktionerna anpassas till den stora publikens smak, berättelserna görs lättillgängligt stereotypa och mångkulturellt igenkännbara. Action, våld och sex är ingredienser som uppfyller kraven på underhållningsvärde och publikvärde.

Ytterligare en aspekt är mera uttalat normativ och gäller samhällets ansvar för det som sänds i TV. Hur mycket medieviolens kan ett samhälle acceptera? I vilken mån kan samhället hålla TV-kanalerna ansvariga för detta? Vilar ansvaret på flera parter? Hur skall man i så fall fördela detta ansvar för att åstadkomma en så önskvärd TV-miljö som möjligt? Det är frågor som är kopplade till den funktion och status som beslutsfattare anser att TV-mediet skall ha i framtiden.

Det sista knyter an till en annan aspekt på TV-produktionen, och som berör den instrumentella nytta våldsskildringar kan ha för annonsörer i de kommersiella kanalerna. Lockar program med våldsskildringar tittarna? Nås de stora tittargrupperna? Kan dessa nås med program som innehåller färre våldsskildringar? Trots att ökningen av våldsskildringar förklaras av tillkomsten

av kommersiella kanaler, är det fortfarande osäkert hur gynnsamma dessa är för reklamkanalerna.

Det tredje synsättet som Ross tar upp utgår från antagandet att TV-verkligheten har konsekvenser för individer och samhället. Dessa konsekvenser kan vara av olika slag. Det kan avse direkta eller indirekta effekter på individers beteenden, kort-siktiga eller långsiktiga. Det kan också avse påverkan på individers föreställningar och värderingar i största allmänhet, t.ex. medborgarnas syn på TV som medium. En tänkbar utveckling är att TV-mediets trovärdighet på sikt försvagas i takt med att underhållningsvärdet och tittarsiffrorna får styra TV-innehållet. Detta måste framstå som ett allvarligt problem för informations- och nyhetsförmedlingen i TV. Det våld som skildras i nyhetsinslagen är beroende av flera faktorer. Dessa faktorer sätter villkoren för den bild av verkligheten som nyhetsprogrammen ger till tittarna. Till att börja med måste man ta hänsyn till faktiska konflikter och våldshändelser. Om det pågår ett krig i Europa återspeglas det i nyhetsrapporteringen. Den geografiska och kulturella närheten påverkar i allmänhet också urvalet av nyhetshändelser.

Andra faktorer som påverkar innehållet i nyhetsprogrammen är ramarna för den journalistiska verksamheten. Här spelar inte minst den förbättrade teknologin en väsentlig roll för både produktionen och distributionen av nyhetsmaterial. Med videotekniken blev det lättare och billigare att producera nyhetsfilmer. Genom satellitmottagare, datateknik och annan avancerad bildteknologi har nyhetsarbetet blivit snabbare och mer effektivt.

En annan faktor är den ekonomiska utveckling som nyhetsmarknaden och TV-området har genomgått under senare år. Frågor om varifrån nyhetsbilderna kommer och vilken typ av

nyhet rör det sig om, kan delvis besvaras med hänvisning till den ökade konkurrensen mellan nyhetsbyråer och kommersialiseringen av TV.

Handeln med internationella TV-nyheter domineras av några få stora nyhetsbyråer, *Reuters TV*, *WTN* och *APTV*.⁴ På den europeiska TV-nyhetsmarknaden ingår också *Eurovision News Exchange* (EVN) som en viktig förmedlare av internationella TV-nyheter. EVN är ett nätverk av TV-företag och nyhetsbyråer, som via en pool utbyter nyhetsfilmer flera gånger dagligen. Nätverkets medlemmar, som ursprungligen utgjordes av europeiska public service-företag men i dag även innefattar kommersiella TV-företag, erbjuds nyhetsfilmer på frivillig basis. EVN-materialet utgör huvuddelen av nyhetsprogrammets utrikesnyheter.

Det råder konkurrens mellan de europeiska public service-företagen och de kommersiella TV-företagen, samt nyhetsbyråerna. Ungefär hälften av allt nyhetsmaterial som erbjuds nyhetsredaktionerna via EVN-poolen kommer från public service-företag runt om i Europa. Den andra hälften kommer från utomeuropeiska källor och kommersiella nyhetsbyråer.⁵

⁴ För en historisk översikt av internationella nyhetsbyråer och nyhetsfilmbyråer, se U. Carlsson (1998b); S. Hjarvard (1995); O. Boyd-Barrett (1997).

⁵ Se U. Carlsson (1998b:94). S. Hjarvard (1995) undersökte SVT2 Rapport under en vecka.

En pilotstudie av våldsskildrande utrikesnyheter i SVT2 Rapport och SVT1 Aktuellt genomfördes av Mia Liblik vid JMK vid Stockholms universitet.⁶ Resultatet i hennes trebetygsuppsats visade att under en veckas nyhetssändningar utgjorde utrikesnyheterna cirka en tredjedel av alla nyheter – och att nio av tio utrikesnyheter var bildsatta. Vidare framkom att bakom två tredjedelar av utrikesnyheternas bildmaterial stod EVN som källa. De egna medarbetarna stod bakom en tredjedel av utrikesnyheterna. Av alla bildsatta utrikesnyheter i den undersökta perioden innehöll 26 procent våldsskildringar.

Av de inslag som kom via EVN-poolen innehöll 30 av 80 inslag en våldsskildring. Det betyder att av det EVN-material som Rapport och Aktuellt använde innehöll 38 procent våldsskildringar. Liblik jämförde dessa nyhetssändningar med samtliga inkommande EVN-inslag och fann att 13 procent av alla inslag som erbjöds redaktionerna innehöll våldsskildringar. En slutsats av detta är att våldsnheter är överrepresenterade jämfört med det nyhetsmaterial som redaktionerna erbjuds via EVN.

Konkurrensen existerar på olika nivåer. Det finns konstellationer mellan europeiska nyhetsbyråer visavi amerikanska nyhetsbyråer, public service-företag som konkurrerar med kommersiella företag och konkurrens mellan enskilda nyhetsredaktioner.⁷ Konkurrensen handlar bland annat om att ha status på nyhetsmarknaden. Denna status kan uttryckas genom erhållen uppmärksamhet och höga publiksiffror. Att vara först med det senaste är ett sätt att få uppmärksamhet. Att förmedla

⁶ M. Liblik (1993)

⁷ Se t.ex. J. Zimmer (1993b); S. Weischenberg (1995).

nyhetsbilder som uppmärksammas av många har ett värde i sig. En nyhetsbild som är spektakulärt avvikande kan därför utmärka en så kallad *bra nyhet*. Starka skildringar av till exempel våldshandlingar och våldsdramade offer uppfyller detta värde.⁸

Situationen för public service-företag som Sveriges Television och nyhetsjournalistiken är en helt annan i dag än på 1970-talet. Det gäller för övrigt alla public service-institutioner i Europa som har tvingats att anpassa programverksamheten till ett kommersiellt klimat. Det förändrade medieklimatet har rimligen inverkat på nyhetsredaktionerna och de enskilda journalisternas föreställningar om journalistyrket. Vilka nyhetsvärden som råder uttrycks genom de bedömningar som nyhetsproducenterna gör om vad som är relevant och intressant att ta med i nyhetssändningen. Studier av nyhetsprogrammets form och innehåll kan därför spegla såväl producenternas nyhetsvärdering av olika händelser och ämnesområden, som sättet på vilket producenterna framställer olika händelser för publiken.⁹

* * *

De tre övergripande synsätt som Ross har framfört, TV-innehållet i sig, vad innehållet kan tänkas återspegla samt konsekvenserna av detta, är lämpliga att utgå ifrån när den så kallade TV-verkligheten diskuteras. När våldsskildringar i TV

⁸ Se B. Höijer (1994) och intervjuer med svenska TV-nyhetsproducenter.

⁹ K. E. Gustafsson & L. Weibull (1995:314 ff.) konstaterar en attitydförändring inom den svenska journalistkåren när det gäller innebörden av socialt ansvarstagande nyhetsjournalistik.

diskuteras brukar diskussionen fokusera på konsekvenserna för enskilda individer, och i synnerhet för minderåriga. En relevant fråga är om våldsskildringar i TV indirekt leder till ökat våld i samhället. Men det är önskvärt att också andra perspektiv kommer till uttryck i diskussionen om medieivåld och mediepåverkan. I nästa avsnitt följer en kort redogörelse för vad aktuell medieforskning har kommit fram till när det gäller medieivåld och mediepåverkan.

Mediepåverkan

Betraktar man de många studier av mediepåverkan som har genomförts under åren kan man vid en första anblick få intryck av att forskningen kommit fram till olika slutsatser, vilket skulle göra den motsägelsefull. Men detta är en felaktig föreställning, som kommer av att forskningen arbetat utifrån olika förutsättningar och olika perspektiv.¹⁰ Medieforskaren Cecilia von Feilitzen, som under ett antal år har arbetat med dessa frågor, menar att det är skillnader i frågeställningar som bidragit till att skapa bilden av motsägelsefulla resultat. De skiftande resultaten och perspektiven kan lika gärna ses som att de kompletterar varandra, som att de står i konflikt med varandra.¹¹

Forskare på området är angelägna om att framhålla att mediepåverkan sker i samspel med flera andra faktorer, som individens egna förutsättningar, familjesituationen, den sociala och kulturella miljön m.m. I växelverkan mellan en rad givna

¹⁰ C. von Feilitzen (1998)

¹¹ C. von Feilitzen (1993; 1998)

förutsättningar kan mediepåverkan medföra negativa effekter för enskilda individer.

Som en del i ett omfattande forskningsprojekt om våldskildringar i fiktionsprogram i nordamerikansk TV gjordes nyligen en sammanställning av vad tidigare empirisk forskning kring mediepåverkan har kunnat visa. Resultatet sammanfattades i några huvudpunkter:¹²

- Skildringar av fiktivt våld bidrar till en negativ effekt på tittarens sociala liv.
- Det är i huvudsak fråga om tre typer av påverkan på individer: inläring av aggressivt beteende, tillvänjning till våld, och ökad rädsla för att själv utsättas för våld.
- Alla tittare löper inte samma risk att påverkas. Risker varierar beroende på individuella, sociala och kulturella förutsättningar.

Huvuddelen av alla forskningsstudier som genomförts har inriktats på skildringar av fiktivt våld eller det så kallade "underhållningsvåldet". En marginell andel har fokuserats på skildringar av reellt våld i nyhets- och faktaprogram. I takt med de förändringar som inträffat på TV-området har emellertid fler studier fokuserat på skildringar av reellt våld i nyhetsprogram och i andra typer av fakta- och blandfaktaprogram.¹³ Med anledning av nyhetsrapporteringen av Kuwaitkriget 1991, följde flera studier av såväl TV-nyhetsprogrammets form och innehåll som studier av publikens upplevelser av nyheter som förmedlar våldskonflikter.¹⁴

¹² National Television Violence Study (1998)

¹³ Se t.ex. B. Höijer & K. Andén-Papadopoulos (1995); P. Winterhoff-Spurk et al. (1994).

¹⁴ Se t.ex. A. M. Hargrave (1993); D. E. Morrison (1992).

På kontinenten har studier genomförts som visar att visuella våldsskildringar i nyhetsprogram har ökat. Bilderna har också blivit starkare och alltmer närgångna under senare år.¹⁵ Jämförelser mellan de kommersiella kanalernas och de licensfinansierade kanalernas nyhetsförmedling har visat att våldsskildringar är både vanligare och längre i de kommersiella kanalerna. För att förklara detta hänvisar man ofta till den sociala ansvarsideologi som kommit att känneteckna nyhetsjournalistiken i public service-TV.¹⁶

Hur påverkar våldsskildringar i nyhetsprogram? Medieforskaren Birgitta Höijer har beskrivit hur den svenska TV-publiken reagerar på visuella våldsskildringar i nyhetsprogram.¹⁷ Nästan en fjärdedel menade att de inte reagerar speciellt. 14 procent uppgav att de reagerar ibland och då blir illa berörda eller upprörda, men oftast inte reagerar alls. Hälften av publiken uppgav att de reagerar ofta eller ganska ofta. Höijers undersökning pekade på genomgående skillnader mellan manliga och kvinnliga tittare och mellan unga och äldre. Generellt sett reagerar kvinnliga tittare oftare och starkare än manliga. Hälften av alla kvinnliga tittare blundar eller tittar bort när våld skildras visuellt i nyheterna och nästan tre av fyra blir direkt ledsna av att se våldsskildringar i TV-nyheter. Bland de manliga tittarna uppgav 12 procent att de ibland tittar bort eller blundar och endast hälften uppgav att de blir ledsna av att se nyhetsinslag med våldsskildringar.

Birgitta Höijer skriver vidare att skillnaderna bland åldersgrupperna är större än skillnaderna mellan könen. 40 procent av tonåringarna sade sig inte reagera alls på visuella våldsskildringar i nyhetsprogram och 28 procent uppgav att de

¹⁵ U. Gleich (1994)

¹⁶ Se J. Groebel & U. Gleich (1994); U. M. Krüger (1993).

¹⁷ B. Höijer (1994)

reagerar ganska ofta eller ofta. Motsvarande siffror för åldersgruppen 65 år och uppåt var 14 respektive 68 procent. Studien pekade också på könsskillnader bland tonåringar. Det var vanligare bland pojkar än bland flickor att inte reagera alls.

En tolkning av de olika publikreaktionerna är att en grupp av tittarna möter visuella våldsskildringar i nyhetsinslag med likgiltighet. En annan grupp av tittarna reagerar känslomässigt, bland annat genom obehag, rädsla och vrede.¹⁸

En kulturell fråga

En mer övergripande fråga kring våld och mediepåverkan berör de föreställningar och referensramar som tittarna skapar utifrån TV-innehållet. Utgångspunkten är att skildringar av såväl fiktivt våld som reellt våld bidrar till att konstituera TV-tittarnas bild av sociala förhållanden i verkligheten. Våldshandlingar kan fungera som ett konfliktlösande medel i berättelser, samtidigt som de kan bidra till att lägga grunden för nya konflikter hos TV-tittarna.

Charles Westin har framfört en syn med ett mer kulturkritiskt perspektiv:

En skildring av våld bidrar till att gestalta och sprida en människosyn och samhällssyn. Det handlar i hög grad om ideologiproduktion utan att budskapet omtalas i raka politiska termer. Min utgångspunkt är att våldsskildringar i media och människors föreställningar om dessa våldsskild-

¹⁸ Se t.ex. P. Winterhoff-Spurk (1994); D. Zillmann (1991).

ringar rör grundläggande frågor om människors identitet och position i samhället.¹⁹

Den amerikanske kultur- och medieforskaren George Gerbner har under flera decennier lett ett forskningsarbete som kombinerat innehållsanalyser av amerikanska fiktionsprogram med studier av tittarnas TV-vanor och föreställningar om verkligheten. I en nyligen publicerad artikel summerar Gerbner några av ståndpunkterna i sin forskning:²⁰

- TV framställer systematiskt grupper i samhället på olika sätt. Bland annat är unga, gamla och minoritetsgrupper generellt sett underrepresenterade (förminskade) i TV-verkligheten. Samtidigt är andra grupper i samhället överrepresenterade (dvs. de syns mer och tar större plats).
- Vissa grupper är överrepresenterade som offer i våldsskildringar i TV. Det är huvudsakligen etniska minoritetsgrupper.
- Storkonsumenter av TV får en bild av verkligheten som skiljer sig från den bild som lågkonsumenter har. Bland annat uppvisar storkonsumenterna större misstänksamhet och rädsla inför omgivningen. De som tittar mycket på TV tenderar att överskatta risken att själva utsättas för våld, de uppfattar t.ex. våldsbrottsligheten i samhället som högre och mer dramatiskt ökande än vad den faktiskt är.
- Tittare som upplever sig vara underrepresenterade i TV-berättandet men överrepresenterade som offer i våldsskildringar, tenderar att utveckla liknande beteenden som storkonsumenter, dvs. social misstänksamhet och rädsla.

¹⁹ C. Westin (1995: 10)

²⁰ G. Gerbner (1997). Se även G. Gerbner et al. (1986).

- Det är storkonsumenterna som i högre grad än andra införskaffar säkerhetsanordningar till sina hem, vakthundar och egna vapen.²¹

Gemensamt för både Westin och Gerbner tycks vara att de tillskriver skildringar av våld i medier en strukturell innebörd, vilket bl.a. innefattar skapandet eller bekräftandet av en hackordning i samhället.

TV-verkligheten avviker från den sociala verkligheten i flera avseenden. Samtidigt bildas människors föreställningar från möten med båda världarna. Detta bidrar till att vissa människor bär på föreställningar som kan uppfattas som hämmande och negativa. Berättandet i TV både underhåller och informerar tittarna. Men genom de systematiska och strukturella mönster, som återfinns i det mesta av TV-berättandet och som ständigt reproduceras, skapas också missvisande föreställningar. Dessa kan sätta sina avtryck på individens sociala liv och verklighetsuppfattning.

²¹ G. Gerbner (1997)

Ett informationssamhälle som svarar och ansvarar

Dagens utveckling inom TV-området utmärks av flera stora förändringar i ett västeuropeiskt perspektiv. En av de mer betydelsefulla är den avreglering av telekommunikations- och medieområdet som genomfördes under 1980-talet runt om i Europa.

Genom tillkomsten av ett stort antal kommersiella TV-kanaler, generellt inriktade på underhållningsprogram av olika slag, har karaktären på TV-mediet förändrats. Från att tidigare ha kännetecknats av att vara så kallad public service-TV, karaktäriseras TV idag som styrt och till innehållet dominerat av underhållning. Den förändrade karaktären har medfört att TV fått en annorlunda funktion. Tidigare uppfattade de styrande televisionen som ett medel till att socialt och kulturellt integrera medborgarna. Programutbudet präglades av en balans mellan å ena sidan informations- och utbildningsprogram och å andra sidan underhållningsprogram. Efter privatiseringen, då antalet kommersiella kanaler ökat, har TV-mediets reklam- och underhållningsfunktion tagit över. Det som tidigare uppfattats som en balans i programutbudet har i stort sett försvunnit och återfinns i dag endast och i modifierad tappning i public service-kanalerna. TV betraktas i dag som en *vara* ställd till enskilda individers förfogande.

Det finns skäl att anta att synen på TV:s roll i samhället har avdramatiserats. TV-mediet är numera en del av den övriga kommersiella kulturen. Politiker, medieindustri, medieentre-

prenörer och medborgare förhåller sig till denna omvandling på olika sätt. *Informationssamhälle, liberalisering och individualisering* kan ses som tre övergripande nyckelord förbundna med denna utveckling.

Begreppet informationssamhälle används flitigt, inte minst inom de områden som berör medier.¹ Begreppet gör ofta anspråk på att vara en objektiv beskrivning av vår samtid. Men det betecknar också en teori över vad som styr samhällsutvecklingen i stort. Informationssamhälle refererar till ny teknologi och kommunikationsutveckling. *Ett karaktäristiskt drag för denna syn på kommunikation är att medlen och villkoren för produktionen är viktigare än innehållet som produceras.*² *Först kommer infrastrukturen, därefter transporten och till sist produkten med dess innehåll. Detta är symptomatiskt för utvecklingen av det europeiska TV-landskapet.*³

Bakom utvecklingen inom den så kallade audiovisuella sektorn står en rad politiska beslut som har fattats på såväl nationell som internationell nivå. Privata medieaktörer har också spelat en betydelsefull roll i skapandet av Europas nya TV-ordning. Tillsammans har politiska beslutsfattare och ekonomiska

¹ Se t.ex. *Europa och det globala informationssamhället*. Bangemann-gruppens rekommendationer till Europeiska rådet, 26 maj 1994; *Europas väg till informationssamhället: En åtgärdsplan* KOM (94) 347; 19 juli 1994; Rådets resolution om *Nya politiska prioriteringar rörande informationssamhället*, 21 november 1996, EGT C 386; 12.12.1996; *Ett europeiskt informationssamhälle för alla*, slutrapport från högnivågruppen, april 1997. EU-kommissionen har också inrättat ett organ som skall verka för att förankra idéerna om ett informationssamhälle – Information Society Project Office (ISPO).

² D. McQuail (1994: 88)

³ Se t.ex. J. Zimmer (1993a: 3–40).

intressenter svarat på teknologiska och ekonomiska förutsättningar. Dessa har framställts som avgörande för medieområdets utveckling. En intressant fråga är på vilket sätt det nya informationssamhället förhåller sig till de tidigare politiska föreställningarna där televisionen skulle verka i allmänhetens tjänst?

Ett samhällsmedium med socialt ansvar

I flera västeuropeiska länder fördes tidigare en radio- och TV-politik som i första hand såg etermediernas nationella, kulturella och sociala funktion i samhället.⁴ De styrande politikerna ingrep i medieverksamheten bl.a. i syfte att fostra människor till upplysta demokrater. Metoderna kunde variera i fråga om graden av auktoritär styrning och individuellt ansvar. En metod betonade det folkbildande innehållet i verksamheten. I denna sociala och kulturella fostran av medborgarna ingick, förutom samhällsupplysning, även konstnärlig bildning och förströelse.⁵

En förutsättning för att denna medieverksamhet skulle vara framgångsrik var att medborgarna hade förtroende för verksamheten, och att medieverksamhetens legitimitet därmed befästes. Trovärdigheten kunde ifrågasättas om det som förmedlades uppfattades som osakligt, obalanserat, tillrättalagt eller om det saknade förankring hos allmänheten.

⁴ Se A. Silj (1992); D. McQuail et al. (1992).

⁵ Se T. Thurén (1997:22) och det han kallar för demokratisk medborgarfostran.

De styrandes målsättning att fostra medborgarna är centralt för förståelsen av efterkrigstidens politiska intresse för televisionen. Politikernas intresse för det nya och förföriska bildmediet motiverades av att radion och biograf-filmen tidigare använts i propagandistiska syften. Med erfarenheter från radions verksamhetsområde överfördes liknande villkor till det nya mediet, vilket lade grunden för public service-TV.

I USA kom TV-mediet av olika skäl att styras av kommersiella intressen. I Västeuropa prövades däremot olika varianter av politisk styrning, bland annat med utgångspunkt i den s.k. sociala ansvarsmodellen. Modellen är resultatet av två inflytelserika utredningar i slutet av 1940-talet.⁶ Bakgrunden till den sociala ansvarsmodellens genomslag var bland annat insikten om att det behövdes ett modernare alternativ till både de privatägda och kommersiellt styrda medierna och till de statskontrollerade medierna. Båda modellerna hade ur demokratisk synvinkel uppvisat svagheter. Med det stora inflytande som TV ansågs ha var det särskilt viktigt att det nya mediet försågs med socialt ansvarstagande drag. Den sociala ansvarsmodellen skulle förverkligas via denna tredje väg – public service-institutionen. Brittiska BBC kom att stå som förebild för bland annat de nordiska länderna.⁷

Programverksamheten skulle karaktäriseras av balans mellan god underhållning och väsentlig information, vilket kan sammanfattas med termen folkbildning. Ansvar eller förpliktelsen gentemot samhället var helt i linje med den nya tidens anda,

⁶ Hutchinskommissionen i USA 1947 och The Royal Commission on the Press i Storbritannien 1949, se D. McQuail (1992).

⁷ S. Hadenius & L. Weibull (1989); B-P. Lange & R. Woldt (1995); T. Thurén (1997)

som bland annat kom till uttryck genom FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna 1948. Mycket av de förändrade synsätten på medier och samhälle genom åren kan ses i ljuset av *artikel 19* och *29*, där den första talar om rätten till olika friheter och den andra talar om plikten eller ansvaret inför samhället. På europeisk nivå motsvaras samma grundproblematik kring frihet, mediemakt och samhällsordning av *artikel 10* i den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter.

I idén om ett socialt samhällsansvar för TV ingick att nyhetsförmedlingen skulle kännetecknas av balans, relevans och saklighet. Bedömningen av vad som kunde uppfattas som väsentligt för allmänheten gjordes av de allt mer professionaliserade nyhetsjournalisterna. Public service-institutionen innebar att etermedierna skulle tjäna som forum för den demokratiska mångfalden. Tanken var att institutionen skulle vara både ekonomiskt och politiskt oberoende. Det realistiska i det senare har många gånger ifrågasatts. I slutänden har frågan kommit att handla om ifall professionella programmakare, dokumentärfilmare och nyhetsjournalister kan förena oberoende med att företräda allmänhetens intresse under socialt ansvar.

Innebörden av begreppet socialt ansvarstagande har varierat i olika länder.⁸ Men det har gjorts försök att på en mer grundläggande nivå reda ut vad som kännetecknar ett public service-uppdrag. Utmärkande för denna diskussion är att public service-verksamhetens kärnegenskaper och funktion i samhället är svåra att hålla isär.

⁸ B-P. Lange & R. Woldt (1995)

Verksamheten skall präglas av att vara *universell*, dvs. den skall vända sig till alla och skall dessutom i någon mening vara på allas lika villkor. Vidare skall verksamheten kännetecknas av *mångfald och mångsidighet*, den skall vara *oberoende* från partipolitiska och ekonomiska intressen, vara *socialt ansvars-tagande*, vilket inte minst har innefattat nyhetsjournalistiken, den skall vara *kulturellt kvalitets- och identitetsskapande, icke-kommersiell*, samt ha en nära relation till *publiken*.⁹

Som tidigare antydde uppfattades public service-institutionen ursprungligen som politiskt kontroversiell. Den politiska kritiken kunde emellertid variera från en tid till en annan. Public service-TV kunde kritiseras för att vara alltför fostrande och beskyddande gentemot medborgarna. Public service-institutionen kunde även kritiseras för att vara alltför ytlig, för att brista i programkvalitet och för att verka hämmande på mångfalden. Institutionen kritiserades också, som i Sverige, för att programverksamheten var så radikal att den därmed kunde riskera att förlora allmänhetens förtroende. Dessa kritiska synpunkter kom också att användas av intressenter, som av olika skäl var emot public service-företagens privilegierade monopolställning.¹⁰

Avregleringen och privatiseringen av TV vittnar om att synen på televisionens roll i samhället – och kanske också synen på dess förförelsekraft – har förändrats med tiden. Från att ha uppfattats som ett icke-kommersiellt instrument för nationellt,

⁹ Se t.ex. J. G. Blumler (1992); O. Findahl (1988, 1998); D. McQuail (1994).

¹⁰ Se t.ex. M. Hirsch & V. G. Petersen (1992); P. Dahlgren (1995); S. Hadenius & L. Weibull (1989); P. Humphreys (1996); P. Sepstrup (1989); T. Thurén (1997); K. H. Wirén (1986).

kulturellt och socialt identitetsskapande, uppfattas TV-mediet numera som en transnationell och elektronisk marknadsplats. Kommersialiseringen har medfört att TV-innehållet förändrats. Underhållningsvärdet är av överordnad betydelse och konkurrensen om höga tittarsiffror präglar såväl programinnehåll som programtablåer.

Nya samhällsekonomiska och teknologiska villkor

Dagens medieutveckling kan förstås i ljuset av flera faktorer utöver den politiska utvecklingen. Andra faktorer avser den samhällsekonomiska och den teknologiska utvecklingen. I processer av samverkan och växelverkan har dessa bidragit till den förändring som medieområdet har genomgått.¹¹

Prognoser över den samhällsekonomiska utvecklingen spelade en viktig roll för de beslut som fattades om medieområdets utveckling. Medieforskaren Peter Humphreys har pekat på flera omständigheter som låg till grund för den mediepolitik som bedrevs i slutet på 1970-talet.¹² Bland politiker och andra aktörer i Europa fanns en allmän föreställning om att samhället stod inför en fundamental förändring – det nya informationssamhället. Med teknologins hjälp skulle det haltande industrisamhället ledsagas in i 2000-talet. Satsningen på informationsteknologi innebar att TV-områdets betydelse för samhällsekonomin ökade. Med en tilltagande arbetslöshet runt om i Europa öppnades perspektivet mot en ny lukrativ marknad – den audiovisuella industrin – vilken kunde framkalla både

¹¹ D. McQuail et al. (1992)

¹² P. Humphreys (1996)

nya jobb och andra dynamiska effekter. Detta förutsatte emellertid en politisk avreglering av TV, och att privata, kommersiella företag fick möjlighet att sända TV utifrån andra villkor än vad som tidigare gällt för public service-företagen.

Parallellt med avregleringen av TV-marknaden växte de transnationella medieföretagen fram allt snabbare.¹³ Medieindustrins direkta bearbetning av det politiska systemet har också haft betydelse för medieutvecklingen. Annonörer och producenter av hård- och mjukvaruindustrin blev aktiva påtryckare, och lobbying blev ett vedertaget begrepp. År 1980 bildades t.ex. *European Advertising Tripartite* (EAT), en samorganisation bestående av annonsörer och kommersiella medieintressen, vars övergripande syfte var att verka för färre regleringar på TV-området.¹⁴ Genom en ökad konkurrens skulle marknadslogiken tvinga fram sänkta annonspriser. Några år senare bildade de europeiska kommersiella TV-kanalerna en egen så kallad Eurolobby, *The Association for Commercial Television* (ACT), med mediemogulen Berlusconi som förste ordförande.¹⁵ Det var alltså en i grunden liberal politisk åskådning som öppnade för ett mer samhällsekonomiskt perspektiv på TV-området.

Dagens medieutveckling är också nära förbunden med utvecklingen av TV-satelliterna. Ett historiskt avgörande tillfälle var den globala fördelningen av nationernas satellitutrymme, som skedde vid WARC-konferensen i Geneve 1977. Ett annat avgörande beslut fattades 1982, då kommersiella TV-kanaler tilläts att sända över de statligt kontrollerade satellitfrekven-

¹³ *ibid.*

¹⁴ *ibid.*

¹⁵ *ibid.*

serna. Detta tillhör inledningsfasen av kommersialiseringen av TV-området.¹⁶

Etableringen av kabel- och satellit-TV-kanaler i Europa innebar att nationella gränsdragningar i praktiken försvann. Det medförde att den nationella politikens inflytande över det egna TV-utbudet minskade. I och med detta grundlades behovet av en sameuropeisk mediepolitik.¹⁷

Den nya teknologin bidrog också till att förändra villkoren för att producera TV. Nya programgenrer och nya sätt att framställa TV-berättelser har uppkommit till följd av tekniska innovationer. Rekonstruktionsprogram, ögonvittnesprogram och nya möjligheter att sända *live* är exempel på teknikens betydelse för programformatet och innehållet i det som framställs. Med nya tekniska villkor har inte minst nyhetsprogrammets form och innehåll förändrats. Kameratekniken har blivit bättre, billigare och enklare att använda. Satellitöverföringar av nyhetsbilder har medfört att nyhetsarbetet präglas av större aktualitet.

Vad som har skett sedan slutet av 1970-talet och början av 1980-talet är att mediepolitiken förskjutits från att ha varit kulturpolitiskt orienterad till att vara mera samhällsekonomiskt orienterad.

Den audiovisuella politiken, som bland annat innefattar TV, Internet, film- och videoindustrin, eftersträvar att tillgodose två värden: *ekonomisk effektivitet* och *allmänintresset*. Ekonomisk effektivitet uppnås när priset för en tjänst motsvaras av dess

¹⁶ World Administrative Radio Conference, Se B. S. Östergaard (1986); B. S. Östergaard & H. J. Kleinsteuber (1992).

¹⁷ J. Zimmer (1993a: 69)

kostnader. Allmänintresset omfattar universella, sociala och kulturella aspekter.¹⁸ En politisk målsättning är att skapa tillväxt och arbetstillfällen, samt att tillgodose en utveckling i Europa som sker i samklang med demokratiskt etablerade värden. Dessa värden kan sammanfattas som värnandet om en *effektiv och ordnad industri- och handelssektor; universalitet och pluralism*. Vidare ingår värden som värnar *den europeiska mångfalden, konsumentskydd* samt *medborgarskydd*. Det sistnämnda innefattar bland annat skydd av minderåriga och den allmänna ordningen.¹⁹

En konkret fråga för dagens mediepolitik gäller utvecklingen av den s.k. konvergensen. Konvergensutvecklingen innebär att de medier som vi i dag uppfattar som åtskilda, i ett eller flera avseenden, kommer att sammansmälta i ett enda supermedium. Av detta följer en delvis ny syn på enskilda individers förmåga att tillgodogöra sig de möjligheter som konvergensen kommer att innebära. Istället för att tala om medborgare som mottagare av ett mångkanalutbud, talas det om individuella val av programtjänster.²⁰

Det europeiska mediepolitiska arbetet sker i olika faser. Efter liberaliseringen av infrastrukturerna följer en konsolidering av det europeiska ramverket. När den gemensamma ramen lagts fast, sker en delegering till nationell nivå. Detta innefattar ett

¹⁸ *Green Paper on the Convergence of the Telecommunications, Media and Informations Technology Sectors, and the Implications for Regulation. Towards an Information Society Approach*, DGX/XIII, ip/97/1073, Brussels, 3.12.1997.

¹⁹ *ibid.*

²⁰ *Green Paper on the Protection of Minors and Human Dignity in Audiovisual and Information Services*, DGX, COM (97) 570, Final.

visst utrymme för nationella och kulturella avvikelser. Det regelverk som berör TV-området stöder sig främst på EU:s Amsterdamfördrag och EU:s TV-direktiv. Till harmoniseringen av medlemsstaternas lagstiftning hör också arbetet med att anpassa och modifiera tidigare regler, t.ex. skydd av minderåriga och den mänskliga värdigheten, vilket faller inom ramen för det europeiska allmänintresset.

Allmänintresset och en europeisk audiovisuell marknad

Förhoppningen med avregleringen var bl.a. att öppna TV-marknaden för nya investeringar, vilket också infriats. Mellan åren 1981 och 1995 ökade antalet TV-kanaler i Europa från 40 till drygt 200. Under ett par år fördubblades antalet kanaler och beräknades vid utgången av 1998 närma sig 500.²¹ Inkomsterna från den samlade europeiska audiovisuella industrin uppgick 1995 till 57 miljarder USA-dollar, varav 80 procent från TV-området.²² Huvuddelen utgörs av annonsintäkter, medan licensavgifter, betal TV- och videoinkomster bidrar med en femtedel vardera.²³

Det är USA-marknaden som dominerar den audiovisuella världshandeln. Mer än hälften av all handel inom området sker i USA. Europa har knappt en tredjedel av världsmarknaden. Men Europamarknaden har haft den största tillväxten under andra hälften av 1990-talet. Enligt statistiska beräkningar förväntas

²¹ *The European Film Industry under Analysis, Second Information Report*, DGX/C, 21.11.97, revised version.

²² Källa: Norcontel, mars 1997, refererad till i DGX/C:s rapport ovan.

²³ Källa: IDATE, november 1996, refererad till i DGX/C:s rapport ovan.

den europeiska medieindustrins inkomster öka med 70 procent fram till år 2005.²⁴ Det har också uttryckts förhoppningar om att Europamarknaden till år 2010 skall ha hunnit ikapp den nord-amerikanska.

Boomen på TV-marknaden medförde att behovet av TV-program ökade dramatiskt. Det fanns plötsligt hundratals nya programtablåer som måste fyllas. Detta skedde i första hand med hjälp av underhållningsprogram som införskaffades till förhållandevis låga kostnader. Inför denna efterfrågan stod den europeiska film- och TV-produktionen oförberedd. I jämförelse med den USA-baserade underhållningsindustrin är det tveksamt om det överhuvudtaget går att tala om en europeisk film- och TV-industri vid denna tidpunkt.²⁵ En konsekvens blev att Hollywoods export av TV-program till Europa, inklusive biograf- och videofilmer, ökade med 225 procent mellan åren 1984 och 1988.²⁶ Enligt intresseorganisationen *American Film Market Association* (AFMA) ökade USA-marknaden sin världsexport med mer än en femtedel mellan 1995 och 1996. USA:s inkomster från enbart den europeiska film- och TV-marknaden ökade med 170 miljoner dollar.²⁷

Genom en kombination av en relativt svag europeisk hemmaindustri, USA-produkternas förhållandevis höga kvalitet och ett effektivt distributionsnät, ökade den USA-baserade produktionen sin marknadsandel. Att filmer och TV-serier som

²⁴ Norcontel, *Economic Implication of New Communication Technologies on the Audiovisual Markets* (mars 1997), en rapport på uppdrag av EU-kommissionen.

²⁵ P. Schlesinger (1997); J. Zimmer (1993a)

²⁶ J. Tunstall & M. Palmer (1991)

²⁷ Källa: AFMA/KPMG Peat Marwick, refererad till i DGX/C:s rapport ovan.

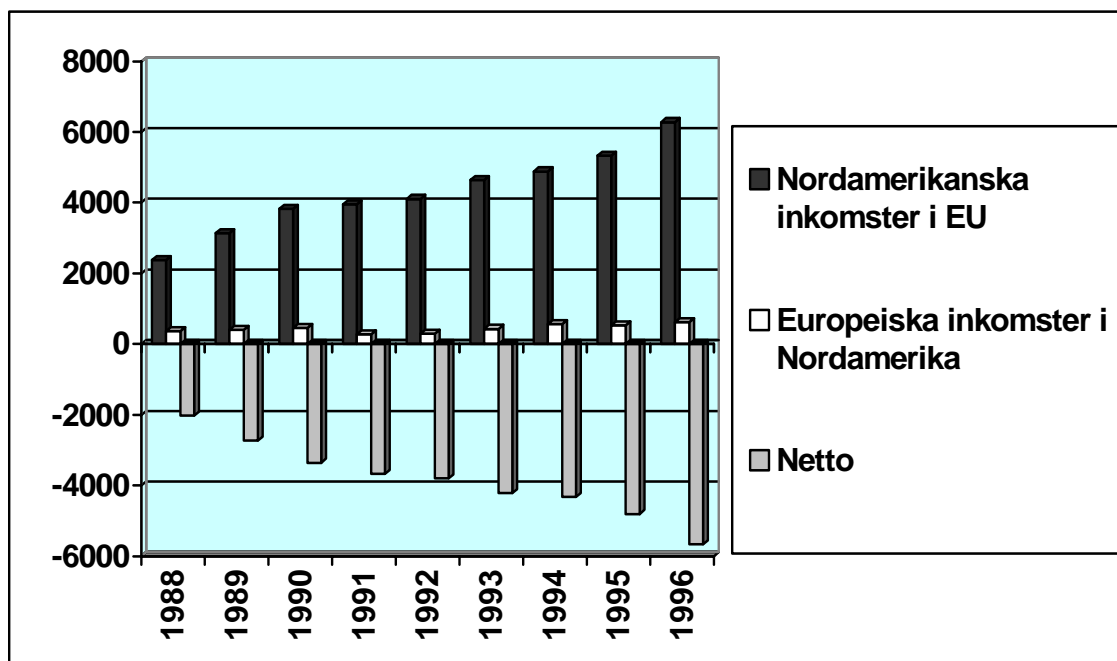
exporterades till Europa och övriga världen redan var betalade på USA:s hemmamarknad, gjorde att USA-producenter dessutom kunde konkurrera med väsentligt lägre priser. Detta var och är centralt för de nya TV-kanalerna.²⁸

Enligt Herman & McChesney ökade antalet anställda inom underhållningsindustrin i Los Angeles från 53.000 till 112.000 mellan åren 1988 och 1995. Detta sker samtidigt som USA:s handelsöverskott med Europa tredubblas till att utgöra nästan sex miljarder USA-dollar.²⁹ Enligt det Europeiska audiovisuella observatoriet (EAO), fortsätter dock den europeiska industrin att expandera i takt med den övriga världshandeln. Ett problem är emellertid att handelsunderskottet med USA även fortsätter att öka. Det är främst i USA som de nya arbetstillfällena skapas och inte i Europa. Diagram 24 illustrerar denna ur europeisk synvinkel negativa utveckling.

²⁸ Se E. Gustafsson (1995); C. Hoskins & R. Mirus (1988).

²⁹ E. S. Herman & R. W. McChesney (1997:41 ff)

Diagram 24. Utvecklingen av den audiovisuella handeln mellan Europeiska Unionen och Nordamerika (1988–1996). I miljoner USA-dollar.

Källa: European Audiovisual Observatory, 1998.

Det finns i dag i den europeiska mediesektorn 1,8 miljoner anställda, vilket kan jämföras med 2,4 miljoner i USA. En konkret målsättning är att en betydande del av de arbetstillfällena, som på grund av handelsunderskottet hamnar i USA, i framtiden skall hamna i Europa. En siffra som nämnts är 250 000 arbetstillfällen.³⁰

Det finns med andra ord en rad aspekter som berör frågan om programinnehåll i TV – i synnerhet TV-verkligheten och de USA-producerade fiktionsprogrammen med våldsskildringar.

³⁰ *The European Film Industry under Analysis*, DG X/C, Directorate of Culture and Audiovisual Policy, 21.11.1997; Se DGX Audiovisual Policy: http://www.europa.eu.int/pol/av/info_en.htm

Ekonomisk effektivitet och allmänintresset berör inte bara den europeiska produktionen och distributionen av TV-program. Det berör också skyddet av minderåriga och den mänskliga värdigheten, som i sin tur direkt kan kopplas till innehållet i televisionen. Handelsbalansen mellan Europa och USA får två konsekvenser för Europa: det oönskade handelsunderskottet och dominansen av USA-producerat underhållningsutbud.

Skydd av minderåriga och den mänskliga värdigheten

Utvecklingsarbetet med den audiovisuella industrin i Europa kräver inte bara rätta ekonomiska och politiska villkor. Det kräver också en gemensam nivå för skydd av allmänintresset. 1996 gav den Europeiska kommissionen ut en grönbok om *skydd av minderåriga och den mänskliga värdigheten i audiovisuella tjänster och informationstjänster*. Detta var ett första steg till att behandla etiska frågor i informationssamhället på europeisk nivå.

En grönbok är ett diskussionsunderlag som flera instanser tar ställning till och som i sin tur leder fram till ett förslag till rekommendation. En rekommendation kan sedan antas av ministerrådet, parlamentet och den ekonomiska och sociala kommittén. Rekommendationen om skydd av minderåriga och den mänskliga värdigheten inom audiovisuella tjänster och informationstjänster antogs 1998. Denna är det första instrument som inte bara berör programinnehåll i TV, utan också omfattar de nya tjänster som utvecklas i samband med att konvergensen fortgår.

En central aspekt i sammanhanget är utvecklingen av Internet. Nya TV-tjänster som *pay-per-view* och *video on demand* gör att sättet att använda TV kommer att förändras. Genom den digitala

tekniken och den interaktiva roll som ”konsumenten eller användaren” kommer att få, uppstår nya typer av program. I grönboken nämns bl.a. program som kombinerar spel, reklam och information. Hybridgenrer, som blandar nyheter, fakta och fiktion, kommer att uppstå. Det kommer t.ex. vara lättare att manipulera bilder med hjälp av den digitala tekniken. En utveckling som, enligt författarna till grönboken, understryker vikten av att det förs en etisk diskussion.³¹

En av huvudpunkterna i rekommendationen är att förstärka arbetet med *självreglering* på nationell nivå. Genom att utarbeta principiella riktlinjer och praktiska förslag till åtgärder kan grunden läggas för en bättre mediemiljö. Dessa riktlinjer och förslag skall användas och även utvärderas av de inblandade parterna, det vill säga myndigheter, medieindustrin och TV-företagen. I rekommendationen betonas att detta arbete i allmänhetens tjänst måste ske på nationell och frivillig basis. I rekommendationen talas det också om att främja kvalitetsprogram och förbättra relationen mellan sändare och publik, vilket har varit utmärkande för public service-verksamheten.

Bland de konkreta förslag till åtgärder som nämns är att programföretagen måste uppmuntras till att pröva nya tekniska vägar för att skydda barn och unga. Dessa tekniska åtgärder kan vara beskrivningar av programinnehållet, vilket förutsätter ett omfattande klassificeringsarbete. Genom dessa beskrivningar kan information ges till TV-tittarna om vilken typ av program

³¹ *Grönbok om skydd av minderåriga och den mänskliga värdigheten*, DGX, Bryssel 1996, COM (96) 483, slutlig.

det rör sig om, och om programmet innehåller t.ex. pornografi eller starka våldsskildringar. En annan teknisk åtgärd som förslaget berör är utvecklandet av ett så kallat *V-chip* (*the Violence Control Chip*), som är en modul som kan byggas in i en TV-mottagare och programmeras för att blockera vissa program genom en kod som sänds ut tillsammans med TV-sändningen.

TV-direktivet: En television utan gränser

Ett annat instrument för att slå vakt om allmänintresset och skydd av minderåriga är EU:s TV-direktiv. TV-direktivet kan ses som ett mycket tydligt uttryck för ambitionen att skapa en samfällig europeisk TV-marknad. Syftet är bl.a. att samordna lagar och bestämmelser för TV-sändningar inom den europeiska gemenskapen. Direktivet är utformat så att det innehåller minimiregler, vilket gör det möjligt för enskilda medlemsstater att själva tillämpa mer restriktiva regler för programföretag som lyder under respektive medlemsstats lagstiftning. Sverige har till exempel valt att ha strängare regler än vad TV-direktivet anger när det gäller TV-reklam som riktar sig till barn under 12 år.

Det ursprungliga TV-direktivet från 1989 var inspirerat av Europarådets konvention om gränsöverskridande TV-sändningar. 1997 gjordes en översyn av direktivet och de ändringar som infördes skulle vara införda i medlemsstaternas lagstiftning före 1 januari 1999. Det nya TV-direktivet innehåller också en del tillägg som bl.a. avser det sociala-kulturella allmänintresset. Bland annat har det tillkommit ett skydd av för nationen viktiga TV-evenemang samt nya regler för köp-TV och TV-reklam. Direktivet innehåller också ett förtydligande som direkt avser skyddet av minderåriga. Rubriken till kapitel fem i EU:s TV-

direktiv lyder: *skydd av minderåriga och allmän ordning*. Kapitlet omfattar tre artiklar, 22, 22a, 22b, som uteslutande behandlar TV-programmens innehåll. Artikel 22 är indelad i tre punkter, där den första handlar om förbud mot program som *allvarligt kan skada* den fysiska, mentala och moraliska utvecklingen hos minderåriga. Det är här viktigt att skilja mellan formuleringen ”allvarligt skada” och ”skada”. Det första avser illegalt material och det andra avser program som kan sändas under vissa villkor. Den andra punkten i artikel 22 behandlar villkoren för att sända sådana program som kan bedömas som *skadliga* för minderåriga. De får sändas krypterat eller under säkra tider, det vill säga på sådan tid att det kan anses rimligt att minderåriga inte hör eller ser programmen.

I Sverige har Granskningsnämnden för radio och TV etablerat en praxis vid klockslaget 21. Denna tidpunkt betraktas som en ”vattendelare” i den meningen att (..) ”före denna tidpunkt ställs betydligt strängare krav på återhållsamhet med våld än efter. Samma tidpunkt har för övrigt fastställts också i en rad andra europeiska länder, däribland Storbritannien där TV3 har sitt säte och varifrån man sänder sina program till svensk publik.”³²

Den tredje punkten i artikel 22 är ny och innebär att program som innehåller skildringar som kan skada minderåriga antingen skall föregås av en varnande ljudsignal eller visa en visuell symbol under hela sändningstiden.

³² D. Lundberg (1997:3)

Den tredje punkten i artikel 22 har föranlett ändring av den svenska radio- och TV-lagen som från 1 februari 1999 föreskriver att:

”Program med ingående våldsskildringar av verklighetstrogen karaktär eller med pornografiska bilder som sänds i televisionen skall antingen föregås av en varning i ljud eller innehålla en varning som anges löpande i bild under hela sändningstiden.”

De två sista artiklarna i TV-direktivets femte kapitel behandlar förbud mot program som kränker den mänskliga värdigheten och en utvärdering av tillämpningen av detta kapitel.

* * *

Televisionen fortsätter att förändras på olika nivåer. I dag talas det allt oftare om den audiovisuella industrin och om konvergensutvecklingen. I den audiovisuella politiken görs tillägg och förtydliganden som direkt berör den sociala aspekten av allmänintresset.

Televisionens och de nya mediernas innehåll behandlas på nytt med stort intresse.³³ Detta sker inom ramen för ett handelspolitiskt fortsatt fritt flöde av information. Det kan tyda på att föreställningar om mediepåverkan och TV-mediets sociala ansvar fortfarande har betydelse för de beslut som fattas.

Uppfattningen att det är nödvändigt att public service-kanaler och kommersiella kanaler tillsammans utvecklar normer för en god europeisk TV-standard delas av flera bedömare.³⁴ I

³³ DGX ordförande Orejas tal inför AFMA i mars 1998 kan tolkas som en markering i denna riktning. Se även A. Celsing (1998); R. Collins (1998).

³⁴ P. Humphreys (1996); B-P. Lange & R. Woldt (1995)

slutdokumentet från den europeiska audiovisuella konferensen 1998, ansåg gruppen som ansvarade för frågor rörande regler och bestämmelser på området att: (...)”vi skall inte kasta ut barnet med badvattnet, dvs. vi skall inte riskera att förlora kvaliteten, mångfalden och andra förpliktelser som public service-kanalerna tillhandahåller, innan vi vet om och hur dessa värden kan förmedlas till alla hem i ett fullt utvecklat informationssamhälle.”³⁵

³⁵ European Audiovisual Conference, Birmingham, April 1998, Conclusions, Group 3: *The Right Regulatory Framework for a Creative Media Economy in a Democratic Society*.

Sammanfattande diskussion

Televisionen har sedan den utvecklades till ett centralt massmedium spelat en betydelsefull roll i samhället. Med den snabba takt som i dag kännetecknar medieutvecklingen är det emellertid osäkert hur länge vi kommer att kunna tala om TV och avse det medium som vi känner sedan länge. Från början utgjordes TV endast av licensfinansierade public service-kanaler. Senare kommersialiserades TV med ett större antal kanaler som följde. Det är mot bakgrund av den traditionella roll som TV har spelat och den nuvarande situationen med digitaliseringen av TV och tillkomsten av nya medier som frågan om televisionens framtida roll i samhället har aktualiserats. Till denna fråga hör att bestämma karaktären på det programutbud och det innehåll som kännetecknar TV. En systematisk kartläggning av våldsskildringar i TV kan betraktas som en del i detta arbete.

Våld ingår i mänsklighetens historia och har en rättmätig plats i allt berättande. Våld förekommer som bekant mellan människor i samhället och måste få gestaltas på olika sätt och i olika sammanhang. Det är i detta avseende ingen skillnad mellan skildringar av fiktivt våld och våld som skildras i fakta- och nyhetsprogram. En djupare innebörd av våldsskildringar är att betrakta dem som representationer av våld. Genom att se våldsskildringar i TV som representationer av våld understryks att våldsskildringar, liksom alla typer av skildringar, producerar underlag till föreställningar hos individer. Berättandet i TV både underhåller och informerar publiken, men denna TV-verklighet avviker i flera avseenden från den sociala verkligheten. Människors föreställningar om verkligheten uppstår ur

möten mellan olika källor, av vilka TV är en. Våldsskildringar i såväl dramaproduktioner som informationsprogram kan ge tittare inblick i mänskliga relationer och hur t.ex. maktutövning kan ta sig uttryck. Men våldsskildringar kan också motverka sådana insikter och lägga hinder för djupare reflektion hos tittare. Vilken av dessa effekter som får betydelse för en tittare är avhängigt flera faktorer, t.ex. sättet på vilket våldet skildras, sammanhanget som våldsskildringen ingår i och vem som mottar och tolkar det våld som skildras.

En våldskultur i TV-verkligheten

Denna uppföljande granskning visar att man kan tala om en våldskultur i dagens TV-utbud. Det är en våldskultur som till innehållet inte kännetecknas av extrema våldsskildringar som kan återfinnas i andra medier. Illegala våldsskildringar är mycket sällsynta i TV. Utmärkande för våldskulturen i TV är att den är så kallad *mainstream*. Det innebär att våldsskildringarna är anpassade till en bred och stor publik i ett medium som de flesta människor har tillgång till. Det är bland annat omfattningen av dessa våldsskildringars vardagliga vanlighet som allt fler människor runt om i världen har uppmärksammat under senare år. Enligt en UNICEF-rapport finns det i dag en TV-apparat i sju av tio hushåll världen över.¹ TV-mediet har förstärkt sin roll som globalt medium under 1990-talet, vilket gör frågan om medieviolens och mediepåverkan till en global angelägenhet.

För att lättare kunna bilda sig en uppfattning om hur omfattande våldssekvenserna i fiktionsprogram i svensk TV är kan de jämföras med olika programgenrers totala sändningstid (se

¹ R. Lamb (1998)

tabell 31). Till exempel överstiger den samlade tiden med våldssekvenser alla sportsändningar under en vecka med 23 timmar. Observera att våldssekvenser i nyhetsprogram inte ingår i denna jämförelse.

Tabell 31. Tid med våldssekvenser jämfört med tid med annat programinnehåll under en vecka i sex kanaler. Tiden med våldssekvenser utgör 2 574 minuter \approx 43 tim.

		Våldssekvensernas mertid
Sportsändningar	1 207 min \approx 20 tim	+ 23 tim
Blandprogram	1 684 min \approx 28 tim	+ 15 tim
Nöjesprogram	1 866 min \approx 31 tim	+ 12 tim
Nyhetsutbudet	2 284 min \approx 38 tim	+ 5 tim

Våldssekvenserna förekommer i tre programkategorier: *fakta- och nyhetsprogram, fiktionsprogram (obs. inkl. trailer) och barnprogram*. Våldssekvenser i fakta- och nyhetsprogram utgör ca 10 procent av all tid med våldssekvenser. Våldssekvenser i fiktionsprogram dominerar och står för ca 70 procent. Barnprogrammets tecknade våldssekvenser upptar ca 20 procent.

Det är en mycket liten skillnad vad gäller andelen våldssekvenser i barnprogram och fiktionsprogram. De tecknade våldssekvenserna innehåller till största delen skildringar av lätta skador. Fiktionsprogrammets våldssekvenser utmärks i stället av betydligt fler skildringar av grovt våld. Med grovt våld avses

skildringar av svåra skador och dödande. Den vanligaste typen av våldsskildringar är att någon eller något utsätts för våld, dvs. att tittaren får ta del av en *våldshandling*. Sekvenser som enbart innehåller skildringar av våldets konsekvenser förekommer sällan i fiktionsprogrammen. Sådana våldsskildringar är däremot vanligt förekommande i nyhetsprogrammen.

Hälften av allt våld som skildras i TV är skildringar med lättare skador. En femtedel av våldssekvenserna skildrar mord. Ungefär hälften av alla våldssekvenser skildrar fler än ett våldsoffer. Räknat på samtliga undersökta kanalers programutbud innebär det att det skildras cirka fem mord per timme. Efter kl. 21 stiger denna siffra. Andelen våldssekvenser med grova våldsskildringar utgör 40 procent av våldssekvenserna i TV.

Hela 75 procent av alla våldssekvenser i fiktionsprogram är USA-producerade. I vissa satellitkanaler är andelen ännu större. Till denna dominans kan läggas huvuddelen av barnprogrammets tecknade våldsskildringar och det våld som skildras i trailrar. Resultatet pekar mot att andelen USA-producerade våldssekvenser har ökat mellan perioderna. Det är i första hand satellitkanalerna TV3 och Kanal 5 som står för denna ökning, men förekomsten av USA-producerade fiktionsprogram är så genomgripande att det bör ses i ett större sammanhang, omfattande hela TV-systemet.

Våldssekvenser förekommer över hela dygnet. Under morgontimmarna dominerar tecknade våldsskildringar, men det sänds även skildringar av grovt våld under dessa timmar. Våldssekvenserna ökar i omfattning under dagen och fördelningen mellan skildringar av lätt våld och grovt våld förändras fram mot kvällen då grovt våld blir allt vanligare. Efter kl. 22 sänds

mest våldssekvenser. Dessa ökar dock redan i program som börjar sändas kl. 20.

Nyhetsprogrammets våldsamma bild av verkligheten

Våldsskildringar förekommer inte bara i fiktionsprogram. Även om våldssekvenser i fakta- och nyhetsprogram utgör en mindre andel av den samlade tiden med våldssekvenser, har de svenska nyhetsprogrammets spegling av verkligheten förändrats över tid. Resultatet från undersökningen av SVT2 Rapports och TV4 Nyheternas huvudsändningar visar att cirka 20–25 procent av all nyhetsförmedling behandlar händelser som i bild eller text anknyter till våld. Våldsnyheter är vanligare under 1990-talet än för 20 år sedan.

Våldsnyheter i huvudsändningar är i dag huvudsakligen bildsatta. De visuella våldsskildringarna i Rapport har fördubblats jämfört med perioden 1979, och innehållet i dem har förändrats. Närbilder av våldshandlingar och våldets offer har ökat. Genom att de visuella våldsskildringarna oftare innehåller döda och skadade människor har de blivit starkare.

Det finns också tecken på andra förändringar:

Det rapporteras i dag oftare om *civilt våld*, dvs. om våldshändelser som utspelar sig mellan civila människor i samhället. Till detta kan läggas att offren för våldet skildras annorlunda, ”drabbade” människor specificeras i text och bild på ett sätt som inte förekommer i den tidigare perioden.

En annan skillnad är att andelen inslag som behandlar våldsbrottslighet har ökat. Ökningen av våldsbrott motsvaras av en

minskning av inslag om militärt våld, t.ex. krigsnyheter. Inslag om individuella våldsbrott och civila konflikter tar med andra ord större plats i nyhetsförmedlingen i de senare perioderna.

En påtaglig skillnad mellan perioden 1979 och perioden 1993 är att andelen våldsnheter från Sverige och Europa har ökat. 1993 härrörde huvuddelen av våldsnheterna från dessa områden. I perioden 1979 var våldsnheter från övriga världen vanligare.

1997 års nyhetsvecka omfattar alla nyhetsprogram. Helhetsintrycket är att nyhetsprogrammen förmedlar en våldsam bild av verkligheten. Under en vecka förmedlas i SVT:s båda kanaler, TV3 och TV4 cirka 1 600 inslag. 403 inslag innehöll verbala eller visuella våldsskildringar, 166 innehöll visuella våldsskildringar. Var fjärde nyhet i TV behandlar en våldshändelse. Kalkylerat på ett år skulle det innebära att det förmedlas cirka 20 000 våldsnheter i TV, av vilka 8 000 inslag skulle innehålla visuella våldsskildringar.

Även om nyhetsredaktionerna skiljer sig åt i fråga om profil och sättet att tilltala publiken är det i stort samma bild av verkligheten som ges. Likheter visas sig framför allt i urvalet av händelser och bildmaterial.

Vissa skillnader finns i framställningen av händelser och innehåll. Det är genomgående skillnader mellan å ena sidan Aktuellts, Rapports och TV4 Nyheternas *huvudsändningar* och å andra sidan de *kortare nyhetssändningarna*. I huvudsändningarna är inslagen längre och de visuella våldsskildringarna fler, samtidigt som våldsskildringarna oftare spelar en underordnad roll i inslagen. I stället är ofta bakgrunden till våldshändelsen mer framträdande eller så utgör våldshändelsen en del av ett större sammanhang. I huvudsändningarna

behandlas våldshändelser oftare utifrån en politisk synvinkel, medan korta sändningar oftare rapporterar om civila våldsbrott, utan politisk vinkel.

Dessa skillnader har dels att göra med förhållandet mellan inrikes- och utrikesnyheter. De svenska våldsnyheterna handlar mestadels om kriminalitet, medan europeiska oftare tillhör ämnet politik. Skillnaderna kan också förklaras av nyhetsprogrammets format, längd och sammansättning, samt den sammanfattande och bakgrundsgivande karaktär som kännetecknar huvudsändningarna.

Ett annat intressant resultat gäller förändringar i bildinnehållet. Händelsebilder eller *livebilder* har generellt ökat. Det är tänkbart att detta har medfört att nyhetsberättandet om våldshändelser blivit mera likt det som kännetecknar fiktionsprogrammets våldsskildringar. Nyhets- och fiktionsprogrammen har därmed kommit att dela ett utmärkande drag när det gäller våldsskildringar i TV – att skildra våldshandlingar. Våldsskildringarna i nyhetsprogrammen har blivit mera actionorienterade. Till denna förändring hör att det visas fler och starkare visuella våldsskildringar.

Tidigare har svensk nyhetsforskning visat att såväl nyhetsbevakningen som form och innehåll i nyhetsprogram i TV genomgått betydande förändringar under senare år. En tendens är att nyheter om brott har ökat.² När det gäller form och

² Se t.ex. J. Westerståhl & F. Johansson (1985); K. Asp (1995); J. Bjur & J. Thörnqvist (1995).

innehåll visar studier bland annat att nyheter förmedlas i ett högre tempo. Sättet att framställa händelser utmärks också i hög grad av personifiering och dramatisering. Dessa egenskaper i framställningssättet tycks gälla för nyhetsjournalistiken i stort.³

Den bild av verkligheten som nyhetsprogrammen förmedlar är beroende av en rad faktorer. De yttre omständigheterna påverkar givetvis bilden av verkligheten. Det har inträffat stora förändringar i Europa och i Sverige sedan 1979. Efter Berlinmurens fall 1989 blossade flera våldsamma konflikter upp. I undersökningsperioden 1993 pågick ett krig på Balkan vilket återspeglade sig i nyhetsrapporteringen. Den europeiska integrationsprocessen har fortsatt. Sedan några år tillbaka är Sverige medlem av EU vilket rimligen har påverkat nyhetsrapporteringen. Ett uttryck för detta är den ökade andelen våldsnyheter från Europa.

Till de yttre förhållandena hör också den tekniska utvecklingen som starkt har påverkat produktion och distribution av nyheter. Tillgången till nyhetsbilder har generellt ökat. Det finns ett större urval av våldsskildringar i 1993 års undersökning jämfört med 1979. De visuella våldsskildringarna har också blivit starkare. Kanske är detta en följd av att tillgången till bilder är större? Kan överflödet av nyhetsbilder ha bidragit till att gränserna för vad man visar har flyttas fram?

Den ekonomiska utvecklingen inom området har också påverkat den bild av verkligheten som nyhetsprogrammen förmedlar. Kommersialiseringen av TV har inte lämnat nyhetsprogrammen

³ Se t.ex. M. Djerv Pierre (1996); J. Ekecrantz & T. Olsson (1994); H. Hvitfelt (1994; 1996).

oberörda. I ett klimat där TV-företagen konkurrerar om tittarna är nyhetsprogrammets innehåll ett konkurrensmedel bland andra. Att produktionen av nyheter är en viktig del i dagens medieindustri framgår av det ökade antalet TV-kanaler som uteslutande sänder information. Ett fåtal stora nyhetsbyråer konkurrerar om att förse nyhetsredaktioner med material.

Det är tänkbart att man inom nyhetsredaktionerna under 1990-talet har en annorlunda syn på vad som är relevant att förmedla. Att våldsnyheter har ökat i omfattning är ett tecken på att man gör andra bedömningar. Att våldsskildringarna har blivit starkare är ett annat tecken. Även om man i allmänhet tar hänsyn till publiken genom att inte visa de starkaste våldsskildringarna förefaller innebörden av socialt ansvarstagande vara en annan under 1990-talet än under den tidigare undersökningsperioden.

Tidigare var inte bara tillgången till visuella våldsskildringar mindre utan man var också mer restriktiv med att sända starka och utlämnande skildringar av våld och våldets offer. Det är ett tecken på att traditionen av socialt ansvarstagande inom den svenska journalistiken har försvagats under senare år.⁴ Det sociala ansvarstagandet är dock fortfarande utmärkande. Att återge verklighetens våld så som det faktiskt inträffar ligger i det journalistiska uppdraget och kan också tolkas som ett annorlunda uttryck för ett socialt ansvar – att konfrontera tittarna med våldsskildringar kan vara ett sätt att väcka reaktioner och skapa debatt.

Det finns flera frågor att ställa med anledning av detta. En fråga är i vilken grad den konfliktorienterade nyhetsförmedlingen kan

⁴ Se t.ex. K. E. Gustafsson & L. Weibull (1995); B. Höijer (1995).

bidra till att skapa missvisande föreställningar om våldet i samhället? Motsvaras ökningen och förändringen av våldsskildringar i TV också av en yttre förändring? Hur förmår nyhetsjournalistiken i så fall att spegla de verkliga yttre förhållandena? En annan fråga är vilken långsiktig effekt på samhället en nyhetsjournalistik har som behandlar en våldshändelse i ett av fyra nyhetsinslag? Vilka händelser kommer inte med i nyhetssändningarna på grund av det utrymme som våldsnyheterna kräver?

TV-verkligheten och allmänintresset

TV-verkligheten och dess våldskultur kan betraktas från olika perspektiv. Att betrakta innehållet i TV som en symbolmiljö är ett perspektiv. Utifrån detta synsätt utgör TV-verkligheten både en egen kultur och en del av en större kultur som omfattar hela eller delar av samhället. Innehållet i TV speglar såväl TV-mediet självt som samtiden. Vad som skall betraktas som typiskt för TV-kulturen eller uttryck för tidsandan är naturligtvis svårt att besvara. Genom att jämföra TV-innehållet med innehållet i dags- och kvällstidningar, tidningsmagasin, film och reklam, klädmode och musik etc. kan man bilda sig en uppfattning om TV-mediets status, till exempel med avseende på skildringar av våld.

Till det kulturella perspektivet hör också den ekonomiska betydelsen. Förekomsten av våldsskildringar i TV uttrycker inte minst den status TV har som förmedlare av USA-producerad underhållning. Action, våld och sex ingår i underhållningsindustrins grundrecept. Det är ett grundrecept som kräver en mindre anpassning till kulturella och språkliga särarter. Inom

underhållningsindustrin betraktas dessa produktioner i allmänhet som ekonomiskt riskfria satsningar.⁵

Den amerikanske medieforskaren George Gerbner menar att ekonomiska aspekter är drivkraften bakom den växande våldskulturen i TV. Enligt Gerbner skall man vara försiktig med att tolka denna rådande våldskultur som ett uttryck för popularitet. Det är snarare fråga om framgångsrik marknadsföring på global nivå.

Vid jämförelse mellan exporterade USA-produktioner och de som visades på USA:s hemmamarknad framkom att filmer och TV-serier som exporterades till Europa och övriga världen innehöll betydligt mer tid med våldssekvenser.⁶

I svensk TV utgör tiden med våldssekvenser sju procent av all sändningstid. Resultatet är detsamma som i förra undersökningen. Skillnaderna mellan de undersökta TV-kanalerna är påfallande. Sveriges Televisions båda kanaler sänder minst tid med våldssekvenser och har minskat sin tid med våldssekvenser den senare undersökningsperioden. TV4:s våldsprofil är oförändrad. Undantaget nyhetsprogrammets våldssekvenser placerar sig TV4 mellan de båda SVT-kanalernas och satellitkanalernas våldsprofiler. Medräknas våldssekvenserna i nyhetsprogrammen i TV4, förstärks kanalens våldsprofil. Satellitkanalerna TV3 och Kanal 5 sänder proportionellt sett lika mycket tid med våldssekvenser i 1997 års undersökning. Vid jämförelse mellan 1995 års och 1997 års undersökningar framgår dock att Kanal 5 har förstärkt sin våldsprofil, medan TV3 uppvisar en oförändrad våldsprofil. Betalkanalerna TV1000 sänder störst andel tid med våldssekvenser i båda perioderna och våldsprofilen har, som i fallet med Kanal 5, förstärkts den

⁵ E. S. Herman & R. W. McChesney (1997:45)

⁶ G.Gerbner (1997)

senare perioden. Av tabell 30 framgår den samlade tiden med våldssekvenser i de undersökta kanalerna, inklusive de visuella våldssekvenser som ingår i nyhetsprogrammen.

Tabell 32. Fördelning av våldssekvenser i samtliga kanaler 1997 inklusive nyhetsinslag som innehåller visuella våldsskildringar.

1997	SVT1	SVT2	TV3	TV4	Kanal 5	TV1000	Total
Sändningstid min.	5 647	5 947	7 866	7 384	7 542	4 831	39 217
Tid med våldssekv. min.	179	117	672	505	628	680	2 782
Tid med våldssekv. %	3,2	2,0	8,5	6,8	8,3	14,1	7,1
Antal våldssekv.	137	144	621	426	495	564	2 387
Våldssekv./tim.	1,5	1,5	4,7	3,5	3,9	7,0	3,7

Tydliga skillnader finns mellan public service-kanalerna och de övriga kanalerna när det gäller skildringar av grovt våld, sändningstider för våldssekvenser och våldsskildringar i trailrar. Dessa skillnader beror till största del på de villkor som kanalerna arbetar utifrån. De licensfinansierade SVT-kanalerna är förbundna med ett public service-uppdrag. De privatägda satellitkanalerna och den likaledes privatägda men markbundna kanalen TV4 är reklamfinansierade. TV4 kan genom de villkor som ger kanalen sändningstillstånd, i detta sammanhang betraktas som en kommersiell public service-kanal.

Skillnaderna mellan kanalerna kan förstås utifrån de övergripande värden som driver programföretagen: ekonomisk

effektivitet och allmänintresset. I public service-modellen har allmänintresset spelat en mycket framträdande roll, och det sociala ansvarstagandet utgör en viktig del. Den förhållandevis jämna balansen mellan information och underhållning, och en relativt liten andel USA-producerade fiktionsprogram, är uttryck för detta. I den kommersiella modellen är tonvikten lagd på ekonomisk effektivitet, och i den mån allmänintresset kommer till uttryck är det i termer av vad publiken sägs efterfråga och av arbetstillfällena inom en växande mediesektor.

Det nya EU-direktivet, *TV utan gränser*, omfattar flera förtydliganden som avser allmänintressets sociala-kulturella innebörd. Eftersom TV-direktivet gäller för alla programföretag som är verksamma i unionens medlemsstater, innebär det att TV-direktivets minimiregler i praktiken i första hand berör satellitkanaler som tidigare saknat ett liknande regelverk. I och med tillämpningen av det nya TV-direktivet skärps villkoren för att sända till exempel grova våldsskildringar under sändningstider som betraktas som barnvänliga. Genom vissa tekniska åtgärder tydliggörs TV-kanalernas ansvar för programinnehåll som kan vara skadligt för minderåriga. På nationell nivå anpassas lagstiftningen till det europeiska TV-direktivet. Genom den nyligen antagna *rekommendationen om skydd av minderåriga och den mänskliga värdigheten* förstärks arbetet med att förbättra TV-miljön. Metoden för detta är självreglering, vilket kan ses som en process mellan medieindustri, programföretag, myndigheter och publik.

I jämförelse med den förra studien sänds färre mordsekvenser i 1997 års studie. Tiden med mordsekvenser har minskat från 13 till 11 ½ timme. Denna reduktion fördelar sig på samtliga kanaler, med undantag av Kanal 5.

Flertalet kanaler har reducerat våldssekvenserna i trailrar. I Kanal 5 och TV1000 är minskningen så betydande att det rimligen är fråga om en självreglering.

När det gäller våldssekvenser som sänds under barnvänliga sändningstider tycks kanalerna också ha anpassat innehållet. Det finns med andra ord tecken på en större återhållsamhet från TV-kanalernas sida. Även om dessa förändringar inte är statistiskt säkra kan resultatet tolkas som att dialogen mellan programföretag, myndigheter och publik har en gynnsam effekt på miljön i TV.

Resultatet visar samtidigt att det finns en del att se över i TV-kanalernas programverksamhet. Detaljgranskningen har till exempel visat att mer än hälften av alla grova våldsskildringar i trailrar sänds före kl. 21. En policy att inte sända grova våldsskildringar i trailrar under barnvänliga sändningstider förutsätter en systematisk översyn av innehållet. Genom införandet av EU-direktivet i svensk lag ska kanalerna nu införa en visuell varningssymbol eller ljudsignal bl.a. i de trailrar som innehåller bildmaterial som kan skada minderåriga.

Är våld vad tittarna vill ha?

Det går att diskutera hur ekonomiskt effektiva underhållningsindustrins produkter är för enskilda TV-kanaler. Det är inte alls givet att våld och action föredras av den stora publiken. Nedan följer några exempel på hur den svenska TV-publiken förhöll sig den undersökta veckan 1997. I varje exempel anges vilka program respektive kanal sände en viss tidpunkt. Till det redovisas den genomsnittliga publikstorleken minut för minut i procent. Dvs. förhållandet mellan programmen belyses, vilket är ett lämpligt sätt att undersöka vad TV-tittarna väljer att se. Den

sista kolumnen i tabellerna anger huruvida programmen innehöll skildringar av mord. Datamaterialet är framtaget av MMS och grundar sig på en people meters panel. Uppgifter för TV1000 saknas.

Exempel 1: tisdagen 11.2.97 kl. 20.00–21.00

Kanal	Programtitel	Publikstl. %	Mordsekvenser
TV4	En fyra för tre/När och Fjär- ran	12.2/9.5	nej
SVT2	Reportrarna	9.4	nej
SVT1	Teve-TV/Fullständiga rät- tigheter	8.5/8.1	nej
TV3	Låt kameran gå	4.3	nej
Kanal 5	Rättvisans män	3.8	ja

Exempel 2: onsdag 12.2.97 kl. 20.00–21.00

Kanal	Programtitel	Publikstl. %	Mordsekvenser
TV4	Tre Kronor	22.2	nej
SVT2	Antikrundan	12.7	nej
SVT1	Striptease	3.9	nej
TV3	Walker Texas Ranger	2.3	ja
Kanal 5	Uppdrag Chicago	2.1	ja

Exempel 3: fredag 14.2.97 kl. 20.00-21.00

Kanal	Programtitel	Publikstl. %	Mordsekvenser
TV4	Fångarna på fortet	27.2	nej
SVT2	Så ska det låta	16.5	nej
TV3	Mike Land	2.6	ja
SVT1	Nike	2.4	nej
Kanal 5	Diagnos Mord	2.4	ja

1988 skrev medieforskaren Olle Findahl boken *Televisionens möjligheter och begränsningar som informations- och kunskapsförmedlare*. Boken avslutades med följande rader:

Idag pågår en kamp om på vilket sätt televisionen skall utnyttjas och för vem. I många länder är det de kommersiella krafterna som tagit över, och televisionen används i första hand för att fånga in en publik som sedan kan säljas till reklamannonsörerna. Samtidigt säger man att detta inte är någon förlust därför att televisionen endast är ett underhållningsmedium och bara kan förmedla upplevelser och känslor.

I den situationen är det viktigt att slå fast att televisionen har unika möjligheter som informations- och kunskapsförmedlare som rätt använd kan utnyttjas i allmänhetens tjänst. Men televisionen har också begränsningar och dess möjligheter är villkorliga. Det vill därför mycket till för att folkbildningstanken, som genomsyrat Radiotjänst och Sveriges Radio, också skall bli en realitet för publiken, idag och i framtiden. Det kräver mycket förutseende, planering och arbete både av politiker, programplanerare och producenter.⁷

⁷ O. Findahl (1988:123)

Det har hänt mycket inom TV-området sedan Findahl skrev dessa rader. Kommersialiseringen av TV är genomförd med tillkomst av ett stort antal TV-kanaler som följd. Närmast stundar digital-TV och ännu fler kanaler. Vad som kommer att ske med TV och dess program under kommande år är svårt att säga. Det är framför allt svårt att säga hur publiken kommer att förhålla sig till TV som massmedium. Kommer TV att i någon mening kunna verka som samlande kraft i samhället? Kommer synen på TV som i första hand underhållningsmedium att förstärkas ytterligare?

För den som är intresserad av förhållandet mellan olika medier, och av den betydelse olika medier kan ha för medborgarna och deras syn på samhället, väntar en mycket intressant utveckling.

Referenser

Anders, G. (1992) *Die Antiquiertheit des Menschen. Über die Seele im Zeitalter der zweiten industriellen Revolution*, bd. 1, München: Beck.

Andrén, G., T. Holmqvist, S. Ross, C. von Feilitzen, K. Nowak, H. Strand, (1986) *Forskningsprogrammet Televisionens idévärld*, Centrum för masskommunikationsforskning, MASS 10, Stockholms universitet.

Asp, K. (1995) *Kommersialiserade TV-nyheter på gott och ont. En jämförande undersökning av Rapport TV2 och Nyheterna TV4*, Arbetsrapport nr. 50, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.

Bjur, J. & Thörnqvist, J. (1995) *Samma röster med nya ansikten. En studie av Rapports innehålls-, form- och presentationsmässiga förändring över en tioårsperiod med tyngdpunkt på begriplighet*, Arbetsrapport nr. 53, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.

Blumler, J.G. (1992) "Vulnerable Values at Stake", in Blumler, J.G. (ed.) *Television and the Public Interest. Vulnerable values in Western Broadcasting*, London: Sage, pp. 22–42.

Boyd-Barrett, O. (1997) "Global news wholesalers as agents of globalization", in A. Sreberny-Mohammadi, D. Winseck, J. McKennan, O. Boyd-Barrett (eds.) *Media in Global Context. A reader*, London: Arnold, pp. 131-144.

Carlsson, U. (1998a) *Mediebarometer 1997*, Medienotiser nr. 1, Nordicom, Göteborgs universitet.

Carlsson, U. (1998b) *Frågan om en ny internationell informationsordning. En studie i internationell mediepolitik*, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.

Celsing, A. (1998) *Utblick Europa. Bilaga MedieNotiser Nr. 1, 1998*, Nordicom, Göteborgs universitet.

Collins, R. (1998) "Public Service and the Media Economy: European Trends in the late 1990s", in I. Ahonen & H. Nieminen (eds.) *The Future of Public Service Broadcasting. Papers from the seminar in Turku, December 11–13, 1997*, Communication Studies, Department of Art Literature and Music, Series A: Papers and Reports, Vol. 1, University of Turku, pp. 30–45.

Cronström, J. & Höijer, B. (1996) *40 timmar i veckan – en studie av våld i sex svenska TV-kanaler. Våldsskildringsrådets skriftserie nr. 14*, Stockholm.

Dahlgren, P. & Höijer, B. (1997) *Medier, oro och medborgarskap*, Styrelsen för psykologiskt försvar, Meddelande 141, Stockholm.

Dahlgren, P. (1995) *Television and the Public Sphere. Citizenship, Democracy and the Media*, London: Sage.

Djerf Pierre, M. (1996) *Gröna Nyheter. Miljöjournalistiken i televisionens nyhetssändningar 1961–1994*, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.

Ekecrantz, J. & Olsson, T. (1994) *Det redigerade samhället. Om journalistikens, beskrivningsmaktens och det informerade förnuftets historia*, Stockholm: Carlssons.

Elliot, M. (1994) "Tilltro på tillväxt?", in S. Holmberg & L. Weibull (eds.) *Vägval*, Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet (SOM-rapport nr. 11).

Elliot, M. (1997) *Förtroendet för medierna. TV, radio och dagspress i allmänhetens ögon*, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.

von Feilitzen, C. (1993) "Våld – sett på olika sätt. Perspektiv på medie våldets påverkan och betydelse", in C. von Feilitzen, M. Forsman, K. Roe, (eds.) *Våld från alla håll. Forskningsperspektiv på våld i rörliga bilder*. Stockholm: Symposion, pp. 25–48.

von Feilitzen, C. (1996) "Barn och de realistiska våldsskildringarna", in B. Höijer & K. Andén-Papadopoulou (eds.) *Våldsamma nyheter. Perspektiv på dokumentära våldsskildringar i media*, Stockholm: Symposion, pp. 203–222.

von Feilitzen, C. (1998) "Introduction to Children and the Violence on the Screen", in U. Carlsson & C. von Feilitzen (eds.) *Children and Media Violence, The UNESCO International Clearinghouse on Children and Violence on the Screen*, Nordicom, Göteborgs universitet, pp. 45–54.

Filipson, L. (1997) *Barnbarometern 95/96: 3–8 åringars kultur- och medievanor*, Stockholm: MMS.

Findahl, O. (1988) Televisionens möjligheter och begränsningar som informations- och kunskapsförmedlare, Skolöverstyrelsens forskningsprojekt Vuxenutbildningens och folkbildningens roll i samhällsomvandlingen, Stockholm.

Findahl, O. (1997) "Television", in U. Carlsson & C. Bucht (eds.) *MedieSverige*, Nordicom, Göteborgs universitet, pp. 285–297.

Findahl, O. (1998) "Problems of cultural values and quality: Do they still matter?", in I. Ahonen & H. Nieminen (eds.) *The Future of Public Service Broadcasting. Papers from the seminar in Turku, December 11–13, 1997*, Communication Studies, Department of Art Literature and Music, Series A: Papers and Reports, Vol. 1, University of Turku, pp. 92–101.

Gerbner, G., L. Gross, M. Morgan, N. Signorelli (1986) "Living with Television. The Dynamics of the cultivation process", in J. Bryant & D. Zillmann (eds.) *Perspective on Media Effects*, Hillsdale: Erlbaum, pp. 17–40.

Gerbner, G. (1997) "Violence in TV Drama", in C. von Feilitzen (ed.) *News on Children and Violence on the Screen*, Vol. 1, 1997, 3, The Unesco International Clearinghouse on Children and Violence on the Screen, Nordicom, Göteborg universitet, pp. 6–7.

Gleich, U. (1994) "Gewalt in den Nachrichten: Zugeschüttet mit "starken" Bildern", *Medien Concret*, January, pp. 60–64.

Groebel, J. & Gleich, U. (1993) Gewaltprofil des deutschen Fernsehprogramms. Eine Analyse des Angebots privater und öffentlich-rechtlicher Sender, LfR, Opladen: Leske und Budrich.

Groebel, J. (1998) "The UNESCO Global Study on Media Violence. Report presented to the Director General of UNESCO", in U. Carlsson & C. von Feilitzen (eds.) Children and Media Violence, The UNESCO International Clearinghouse on Children and Violence on the Screen, Nordicom, Göteborgs universitet, pp. 181–199.

Gustafsson, E. (1995) Kampen om TV-tittarna. En studie av inköpsprocesser och TV-kvoter, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Stockholms universitet, D-uppsats, H95.

Gustafsson, K. E. & Weibull, L. (1995) "National report for Sweden", in Bertelsmann Foundation and European Institute for the Media (eds.) Television Requires Responsibility, International studies on the structural factors ensuring responsible television Gütersloh: Bertelsmann Foundation Publishers, pp. 287–333.

Hadenius, S. & Weibull, L. (1989) Massmedier. En bok om press, radio och TV, Stockholm: Bonniers.

Hall, S. (ed.) (1997) Representation: Cultural Representations and signifying practices, London: Sage.

Hargrave, A. M. (ed.) (1993) Violence in factual Television, London: John Libbey.

Herman, E. S. & McChesney, R.W. (1997) *The Global Media. The New Missionaries of corporate capitalism*, London: Cassel.

Hirsch, M. & Petersen, V. G. (1992) "Regulation of the Media at the European Level", in K. Siune & W. Truetzschler (eds.) *Dynamics of Media Politics. Broadcast and Electronic Media in Western Europe*, London: Sage, pp. 42–56.

Hjarvard, S. (1995) *Internationale TV-nyheder: En historisk analyse af det europæiske system for udveksling af TV-nyheder*. København: Akademisk Forlag.

Hoskins, C. & Mirus, R. (1988) "Reasons for the U.S. dominance of the international trade in television programmes", *Media, Culture & Society*, vol. 10/4, pp. 499–515.

Humphreys, P. (1996) *Mass media and media policy in Western Europe*, Manchester: Manchester University Press.

Hvitfelt, H. (1994) "The Commercialization of the Evening News. Changes in the Narratives Technique in Swedish TV News", *Nordicom-Review*, 1994:2, pp. 33–41.

Hvitfelt, H. (1996) "Skurkar, kapplöpningar och sensationer. Om marknadsstyrd journalistik och politisk populism", in U. Carlsson (ed.) *Medierna i samhället. Igår idag imorgon*, Nordicom, Göteborgs universitet, pp. 103–119.

Höijer, B. (1994) *Våldsskildringar i TV-nyheter. Produktion, utbud, publik*. Våldsskildringsrådets skriftserie nr. 9, Stockholm.

Höijer, B. & Andén-Papadopoulos, K. (eds.) (1996) *Våldsamma nyheter. Perspektiv på dokumentära våldsskildringar i media*, Stockholm: Symposion.

Kress, G. & van Leeuwen, T. (1996) *Reading Images. The Grammar of Visual Design*, London: Routledge.

Krüger, U-M. (1994) "Gewalt in Informationsmeldungen und Reality TV. Quantitative und qualitative Unterschiede im öffentlich-rechtlichen und privaten Fernsehen", *Media Perspektiven*, 2/1994, pp. 72–85.

Krüger, U-M. (1996) "Gewalt in von Kindern genutzten Fernsehsendungen. Quantitative und qualitative Unterschiede im öffentlich-rechtlichen und privaten Programmangebot", *Media Perspektiven*, 3/1996, pp. 114–133.

Lamb, R. (1998) "The Global Audio-Visual Media Landscape", in U. Carlsson & C. von Feilitzen (eds.) *Children and Media Violence, The UNESCO International Clearinghouse on Children and Violence on the Screen*, Nordicom, Göteborgs universitet, pp. 249–258.

Lange, B-P. & Woldt, R. (1995) "The results and main conclusions of the international comparison", in Bertelsmann Foundation and European Institute for the Media (eds.) *Television Requires Responsibility, International studies on the structural factors ensuring responsible television* Gütersloh: Bertelsmann Foundation Publishers, pp. 463–502.

Liblik, M. (1993) *Eurovision News och våldsrapporeringen i svenska nyheter. En studie av EVN:s internationella nyhetsutbyte och dess betydelse för våldsrapporeringen i*

Aktuellt och Rapport, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Stockholms universitet, C-uppsatsarbete, H93.

Linné, O. (1998) "What Do We Know About European Research on Violence in the Media?", in U. Carlsson & C. von Feilitzen (eds.) *Children and Media Violence*, The UNESCO International Clearinghouse on Children and Violence on the Screen, Nordicom, Göteborgs universitet, pp. 139–154.

Livingstone, S. & Lunt, P. (1994) *Talk on Television. Audience participation and public debate*. London: Routledge.

Lundberg, D. (1997) *Våld i TV-trailrar. En undersökningsrapport från Granskningsnämnden för radio och TV*, Stockholm.

McQuail, D., K. Siune, W. Truetzschler (1992) "From structure to Dynamics", in K. Siune & W. Truetzschler (eds.) *Dynamics of Media Politics. Broadcast and Electronic Media in Western Europe*, London: Sage, pp. 2–7.

McQuail, D. (1992) *Media Performance. Mass Communication and the Public Interest*, London: Sage.

McQuail, D. (1994) *Mass Communication Theory: An introduction*, London: Sage.

MMS: TV-publik undersökning vecka 7, 10–16 februari 1997. Mediamätning i Skandinavien AB.

Morrison, D.E. (1992) *Television and the Gulf War*, London: John Libbey.

National Television Violence Study 2 (1998) Center for Communication and Social Policy, University of California, Santa Barbara, Thousand Oaks: Sage.

Ross, S. (1986) Samhällsklasser i TV-fiktion: Social position och kulturellt utrymme, Forskningsprogrammet Televisionens idévärld, Centrum för masskommunikationsforskning, MASS 13, Stockholms universitet.

Schlesinger, P. (1997) "Wishful thinking: cultural politics, media and collective identities in Europe", in A. Sreberny-Mohammadi, D. Winseck, J. McKennan, O. Boyd-Barrett (eds.) *Media in Global Context. A reader*, London: Arnold, pp. 67–77.

Schudson, M. (1997) "Why Conversation is not the Soul of Democracy", *Critical Studies in Mass Communication*, no. 14, pp. 297–309.

Sepstrup, P. (1989) "Implications of Current Developments in West European Broadcasting", *Media, Culture and Society*, Vol. 11, pp. 29–54.

Silj, A. (1992) "Domestic Markets and the European Market", in A. Silj (ed.) *The New Television in Europe*, London: John Libbey, pp. 15–40.

Siune, K. & Truetzschler, W. (eds.) (1992) *Dynamics of Media Politics. Broadcast and Electronic Media in Western Europe*, London: Sage.

Thurén, T. (1997) *Medier i blåsväder. Den svenska radion och televisionen som samhällsbevarare och samhällskritiker*, Värnamo; Stiftelsen Etermedierna i Sverige, nr. 5.

Tunstall, J. & Palmer, M. (1991) *Media Moguls*, London: Routledge.

Weischenberg, S. (1995) *Journalistik. Theorie und Praxis aktueller Medienkommunikation*, Bd. 2, Opladen: Westdeutscher Verlag.

Westerståhl, J. & Johansson, F. (1985) *Bilden av Sverige. Studier av nyheter och nyhetsideologier i TV, radio och dagspress*. Stockholm: Näringsliv och Samhälle.

Westin, C. (1995) *Våld i bildmedierna: Reflektioner utifrån en attitydundersökning*, Vårdsskildringsrådets skriftserie nr. 10, Stockholm.

Winterhoff-Spurk, P., V. Heidinger, F. Schwab (1994) *Reality TV. Formate und Inhalte eines neuen Programmgenres*, Saarbrücken: Logos Verlag.

Winterhoff-Spurk, P. (1994) "Gewalt in Fernsehnachrichten", in M. Jäckel & P. Winterhoff-Spurk (eds.) *Politik und Medien. Analysen zur Entwicklung der politischen Kommunikation*, Berlin: Vistas, pp. 55–71.

Wiren, K-H. (1986) *Kampen om TV: svensk TV-politik 1946–1966*. Malmö: Gidlunds.

Zillmann, 1991 "Television Viewing and Physiological Arousal", in J. Bryant & D. Zillmann (eds.) *Responding to the Screen. Reception and Reaction Processes*, Hillsdale: L. Erlbaum, pp. 103–133.

Zimmer, J. (1993a) Europas Fernsehen im Wandel. Probleme einer Europäisierung von Ordnungspolitik und Programm, Frankfurt: Peter Lang.

Zimmer, J. (1993b) "Ware Nachrichten", Media Perspektiven, 6/1993, pp. 278–289.

Østergaard, B. S. (1986) "The ups and downs of European satellite development", in D. McQuail & K. Siune (eds.) *New Media Politics. Comparative Perspectives in Western Europe*, London: Sage, pp. 72–87.

Østergaard, B. S. & Kleinstauber, H.J. (1992) "The Technology Factor", in K. Siune & W. Truetzschler (eds.) *Dynamics of Media Politics. Broadcast and Electronic Media in Western Europe*, London: Sage, pp. 57–74.

Övriga källor

Europeiska audiovisuella observatoriets statistiska årsbok 1998.

Europa och det globala informationssamhället. Bangemann-gruppens rekommendationer till Europeiska rådet, 26 maj 1994.

Europas väg till informationssamhället: En åtgärdsplan KOM(94) 347.

Rådets resolution om Nya politiska prioriteringar rörande informationssamhället, 21 november 1996, EGT C 386; 12.12.1996.

Ett europeiskt informationssamhälle för alla, slutrapport från högnivågruppen, april 1997.

(europa.eu.int/en/record/green/gp9610/protec.htm)

(www.europa.eu.int/pol/av/info_en.htm)

Green Paper on the Convergence of the Telecommunications, Media and Informations Technology Sectors, and the Implications for Regulation. Towards an Information Society Approach, DGX/XIII, ip/97/1073, Brussels, 3.12.1997.

Green Paper on the Protection of Minors and Human Dignity in Audiovisual and Information Services, DGX, COM (97) 570, Final.

Grönbok om skydd av minderåriga och den mänskliga värdigheten, DGX, Bryssel 1996, COM (96) 483, slutlig.

The European Film Industry under Analysis, Second Information Report, DGX/C, 21.11.97, revised version.

Norcontel, Economic implication of new communication technologies on the audiovisual markets (mars 1997).

Departementspromemoria, Genomförande av EU:s TV-direktiv; DS 1998:21.

DGX ordförande Orejas tal inför AFMA, mars 1998.

European Audiovisual Conference, Birmingham, April 1998.

KODSCHEMA

Nivå: Programutbud

Kodare:

2-4 Programmets löpnummer:

5-8 Datum för sändningen:

9 Kanal: 1 = SVT1 2 = SVT2 3 = TV3
 4 = TV4 5 = Kanal 5 6 = TV1000

10 Veckodag: 1 = måndag 2 = tisdag 3 = onsdag
 4 = torsdag 5 = fredag 6 = lördag
 7 = söndag

11-14 Sändningstid:

15-17 Sändningens längd i minuter:

18-21 Utbudskategori:

0100 = Nyhetssändning

0101 = SVT Aktuellt 18

0102 = SVT Aktuellt 21

0103 = SVT Aktuellt 2155

0104 = SVT Rapport morgon

0105 = SVT Rapport 16

0106 = SVT Rapport 17

0107 = SVT Rapport 1930

0108 = SVT Rapport 23

0109 = SVT Reg. Nyheter 1

0110 = SVT Reg. Nyheter 2

0111 = SVT Reg. Nyheter 3

0112 = TV3Direkt 19

0113 = TV3Direkt 2255

0114 = TV4 Nyhetsmorgon

0115 = TV4 Nyheterna 18

0116 = TV4 Nyheterna 1930

0117 = TV4 Nyheterna 22

0118 = TV4 Reg. Nyheter

0119 = Övriga

0200 = Faktaprogram

0210 = Huvudsakligt reportageprogram

0220 = Magasin/Debatt/Intimitetspräglat magasinprogram

0230 = Dokumentär/Porträtt

0240 = Kultur

0250 = Natur

0290 = Övrigt

0300 = Gestaltande produktion/fiktion

TV-drama singel:

0311 = Samhällspolitisk/porträtt/historik/episkt drama

0312 = Action/"yrkesaction"/Deckare

0313 = Västern/Äventyr/Krig

0314 = Thriller/Actionthriller/Rysare/Skräck

0315 = Science fiction/Fantasi

0316 = Humor/Komedi/Actionkomedi

0317 = Vardagsdrama/Relation

0319 = Övrigt

TV-drama serie:

0321 = Samhällspolitisk/porträtt/historik/episkt drama

0322 = Action/"yrkesaction"/Deckare

0323 = Västern/Äventyr/Krig

0324 = Thriller/Actionthriller/Rysare/Skräck

0325 = Science fiction/Fantasi

0326 = Humor/Komedi/Actionkomedi

0327 = Vardagsdrama/Relation

0329 = Övrigt

Spelfilm/biograffilm:

0331 = Samhällspolitisk/porträtt/historik/episkt drama

0332 = Action/"yrkesaction"/Deckare

0333 = Västern/Äventyr/Krig

0334 = Thriller/Actionthriller/Rysare/Skräck

0335 = Science fiction/Fantasi

0336 = Humor/Komedi/Actionkomedi

0337 = Vardagsdrama/Relation

0339 = Övrigt

0340 = Drama(re-)konstruktioner (reality-TV)

0400 = Nöje

0410 = Estrad/Artist/Show/Stå upp

0420 = Frågetävling/Spel- o. lekprogram

0430 = Blandade nöjesprogram/Familjeunderhållning

0440 = Sportshow/Wrestling/Gladiatorerna

0499 = Övrigt

0500 = Sport

0510 = Sportnyheter med inslag och reportage

0520 = Evenemang/Självständigt längre reportage

0600 = Musik

0610 = huvudsakligen videor

0620 = Övrig musik

0700 = Barnprogram

barnprogram med inslag av tecknat:

0711 = Kombinerat Sf/Action/Äventyr

0712 = Huvudsakligen Walt Disney

0713 = Övriga tecknade program

barnprogram med huvudsakligen tecknat:

0721 = Kombinerat Sf/Action/Äventyr

0722 = Huvudsakligen Walt Disney

0723 = Övriga tecknade program

0730 = Utan tecknade inslag0800 = Blandprogram (villkor: inslag av musikunderhållning)

0810 = Tids- och målgruppsbetingade program (kaféprogram)

0899 = Övriga blandprogram

0900 = Utbildningsprogram/UR

1000 = Trailer/Programinformation

1010 = Över kommande program

1020 = Övrigt(pausprogram)

1100 = Reklamsändning (inkl. sponsring)

1110 = Reklam mellan två programsändningar

1120 = Reklam inom en programsändning

1130 = Hemköpsprogram/ TV-shop

9999 = Övrigt programutbud

22 Produktionsår:

23 = Nyproduktion (1997)

24 = Ej nyproduktion men under 90-talet

25 = 1980-70-talen

26 = 1960-50-talen

27 = Tidigare produktion

22 Produktionsland:

1 = Sverige

2 = Övriga Norden

3 = USA

4 = Storbritannien

5 = Övriga Europa

6 = Övriga utomeuropeiska länder

7 = Samproduktioner över kategorigränser

(vid huvudsaklig producent kodas utifrån ovan)

9 = Icke identifierbart

23 Reprisering:

1 = Ja

2 = Ja, från undersökningsperioden

3 = Nej

24 Förekommer det våldsskildring i programmet?

- 1 = Ja
- 2 = Nej

Nivå: Våldssekvens

1-4 Kodare + programmets löpnummer:**5-6 Våldssekvensens löpnummer:****7 Våldssekvensens produktionsår:**

- 1 = 1990-talet
- 2 = 1980-talet
- 3 = 1970-talet
- 4 = 1960-50-talen
- 5 = Tidigare produktion
- 9 = Icke id.

8-10 Våldssekvensens längd i sekunder:**11 Våldssekvensens händelsetid:**

- 1 = Live
- 2 = Nutid (tillbaka till 80-talet)
- 3 = Tidigare (index: rekvisita/bilar/språk/klädsel)
- 4 = Framtid (index: se ovan)
- 5 = Kombination (tillbakablick/tidsresa)
- 9 = Icke id.

12 Verklighetsgrad i våldssekvensen:

- 1 = Fiktiv händelse (kan inträffa men spelad)
- 2 = Irreal (science fiction/monster/tecknat)
- 3 = Real (verklighetstrogen som i nyheter och fakta)
- 4 = Halv-dokumentär (kan inträffa/har inträffat med autentiska anspråk men återges via spelhandling, rekonstruktioner av händelser med hjälp av skådespel)
- 9 = icke id.

13 Huvudsaklig temposkildring:

(form-o. innehållsaspekter)

1 = Högt tempo

2 = Normalt tempo

3 = Lågt tempo

9 = Icke id.

EFFEKTER I VÅLDSSEKVENSEN: (dikotomisk kodning)**14 Musik****15 "Onaturliga" ljudeffekter****16 Specialeffekter (inkl. slow motion, rastrering)****17 Typ av våldsskildring i sekvensen:**

1 = Sekvensen skildrar enbart konsekvenser av fysiskt våld

2 = Sekvensen skildrar våldshandling med el. utan konsekvens

3 = Tecknad våldsskildring (kontrollkategori)

FÖREKOMSTEN AV VÅLDSHANDLINGAR/KONSEKVENSER AV VÅLD:**(dikotomisk kodning av jämna variabler)**

18	Materiella skador	19	0 = Förekommer ej 1 = Närbild/Figurbild 2 = Totalbild
20	Skadande av djur	21	0 = Förekommer ej 1 = Närbild/Figurbild 2 = Totalbild
22	Psykiska skador	23	0 = Förekommer ej 1 = Närbild/Figurbild 2 = Totalbild

24	Lätta skador	25	0 = Förekommer ej
1 = Närbild/Figurbild
2 = Totalbild
26	Svåra skador	27	0 = Förekommer ej
1 = Närbild/Figurbild
2 = Totalbild
28	Dödande/död	29	0 = Förekommer ej
1 = Närbild/Figurbild
2 = Totalbild

Våldshandling utan att offer syns direkt i bildsekvensen

- 31** 0 = Förekommer ej
1 = Närbild/Figurbild
2 = Totalbild
- 32** **Helhetsbedömning - våldsskildringens utrymme:**
1 = En stor del av utrymmet
2 = Ungefär halva utrymmet
3 = En liten del av utrymmet
- 33** **Antal skadade offer i våldssekvenser:**
1 = Ett offer
2 = 2-10
3 = ”många”
4 = Fler än 100
5 = Fler än 1000
9 = Icke id.
- 34** **Antal våldshandlingar i våldssekvensen:**
1 = En våldshandling
2 = Flera våldshandlingar
3 = ”Massvåldsscen”/svårt att urskilja enstaka h.
9 = Förekommer ej/enbart konsekvenser av våld

Nivå: Nyhetsinslag

1-4 Kodare + Programmets löpnummer:

5-6 Nyhetsinslagets löpnummer:

7 Nyhetsinslagets placering i sändningen:

8-10 Inslagets längd i sekunder

11 Helhetsbedömning: verbalt - visuellt våld:

1 = Endast verbal våldsskildring

2 = Endast visuell våldsskildring

3 = Verbal och visuell våldsskildring

12 Händelseområde:

1 = Sverige

2 = Nordeuropa [övriga Norden, Storbritannien, Tyskland, Nederländerna, Belgien]

3 = Syd- o. centraleuropa

4 = Östeuropa [forna öststaterna]

5 = Balkan [forna Jugoslavien, Albanien]

6 = USA

7 = Mellanöstern [Israel, Palestina, Libanon, Egypten]

8 = Fjärran Östern [inkl. Irak - Iran]

9 = Afrika [inkl. Algeriet]

0 = Övriga världen

13 Inslagets huvudsakliga nyhetsämne:

1 = Intern politik/försvar

6 = Internationell politik

2 = Exekutiv makt/ordning

7 = Konflikt individ - samhälle

3 = Krigsskådeplats

8 = Kultur/Sport/Underhållning

4 = Politiska terroråd

9 = Övriga ämnen

5 = Kriminalitet

0 = icke id.

14-15 Inslaget huvudsakliga (vålds-)tema:

01 = anfall/strider	11 = kapning/kidnappning/rån
02 = vapenindustri	12 = avrättning/tortyr
03 = våldsam demo/upplopp	13 = organiserad brottslighet
04 = terrorism/bomb	14 = statskupp
05 = ensamt våldsdåd/kaot	15 = flyktingar
06 = mord/dråp/dödande	16 = inbördeskrig
07 = krigets offer	17 = miljö/natur/djur
08 = sexualbrott	18 = övriga våldsteman
09 = sabotage/vandalisering	19 = icke id.
10 = FN-uppdrag	

16 Är våldstemat huvudtema i nyhetsinslaget?

- 1 = Ja
- 2 = Nej
- 9 = Icke id.

17 Typ av våldsomnämmande:

- 1 = Dödande
- 2 = Svårt skadande
- 3 = Fysiskt/psykiskt våld utan allvarlig skada
- 4 = Våldshandling utan omnämmande av offer
- 5 = Våld mot föremål
- 6 = Övrigt omnämmande
- 0 = Förekommer ej

Viseull våldsskildring – helhetsbedömning av nyhetsinslagets våldssekvenser:**18 Typ av nyhetsinslag: innehållsinriktning**

- 1 = Övervägande händelsebilder
- 2 = Övervägande konsekvensbilder
- 0 = Visuell våldsskildring förekommer ej

Visande av våldshandling: Kamerainställning:

19	dödande	0 = förekommer ej 1 = i närbild/figurbild 2 = i totalbild
20	fysiskt skadande	0 = förekommer ej 1 = i närbild/figurbild 2 = i totalbild
21	våld mot föremål	0 = förekommer ej 1 = i närbild/figurbild 2 = i totalbild
22	enbart våldshandling	0 = förekommer ej 1 = i närbild/figurbild 2 = i totalbild

Visande av våldets konsekvenser Kamerainställn.

23	döda	0 = förekommer ej 1 = i närbild/figurbild 2 = i totalbild
24	fysiskt skadade	0 = förekommer ej 1 = i närbild/figurbild 2 = i totalbild
25	våld mot föremål	0 = förekommer ej 1 = i närbild/figurbild 2 = i totalbild
26	bilder av blod	0 = förekommer ej 1 = i närbild/figurbild 2 = i totalbild

